

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

KANUNİ BULVARI'NIN AYDINLIKEVLER MAHALLE SINIRLARINA
ETKİSİNİN KULLANICI GÖRÜŞLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülçin EREN

MART 2024
TRABZON



KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KANUNİ BULVARI'NIN AYDINLIKEVLER MAHALLE SINIRLARINA
ETKİSİNİN KULLANICI GÖRÜŞLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mimar Gülçin EREN

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“YÜKSEK LİSANS (ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA)”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 16/02/2024

Tezin Savunma Tarihi : 13/03/2024

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Sanem ÖZEN TURAN

Trabzon 2024

ÖNSÖZ

“Kanuni Bulvarı’nın Aydınlıkevler Mahalle Sınırlarına Etkisinin Kullanıcı Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi” isimli bu tez Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı’nda hazırlanmıştır.

Tez çalışmam boyunca hiçbir desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden sınırsız faydalandığım sayın ve sevgili hocam Doç. Dr. Sanem ÖZEN TURAN’a, tez savunmama katılıp yaptıkları yapıcı yorumları ve eleştirileri ile tezime büyük katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Dilek BEYAZLI’ya ve Doç. Dr. Elif GÜNDÜZ’e, anket sorularının hazırlanmasında verdiği destek için Dr. Öğr. Üyesi Sezen ÖZEN’e ve süreçte desteğini sonsuz hissettiğim sevgili arkadaşım Öğr. Gör. Dr. Hande Gül KANCA’ya teşekkür ederim.

Gülçin EREN
Trabzon 2024

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kanuni Bulvarı’nın Aydınlikevler Mahalle Sınırlarına Etkisinin Kullanıcı Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Sanem ÖZEN TURAN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 13/03/2024

Gülçin EREN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XIII
KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Sınır Kavramı	2
1.3. Sınırın Mekân Üzerindeki İşlevleri	5
1.3.1. Tanımlama İşlevi.....	6
1.3.2. İlişki Kurma İşlevi.....	7
1.3.3. Düzen Koruma İşlevi.....	8
1.4. Sınır Türleri	9
1.4.1. Görünmeyen / Psiko- Sosyal Sınırlar	10
1.4.2. Görünen (Fiziksel) Sınırlar.....	14
1.5. Mahalle Kavramı	25
1.5.1. Mahalle Kavramının Bileşenleri.....	27
1.6. Mahalle Sınırı Kavramı	32
1.6.1. Mahalle Sınırının Kavramsal Boyutları.....	33
1.6.2. Mahalle Sınırlarını Belirleyen Etmenler	41
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	45
2.1. Çalışmanın Amacı	45
2.2. Çalışma Alanının Seçimi.....	46
2.2.1. Kanuni Bulvarı'nın Planlama Süreci Hakkında Bilgiler	48
2.2.2. Aydınlikevler Mahallesi Hakkında Bilgiler	52
2.3. Araştırmada İzlenen Yöntem.....	56
2.4. Anket Çalışması	57
2.4.1. Örneklemenin Seçimi.....	57
2.4.2. Anket Soru Formunun Hazırlanması.....	58

2.4.3.	Anketlerin Değerlendirme Yöntemi	59
3.	BULGULAR.....	60
3.1.	Aydınlıkevler Mahallesi'nin Mahalle Bileşenlerine Dair Nesnel Bulgular	60
3.2.	Aydınlıkevler Mahallesi Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular.....	75
3.2.1.	Demografik Bulgular.....	75
3.2.2.	Temel Hizmetlere Erişime Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular	78
3.2.3.	Mekânsal Konfora Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular.....	83
3.2.4.	Mahalle Bütünlüğü ve Sınır Algısına Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular	89
4.	DEĞERLENDİRMELER.....	93
4.1.	Aydınlıkevler Mahalle Sınırlarının Algısında Sosyal ve Psikolojik Boyut	93
4.2.	Aydınlıkevler Mahalle Sınırlarının Algısında Fiziksel ve Mekânsal Boyut	94
4.3.	Aydınlıkevler Mahalle Sınırlarının Algısında Ekonomik Boyut	97
4.4.	Aydınlıkevler Mahalle Sınırlarının Algısında Yasal- Yönetmel Boyut	97
5.	SONUÇLAR.....	98
6.	ÖNERİLER.....	105
7.	KAYNAKLAR	107
8.	EKLER.....	114
ÖZGEÇMİŞ		

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

KANUNİ BULVARI'NIN AYDINLIKEVLER MAHALLE SINIRLARINA ETKİSİNİN KULLANICI GÖRÜŞLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülçin EREN

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Sanem ÖZEN TURAN
2024, 113 Sayfa, 5 Sayfa Ek

Kenti oluşturan küçük yapı taşları olan mahallelerin temel ihtiyaçların yaya olarak karşılanabileceği, sosyal ilişki ağlarının tam ve sağlıklı örülmesine imkân veren, aidiyet yaratan mekânlar olması önemsenmektedir. Bu açıdan mahalle kavramının bileşenleri belirlenmiş, mahallenin idari sınırları dışında sınıra dönüşebilen ögeler incelenmiştir.

Yapılış amacından farklı işlevler edinen bir yol yapısı olan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın Aydınlikevler Mahallesi'de yarattığı sınır algısı incelemeye değer bulunmuştur. Bulvarın mahalleliler tarafından nasıl algılandığı, zihinlerindeki mahalle sınırlarını çizerlerken bulvarı nasıl konumlandıkları anket uygulamasıyla tespit edilmiştir. Çalışma ile elde edilen bulgular kanuni bulvarının yarattığı etkiler şeklinde incelenmiştir. Bulvarın mahalle üzerindeki yapısal, sosyal, ekonomik ve psikolojik etkileri ortaya konularak sonuçlar sınır algısıyla ilişkilendirildiğinde mahallede bulvarın sınır etkisi yarattığı görülmüştür. Mahalledeki mekânsal bütünlüğü kopardığı, mekânsal konforu ve temel hizmetlerin alımını olumsuz etkilediği ve bulvarın mahalle içinde yarattığı yaya ulaşım sorunlarının ortaya kullanılamayan kamusal hizmet alanları çıkardığı, sağır yüzeyler ve sağlıklı gelişen bağlantı mekânları olduğu tespit edilmiştir. Bu akış bozukluklarına Kanuni Bulvarı'nın yarattığı sınır etkisinin neden olduğu ortaya çıkmıştır. Yaya akışını arttırabilecek ve mahalle iletişimini kuvvetlendirip sınır algısını yumuşatabilecek öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sınır, Mahalle, Mahalle Sınırı, Kanuni Bulvarı, Trabzon Ortahisar

Master Thesis

SUMMARY

EVALUATION OF THE EFFECT OF KANUNI BOULEVARD ON AYDINLIKEVLER NEIGHBORHOOD BOUNDARIES IN THE CONTEXT OF USER OPINIONS

Gülçin EREN

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
City and Regional Planning Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Sanem ÖZEN TURAN
2024, 113 Pages, 5 Pages Appendix

It is important that neighborhoods, which are the small building blocks that make up the city, are places where basic needs can be met on foot, which enable full and healthy social relationship networks to be built, and which create belonging. In this respect, the components of the concept of neighborhood have been determined, and the elements that can turn into borders outside the administrative borders of the neighborhood have been examined.

The border perception created by Kanuni Sultan Süleyman Boulevard, a road structure that has different functions from its purpose, in Aydınlikevler District was found worth examining. How the boulevard was perceived by the neighborhood residents and how they positioned the boulevard while drawing the neighborhood boundaries in their minds was determined through a survey. The findings obtained from the study were examined as the effects of Kanuni Boulevard. When the structural, social, economic and psychological effects of the boulevard on the neighborhood are revealed and the results are associated with the perception of border, it is seen that the boulevard creates a border effect in the neighborhood. It has been determined that it breaks the spatial integrity in the neighborhood, negatively affects the spatial comfort and the reception of basic services, and the pedestrian transportation problems created by the boulevard in the neighborhood create unusable public service areas, deaf surfaces and unhealthy developing connection spaces. It has been revealed that these flow disturbances are caused by the border effect created by Kanuni Boulevard. Suggestions have been put forward that can increase pedestrian flow, strengthen neighborhood communication and soften the perception of borders.

Key Words: Border, Neighborhood, Neirghborhood Border, Kanuni Boulevard, Trabzon, Ortahisar

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Sınır Türleri (Ataol, 2013)’ten geliştirilmiştir.....	10
Şekil 2. Tehlikeli hissi veren mekânlara örnek	11
Şekil 3. Bakımsız Mahalleye Örnek	11
Şekil 4. İstinyepark AVM İzmir	12
Şekil 5. Türkiye İran Sınırı.....	15
Şekil 6. İstinat Duvarı Örneği.....	16
Şekil 7. Kanuni Bulvarı Karşıyaka Mahallesi Geçişi	16
Şekil 8. Burdur ili içinden geçen ve sınır ögesi oluşturan tren hattı.....	16
Şekil 9. Denizli- Çivril Akpınar Mahallesi ikiye bölen kurutma kanalı	16
Şekil 10. Brezilya- Sao Paulo “favela” sınıra dönüşen duvar	17
Şekil 11. Duvara yarı geçirgenlik kazandıran cam pencere örneği	18
Şekil 12. Geçirgen Sınır Örneği	19
Şekil 13. Türkiye-Suriye Sınırı.....	21
Şekil 14. Belçika-Hollanda sınırı	21
Şekil 15. Türkiye bitki örtüsü haritası	22
Şekil 16. DOKAP kapsamında bulunan şehirler haritası	23
Şekil 17. Yeni Mahalle- Örnekkent Mahalle Sınırları.....	25
Şekil 18. Kuzguncuk Mahallesi.....	26
Şekil 19. New York Çin Mahallesi.....	27
Şekil 20. Şehirsel Birimin Teorik Şeması	29
Şekil 21. Parkta sohbet eden yaşlılar	34
Şekil 22. Mahallelerinde Kutlama Yapan Çocuklar.....	34
Şekil 23. Yardımlaşan Çocuklar.....	35
Şekil 24. Denizli Alpalı’da köhneleşmiş bir oyun parkı	36
Şekil 25. Mahalle İçin En Uygun Fiziksel Ölçü Dayanakları	36
Şekil 26. Yayla Asef Çoban ASM.....	38
Şekil 27. Karabük’te bir park	38
Şekil 28. Mahalle terzisi	39
Şekil 29. Mahalle bakkalı	39
Şekil 30. Trabzon ilinin Türkiye içindeki konumu ve Ortahisar ilçesinin Trabzon ili içindeki konumu	47

Şekil 31.	Aydınlıkevler Mahallesi ve Kanuni Bulvarı'nın Ortahisar İlçesi'ndeki Konumu	48
Şekil 32.	1989 İmar planında Kanuni Bulvarı	49
Şekil 33.	2002 İmar planında Kanuni Bulvarı	49
Şekil 34.	2013 İmar planında Kanuni Bulvarı	49
Şekil 35.	2019 İmar planında Kanuni Bulvarı	50
Şekil 36.	2023 tarihli Google Earth görüntüsü ile Trabzon içinde Aydınlıkevler'in ve Kanuni Bulvarı'nın konumu	51
Şekil 37.	Kanuni Bulvarı Uygulanan Yol Enkesit Tipi	51
Şekil 38.	Kanuni Bulvarı Köprülü Kavşak Bölgesinde Uygulanan Yol Enkesit Tipi	52
Şekil 39.	Aydınlıkevler Mahallesi'nin Ortahisar İlçesi içindeki konumu	53
Şekil 40.	Komşularıyla Birlikte Aydınlıkevler Mahallesi Uydu Görüntüsü	53
Şekil 41.	Aydınlıkevler Mahallesi Uydu Görüntüsü	54
Şekil 42.	Aydınlıkevler Mahallesi Karşıyaka vadisi ile ilişkisi	55
Şekil 43.	Aydınlıkevler Mahallesi 2012 Uydu Görüntüsü Üzerinde Kanuni Bulvarı Leke Çalışması	56
Şekil 44.	Kanuni Bulvarı Aydınlıkevler Geçişinin Güncel Uydu Görüntüsü	56
Şekil 45.	2019 imar planında Kanuni Bulvarı'nın Aydınlıkevler Mahallesi Geçişi	56
Şekil 46.	Aydınlıkevler Mahallesi'nde bulunan ilkokulların harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi	61
Şekil 47.	Aydınlıkevler Mahallesi'nde bulunan aile sağlığı merkezlerinin harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi	63
Şekil 48.	Aydınlıkevler Mahallesi'nde bulunan dini tesislerin harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi	65
Şekil 49.	Aydınlıkevler Cami ve camiye giden merdivenin doğu cepheden görünüşü	66
Şekil 50.	Aydınlıkevler Cami güney cephe görünüş	66
Şekil 51.	Aydınlıkevler Camisi'ne mahalle içinden ulaşan merdiven	67
Şekil 52.	Aydınlıkevler Camisi'ne ulaşmak için mahalle merdivenine yapılan ek	68
Şekil 53.	Aydınlıkevler Camisi'ne ulaşmak için mahalle merdivenine yapılan ekin caminin girişinden görüntüsü	68
Şekil 54.	Aydınlıkevler Camisi'nin yol ile ilişkili batı cephe görünüşü	69
Şekil 55.	Aydınlıkevler Camisi'nden Hasanpaşa Sokak kuzey yönünde bakış	69
Şekil 56.	Aydınlıkevler Cami 400mt yarıçaplı Hizmet Yarıçapı	70
Şekil 57.	Aydınlıkevler Cami Yol İlişkili Görünüş	70

Şekil 58.	Aydınlıkevler Mahallesi’nde bulunan oyun parklarının harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi	72
Şekil 59.	Aydınlıkevler Mahallesi Hâlihazır Uydu Görüntüsü	73
Şekil 60.	Aydınlıkevler Mahallesi 1/5000 Nazım İmar Planı üzerinden incelenmesi.....	73
Şekil 61.	Bulvarın güney yönünde altgeçit bağlantısı	74
Şekil 62.	Bulvarın kuzey yönünde altgeçit bağlantısı	74
Şekil 63.	Aydınlıkevler ve Soğuksu sınırında bulunan yapı	75
Şekil 64.	Medeni hal dağılımı	76
Şekil 65.	İktisadi durum dağılımı	76
Şekil 66.	Ailede toplam gelir dağılımı	77
Şekil 67.	Park/spor/oyun alanlarının yeterliliğinin dağılımı	80
Şekil 68.	Otopark alanlarının yeterliliğinin dağılımı.....	80
Şekil 69.	Yaya yollarının niteliğinin dağılımı	81
Şekil 70.	Çocuklarınız Dışarda Nerde Oynar Sorusunun Dağılımı.....	81
Şekil 71.	Karşıyaka- Aydınlıkevler- Soğuksu Mahalle Sınırları içinde Aydınlıkevler ve Çamlık Altı Camileri.....	83
Şekil 72.	Mahalledeki araç trafiği yoğunluğunun dağılımı	84
Şekil 73.	Kanuni Bulvarından Kuzey yönündeki yapı dizisi görünüşü.....	84
Şekil 74.	Mahalledeki gürültü kirliliğinin dağılımı	85
Şekil 75.	“Kanuni Bulvarı sonrası mahallenizin değiştiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı.....	85
Şekil 76.	Memnun olanların nedenlerinin dağılımı	86
Şekil 77.	Memnun olmayanların nedenlerinin dağılımı	87
Şekil 78.	Mahalleden ayrılmayı düşünme sıklığının dağılımı.....	88
Şekil 79.	Aydınlıkevler Mahallesi’nden geçen Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı’nın köprüyol altı geçişi.....	94
Şekil 80.	Siyamoğlu Sokak’tan Kanuni Bulvarı köprüyol altı geçişine girişteki kaldırım bitişi	95
Şekil 81.	Kuvvet Sokak’tan Kanuni Bulvarı köprüyol altı geçişine giriş	96
Şekil 82.	Siyamoğlu Sokak’tan Kanuni Bulvarı köprüyol altı geçişine giriş.....	96
Şekil 83.	Bulvarın kuzey yönünde, yolun alt kotunda kalan apartmanlar zeminden görünüş	99
Şekil 84.	Bulvarın yatay düzlemde yarattığı yatay kesintinin planda görüntüsü	100
Şekil 85.	Bulvarın düşey düzlemde yarattığı düşey kesintinin kesitte görüntüsü	101
Şekil 86.	Bulvarın kuzeyinde bulunan istinat duvarlarının yarattığı sağır cephelere örnek	102

Şekil 87.	Kanuni Bulvarı ile mahallenin kuzey parçası arasında yaya ulaşım amaçlı merdiven örneği.....	102
Şekil 88.	Kanuni Bulvarı ile mahallenin kuzey parçası arasında yaya ulaşım amaçlı merdiven mahalle bağlantı görünüş.....	102



TABLolar DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1.	Perry’ye, Çetiner’e ve Kentsel Mekânsal Planların Geliştirilmesi Raporu’na Göre Mahalle Kavramının Alt Bileşenleri	31
Tablo 2.	Mahalle Sınırları ve Sınırların Mekân Üzerindeki İşlevleri Tablosu	43
Tablo 3.	“Kanuni Bulvarı sonrası mahallenizde en çok karşılaştığınız sorun/sorunlar nelerdir?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	78
Tablo 4.	Eğitim tesislerinin yeterliliğinin dağılımı	79
Tablo 5.	Sağlık tesislerinin yeterliliğinin dağılımı	79
Tablo 6.	Dini tesislerin yeterliliğinin dağılımı	79
Tablo 7.	Ticaret birimlerinin yeterliliğinin dağılımı	79
Tablo 8.	En yakın dini tesis dağılımı	82
Tablo 9.	“Değiştğini düşünüyor musunuz, memnun musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	86
Tablo 10.	“Mahallenizi düşündüğünüzde Kanuni Bulvarı deyince aklınıza gelen 3 şeyi belirtiniz.” sorusuna verilen cevapların dağılımı	87
Tablo 11.	Mahalle denince akla gelen ilk şeyin dağılımı	89
Tablo 12.	Bulvarın kuzeyinde ve güneyinde yapılan anket çizimlerinin sınır ögesi olarak bulvarı kullanma sayıları	90
Tablo 13.	Bulvarın güneyinden ankete katılanların çizimlerinden bulvarı içine olarak veya sınır olarak çizilen anket örnekleri.....	91
Tablo 14.	Bulvarın kuzeyinden ankete katılanların çizimlerinden bulvarı içine olarak veya sınır olarak çizilen anket örnekleri.....	92
Tablo 15.	Mahalle sınırlarının belirlenmesinde dikkate alınabilecek standart önerileri	106

KISALTMALAR DİZİNİ

ASM : Aile Sağlığı Merkezi
Bkz. : Bakınız
Dr. : Doktor



1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Günümüz modern toplumun belleğinde halen mevcut olan mahalle tanımı genellikle geçmişten kalan değerler taşımaktadır. Mekânsal özelliklerinin yanı sıra sosyal ve kültürel ayırım noktaları ile öne çıkan mahalle kelimesi günümüz gözü ile değerlendirildiğinde genellikle özlenen ve yüceltilen bir olgu olarak öne çıkmaktadır. Ancak gelişen dünya düzeninde yeni nesil yaşam koşulları ve ekonomik etkenlerle irili ufaklı tüm kentsel yerleşimlerde sadece gelişim değil, değişimlerin de mümkün olabildiği görülmektedir. Bu gelişim ve değişimler günümüz mahallelerinde de yaşanmaktadır.

Bugün kenti bir araya getiren küçük parçalar olan mahallelerin belli sınırlar içinde En küçük idari birimler olarak sahip oldukları yetkiler ve hizmet alanları mevcuttur. Bu yetkiler ve hizmet alanlarıyla mahallede ikamet edenlerin temel yaşamsal ihtiyaçlarının yaya olarak karşılanması hedeflenir. Aynı zamanda ortak yaşam alanları oluşturularak sosyal etkileşim ağlarının örülmesi beklenir. Planlama disiplini çerçevesinde mahalle sınırları belirlenirken iki temel unsur öncelik sahibidir. Bunlardan birincisi “yürünebilirlik”tir. Mahalle sınırları içinde sunulan temel hizmetlere mahalle sınırları içinde yaya ulaşımın konforlu şekilde sağlanabilir olması beklenir. Okula giden çocuk, camiye giden yaşlı, sağlık ocağına giden vatandaş, parka giden anne- çocuk gibi örneklerin tümünün yürüyerek bu hedeflere ulaşması önemli bir esas olarak kabul edilir. Genellikle konforlu yürüme sınırı ortalama 800 metre civarı olarak belirlenmektedir. (Türkan, 2021). Bu belirtilen yürüme sınırı üzerinden yapılan hesaplamalar sonucunda yüzölçümü olarak bakıldığında mahalle sınırları 20 ila 50 hektarlık bir alanı kapsamaması gerektiği belirtilmiştir (Bakan ve Konuk, 1987).

Bir diğer öncelikli kıstas ise mahalle sınırları içinde mekânsal olarak bir “bütünlük” olmasıdır. Yani kuş uçuşu mesafeler yürünebilirlik ölçütlerini sağlıyorsa da fiziki durumun da bununla uyumlu olması beklenir. Yapay ya da doğal sınır öğelerinin mahalle sınırları içinde bulunmaması gerekmektedir. Ancak ülkelerarası, şehirlerarası ya da kırsaldan kent merkezlerine gibi çeşitli ölçeklerde gerçekleşen göçle, planlı görünse de gelişen kentlerde söz konusu olan yeni barınma, ulaşım ya da kamusal ihtiyaçların karşılanması için tasarlanan kent içi kullanım alanlarının ve ideal yaşam koşullarına uygun olmayan yerleşim alanlarının sayıları her geçen gün artmaktadır. Kentlerin karşı karşıya kaldığı birçok ekonomik, sosyal

ve mekânsal problemlerin çözümünde muhakkak ki bir öncelik sıralaması çerçevesinde ilerleniyor. Ancak günümüz şartlarında görülüyor ki öncelikli birçok sorunun çözümü için atılan kısa vadeli ve tek açılı çözüm üreten adımlar uzun vadede öngörülemeyen sorunlara sebebiyet vererek bir kısır döngü ortamı doğurmaktadır. Sınır kavramının ne olduğunun bilindiği ve kimi kent içi doğal ya da yapay yapıların sınır ögesine dönüşebileceği bilinmekle beraber günümüzdeki planlama pratiğinin bu konuları göz ardı edebildiği sıkça görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, mahalle sınırlarını etkileyen etmenlerin tartışılması ve çalışma alanı olarak seçilen Trabzon ili Ortahisar ilçesi Aydınlikevler Mahallesi’nde Kanuni Bulvarı’nın yarattığı “sınır” etkisinin mahalleliler tarafından nasıl okunduğunun tespit edilmesidir. Bu bağlamda temel hizmetlere yaya ulaşımında ve mekânsal bütünlükte herhangi bir kopukluk olup olmadığı, varsa bunların sebeplerinin tespiti hedeflenmiştir. Tezin hipotezi, Kanuni Bulvarı’nın mahallelerde bölünme yarattığına, temel hizmetlerin alımlarını zedelediğine, mekânsal konforu olumsuz etkileyip ve mekânsal bütünlüğü kopararak mahalle sınırlarını etkilediğine dayanmaktadır.

1.2. Sınır Kavramı

Kelime köküne baktığımızda Eski Yunancada ‘ortak, birlikte’ anlamı taşıyan sýn(sün) kelimesi ile ‘sınır, hudut, hudut taşı’ anlamlarını taşıyan ‘oros’ kelimesi ile bir araya gelmesi ile birlikte oluşan sinoros kelimesine ulaşıyoruz. Kelime dilimizde sınır olarak yerleşmiş olup ve günümüzde de kök anlamlarıyla uyumlu kullanıldığı görülmektedir (URL- 1, 2023). Bugün de sınır belirlemenin amacı çağlar öncesinde olduğu gibi ortaklık yahut birliktelik esasına dayalı bir paylaşım alan hattı çekip, bu hattın dışında kalanları ortaklığı, imkânların, paylaşımın dışarda bırakmaktır.

Sınırı kavramsal olarak ele aldığımızda farklı disiplinlerce çok farklı tanım ve kullanımları olduğu görülmektedir. Sınır kelimesi Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğünde, “bir şeyin yayılabileceği veya genişleyebileceği son çizgi, uç, had, limit ” olarak tanımlanmaktadır (URL- 2, 2023).

Bazı Türkçe sözlüklerde sınır kelimesinin karşılığı “iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut” şeklinde verilmektedir. Bir diğer sözlük anlamı ise “komşu il, ilçe, köy veya kişilerin topraklarını birbirinden ayıran çizgi”dir. Sözlük anlamlarındaki tanım, iki komşu devlet, il ilçe köy gibi benzerleri ayıran bir unsur olarak tanımlanmaktadır.

Ülke sınırları gibi idari sınırlar çizilirken dağlık alanların zirveleri veya nehirler gibi coğrafi unsurların dikkate alınabildiği görülmektedir. Bu gibi coğrafyanın engel teşkil ettiği durumlarda sınır kendiliğinden doğal coğrafi durumu referans alarak gelişmektedir. İdari otorite de bazen akışı kesen, birlikteliği bitiren bu doğal unsurdan faydalanarak sınır belirlemektedir. Doğal coğrafi durumun ülkelerarası sınıra dönüşmesine örnek olarak Türkiye-İran sınırının bir kısmı bölgede bulunan ve doğal sınır teşkil ederek her iki ülke açısından da son nokta olarak algılanan kuzey-güney yönündeki yüksek sıra dağlar verilebilir. Bazen de nehirler ülkeler arasında sınırlar oluşturulurken referans alınmaktadır. Türkiye-Ermenistan sınırının büyük bölümünü Aras Nehri'nin oluşturduğu gibi. Bu gibi doğal sınır öğelerinin yanında idari insiyatifle ülkelerarası savaşlar, antlaşmalar, görüşmelerle de sınırlar çizilir. Her iki durumda da sınır elemanı kapsayan ya da dışarda bırakan unsur görevi taşır.

Felsefi anlamda sınır çokça incelen bir kelime olan sınır herhangi bir şeyin bittiği, sona erdiği nokta olarak tanımlanır (URL-3, 2023). Sınır için çok geniş tanımlamalar yapılan felsefe alanında çok çeşitli bakış açıları mevcuttur. Son ifadesini zamanın sona ermesi, sınır ifadesinin ise uzayın sona ermesi olarak tanımlayan bakış açısı uzayı sonsuz, bitimsiz olarak ifade eder. Bu sonsuzluk atfı sadece sınır için değil, değişim için de kullanılmaktadır (Hançerlioğlu, 1979). Hançerlioğlu (1979) felsefi olarak sınırdan bahsederken, sınırın ölçülerle belirlenişine de vurgu yapmaktadır. Fiziksel deneyleri referans alarak verilen örneklerde maddede gerçekleşen ısıya bağlı değişimin o maddenin değişim sınırlarını çizmesi olarak yorumlanmaktadır. Belli koşullarda bir sınırı geçen bir madde o sınırın ötesinde artık başka bir oluşumun parçasına dönüşerek yeni bir sınır alanına dâhil olmaktadır. Bu örnekte vurgusu yapılan sınırları belirlenen madde ya da olguların niceliksel karşılıklarını bulduklarında birer nitelik kazanıp sınırın ilerisine ya da gerisine düştükleridir. Niceliklerin sınırları nitelikleri tanımlamaktadır (Hançerlioğlu, 1979). Bu bakış açısından yola çıkarak sınırlılık ve sınırsızlık kavramlarından zıtlık içeren kavramlar olarak değil de birbirinin öne ya da ardını teşkil eden öncesi- sonrası şeklinde ilişkilendirmek mümkündür.

Bilgi ile sınır arasındaki ilişkiye iki farklı düşünürün açılarından bakacak olursak; Immanuel Kant bilginin bir sınırı olduğunu ve biz insanların bu sınırın ötesine geçemeyeceğimizi, yani belli sınırlar içinde gelişebileceğimizi savunurken, bir diğer Alman düşünür Hegel, Kant'ın değerlendirmesinin aksine sınır tanımını kullanabilmenin o sınırın ötesinde ne olduğu hakkındaki bilgiyle mümkün olabileceğini savunmaktadır. Spinoza'ya göre ise sınır tanımlamaktır (Hançerlioğlu, 1979).

Bir şeyin sahip olduğu özelliklerden bahsederek onu tanımlayarak sınırlamış olurken sahip olmadığı özelliklerle de ne olmadığını belirtme şeklinde bir sınırlama getiriyoruz. Sınır tanımlamak ile mümkün olduğunu söyleyen Hançerlioğlu (1979), “bir şeyi “şudur” diye tanımlamak, “diğerleri” olmadığı da belirtilmiştir” diyerek sınır kavramına tersten yaklaşmaktadır.

Kent sınırları, kentsel yapıların mekânsal organizasyonunu oluşturan, çeşitli biçimsel, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel unsurları birleştirme ve ayırma işlevine sahip çok katmanlı ve karmaşık sistemlerdir. Aslında kentlerin var olduğu günden bu yana sınır kavramı işlerlikli ve anlamlıdır. Ancak özellikle 1970lerde dünya çapında yaşanan ve dalgalar halinde yayılan modern yaşam kaynaklı değişimler kentsel mekânların ayırıcı ve ayrı bırakıcı etkilerine maruz kalmasının önüne geçememiştir (Sinirlioğlu, 2015).

İnsanoğlunun doğası gereği birleştirici bir canlı olduğuna vurgu yapan Simmel’e (1996) göre birleştirmek için önce ayırmak gerekir. İnsanlar çevrelerini ilişkilendirerek ve ayırarak anlam kazandırır; bu süreç de mekânsal anlamda çevrede iz bırakır (Tonkiss, 2005). Bahsedilen ayırma ve ilişkilendirme davranışı kişiden kişiye değişen gerekçelerle gerçekleşir. Bu çeşitli gerekçelerle sınırlar hem kentsel hem de üstü ve altı ölçeklerde oluşur. Bu sınırlar belirli alanlar içindeki mekânsal düzenlemeyi oluşturan öğeler olarak karşılık bulur. Diener ve Hagen’e (2012) ve Thorns’a göre (2004) Kimi sınırlar ülkelerin yetki alanlarını işaret eden resmi sınırlar iken, kimi sınırlar ise gözle görülmeyen ya da bilerek gizlenen sosyal veya düşünce bağlamı sınırlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Sinirlioğlu, 2015).

Sınır farklı bağlamlarda ve farklı bakış açılarıyla tekrar tekrar tanımlanabilen bir kavramdır. Yaşamın her kademesinde içinde ya da dışında olduğumuz, bazen sınır koyarken bazen de sınıra maruz kalan olabiliyoruz. Sınırın bazen içindeyken bazen de dışında kalabiliyoruz. Bazen bir mecburiyetken sınır bazen bir tercih olarak karşımıza çıkıyor. Yani çeşitli ölçeklerde sınırın farklı karşılıkları bulunmakta; birleştiren, bazen ayıran, tanımlayan, sarmalayan, dışında bırakan gibi sıralanabilmektedir. Sınırlar kimi zaman bilgi, ticaret, gündelik hayat gibi kolay anlaşılır, hissedilir şekilde çizilirken kimi zaman da fark edilemeyecek, algılanamayacak kadar soyut olabilmektedir (Konuk ve Karanfil, 2018).

Sınırlar mekânların tanımlanmasında önemlidir hele günümüzde canlıların birlikte ve etkileşim halinde bir yaşam sürdürdükleri gerçeğinden yola çıkarak zira mekânların tanımlanmasında sınırları belirleyen genellikle fiziksel öğeler ise de kimi zaman sınırlar psikolojik ya da davranışsal öğelerle de tanımlanabilir. Sınırlar ve sınırları çevreleyen sınır

dışındaki alanlar çok çeşitli amaçlara hizmet edebilirler ki bu sonuçlar her zaman öngörülemezdir.

Tarihler boyunca en temel ve öncelikli ihtiyaçlardan biri olarak karşımıza çıkan barınma ihtiyacı her dönemin malzeme ve teknik şartlarına uygun olarak çeşitlilik göstermiş, zamanla gelişmiştir. Barınma faaliyetlerinin temel mantığında dış mekân ile yaşam alanını güvenlik, konfor, mahremiyet gibi sebeplerle ayrılması bulunmaktadır. Eski çağlarda çalı, dal, taş gibi doğal malzemelerin oluşturduğu sınırlar günümüzde modern malzemelerle ama yine geçmişteki maksatlarla kullanılmaktadır. Mekânların yanı sıra insan ilişkilerinin tesisinde de sınırlar önemlidir hatta Lefebvre (1984), sınırların o sınırı kullanan canlıların çizdiğini söylemektedir. İnsan bu canlıların başında gelmektedir. İşte bir işleyişe sahip olan insan ilişkileri toplumsal ölçekte sınırların varlığı ve esnekliği ile şekillendirir. Sınırların belirlediği mekânlar yine insanlar tarafından iletişimin gerçekleştiği ve iletişimi etkileyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurlar somut olabildiği gibi soyut da olabilmektedir. Bu sebeple de sınır, Simmel (1996) tarafından salt sosyolojik bakış açısıyla değerlendirmemiş, yalnızca mekânsal bir gerçeklik olmaktan ziyade mekânsal olarak kendisini gerçekleştiren sosyolojik bir kendilik olarak değerlendirilmiştir. Mekân kurgusunda sınırlardan bahsederken, mekân oluşturma'nın en temel şartı sınırlarının olmasıdır diyebiliriz. Mekân ve mahallerin sınırlarının bazen görünür, bazen görünmez, bazen de öngörülemez olduğunu biliyoruz, zira idari anlamda yönetilebilmek, organize olabilmek için de sınırlar önemli ve gereklidir. Bu sebeple de idari birimler çeşitli ölçeklerde yetki sınırları ile görevlendirilirler; bölge birlikleri, devletler, iller, mahalleler gibi. Her bir birimin sınırları ve görev yetkileri farklıdır ve birbirleriyle uyumlu çalışabilmeleri için sınırların işlevsel olması önem taşır. Corbusier (2014) kenti; parçası olduğu bölgeyi oluşturan ekonomik, toplumsal, siyasal bir oluşumun parçası olarak tanımlarken tam da bu ilişki ağına vurgu yapmaktadır.

1.3. Sınırın Mekân Üzerindeki İşlevleri

Algılanabilir her varlık bir sınıra sahiptir. Sınırların belirlenmesi sosyal olarak hiyerarşi ve kurallar tanımlarken, fiziksel olarak boşluğun tanımlanması ve mekân olarak adlandırılması şeklinde ifade edilebilir. Bu her bağlamda ihtiyaç duyulan bir tanımlama çabasıdır. İnsanoğlu sınır kavramını soyut ve somut olarak algılamak için aramış; görmeyi, hissetmeyi, deneyimlemeyi öğrenerek ve öğreterek sürdürmüştür. Öncelikle yaşadığı

habitatta sınırlarını fark etmiş ve bunu gerek daha üst ölçeğe gerekse daha alt ölçeğe taşıyarak sınır elemanlarını tanımlamıştır (Mumcu Uçar ve Özsoy, 2006).

Bu sınır elemanları insan eylemlerine, eylemler de sınır elemanlarına karşılıklı etki etmektedir. Zamanla bu etkileşimle sınırın temel görevlerinin yanına bazen hesap edilebilen bazen de ön görülemeyen yeni ikincil etkileri de görülmektedir. Bu etkilerin türemesiyle birlikte sınırların çevre tarafından daha çok fark edilir hale geldiği söylenebilir. Örneğin bir sitenin bahçe duvarının temel amacı sokak ile site sınırlarını ayırıp, iki bölge için de farklı düzenin ve fonksiyonların sürmesini sağlamaktır. Çeşitli malzeme ve yüksekliklerde olabilen site duvarı bazen bir ilan eklenmesi ile aynı zamanda bir ilan tahtası görevi de üstlenebilmektedir. Bu yolla site duvarının etkisi ve fonksiyonu pekişmiş, görünürlüğü artmıştır diyebiliriz.

Sınır kavramı her ne kadar genel içeriğe sahip ve birçok disipline göre farklı ifadelerle açıklanıyorsa da özetle bir şeyin sonunu ifade eden çok boyutlu soyut veya somut kurallar dizisi olarak tanımlanabilir (Ertemli, 2018).

Bu çalışmada ise mekânsal sınır ögesi olarak araştırılan sınır kavramı farklı işlevlere göre kategorize edilmiştir. Özetle, sınır kavramı tanımlama işlevi, ilişki kurma işlevi ve düzen koruma işlevi açısından araştırılmış ve ilerleyen bölümlerde açıklanmıştır.

1.3.1. Tanımlama İşlevi

Sınır kavramının en belirgin nitelikleri belirleyici ve tanımlayıcı kararlar sağlamasıdır. Belirsiz olan için artık tanımsız ifadelerin kullanılmadığı, tanımlı ve aslında sınırları dışında kalan diğer niteliklere karışmadığı tanımlı bir çerçeve oluşur. Bu yalnızca sınırın içini değil sınırın dışını da düzenleyen bir tanımlamadır. Immanuel Kant, bilişin sınırın ötesinde kalanları bilerek sınır bilincine varabileceğini ve sınırın sonunu ifade eden çizginin ardında o sınırın boşluğu olduğunu bilmenin önemine dikkat çeker (Hançerlioğlu, 1979). Bu doğanın ve varoluşun içinde yer tutan en küçük maddeden başlayıp, insan vücudunu ve eylemlerini de kapsayan, çok daha büyük ölçeğe uzanan ve tanımlamayı sağlayan bir olgudur.

Lynch'e (2010) göre sınırlar kent planında yer alan yol, bölge, nireng ve işaret öğelerini tamamlayan önemli bir diğer öğedir. Öğenin kenarları onu tanımlayan sınırlarını ifade etmektedir. Düşey veya yatay iki öğenin ayrılmasını, birleşmesini ve erişilebilirliğini sağlayan bir hat oluşturmaktadır. Bu hat kullanıcısı olan kentlinin davranışlarını etkileyerek doluluk ve boşluklarla yer-yön-mekân ilişkilerini tanımlayan işlevsellik yaratır.

Hangi ölçekte olursa olsun mekânı tanımlayan en önemli öğelerden biri olarak ifade edilebilir. Rapoport (1981) bir mekânda planlamanın ve tasarımın kullanıcının her davranışını ve mekân örgütlenme yaklaşımını etkilediğini belirtmektedir (Erdönmez ve Akı, 2005). Kısaca sınır ögesi bu işlevde tanımları, kuralları ve ilişkileri belirleyen önemli bir rol üstlenmektedir.

Özetle, sınırlar ölçülebilen (somut) veya ölçülemeyen hissedilebilir (soyut) ayraçlardır. Doğru biçimlendirmeler ve ihlal edilmeyen sınırlar dâhilinde kent planında düzeni sağlayan, semt, mahalle, sokak, yapı öğelerinin yanı sıra hiyerarşi, komşuluk ve aidiyet gibi soyut değerleri de kapsayan, üst ölçekten alt ölçeğe kadar birçok niceliksel ve niteliksel ayırımı yaptıran, boşluğu boyutlandıran işlevsel bir tanımdır.

1.3.2. İlişki Kurma İşlevi

Sınır ögesi yalnızca tanımlama işlevi barındırmaz, boşlukların arasını biçimlendirir ve ilişki kurmayı da sağlar. Hillier ve arkadaşları (1987) sınırın mekânlar arasındaki ilişkiyi sağlamasının yanı sıra bağlantı noktalarını ve geçiş boşluklarını da belirleme özelliğine sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Birbirine temas eden iki mekân arasındaki sınır boşluğu ise mekânsal düzenin sentaksını sağlamaktadır. Bu yollar, caddeler, parklar, yapılar ve sirkülasyon alanları için aynı şekilde tanımlanır. Sınırın bu özelliği yalnızca somut biçimlendirmeler için geçerli değildir. İnsanlar arasında bireysel ve toplumsal kuralları, kurallar dizisine göre tanımlı ve güvenli alanlar yaratmayı özetle sosyolojik ilişkileri düzenlemeyi sağlar.

Bu çalışma da sınırın ilişki kurma niteliği kent ölçeğinde işlevsel olarak mekân ve insan arasında değerlendirilmiş ve sınırların insan-mekân ilişkisinde sirkülasyona, erişilebilirliğe sağladığı etkileşim merceğe alınmıştır.

Sınırın ilişki işlevi çerçevesinde yapılan literatür çalışmalarında konu ne olursa olsun, sınır içerde veya dışarda olanı ayırmış ve tanımlamıştır. Bu yönüyle bir diğer bakış açısı Norberg-Schulz (1971)'un sınırın önünde veya arkasında olma, içerde ve dışarda olma ifadeleridir. Ona göre bu ayırım bir çeşit problematiği de beraberinde getirir. Olumlu açıdan sınırlar arttıkça bölünmeler ortaya çıkar, mekânsal tanımlar oluşur, daha açık ifade etmek gerekirse insanın kendi türüyle veya mekânla olan ilişkisinde daha özgün alanlar tanımlanır. Bu durumun olumsuz yanı ise yatayda veya düşeyde sınır ögesi arttıkça hat opaklaşır ve erişilemeyen alanlar ortaya çıkar.

Benzer bir yaklaşım Venturi'nin (2005) sınırın ilişki ve ilişkisizlik ifadelerinde görülmektedir. Venturi sınırın etkisini mimarlığın varlığı ile açıklamakta ve mimari parçaları ilişkiyi veya ilişkisizliği yaratan unsurlar olarak görmektedir (Yücel ve Bekdaş, 2023).

Sınırlı alanlar içerde veya dışarda olsun kendi içinde yeni mekân düzenine sahip olma gayretiyle yeni ara yüzler tanımlar ve yeni ilişkiler geliştirir. Mekânın erişilebilirliğine göre bu ilişki düzeninin niteliği değişir. Çünkü sınırları sayesinde mekânın düzeni yapının dokusu, konumu ve çevresi ile interaktif bir ilişki içindedir. Problemlili ve uygunsuz bir durum sergileyen unsurların varlığında yapı çevresel engellerine uyum sağlayacak biçimde ya yeniden şekillendirilir ya da uygun yere konumlandırılır (Bielefeld ve El Khouli, 2011).

Sınırın ilişki boyutu düzen ve konumlandırmanın yanı sıra malzeme ile de etkilidir. Özellikle kent ölçeğinde ele alındığında örgütlenmeyi sağlayan meydanlar, parklar, sokaklar, köprüler ve yapılar gibi öğeler biçimsel özelliklerin yanı sıra dokusal nitelikleri ile erişilebilirliği sağlamaktadır. Dokusal zıtlık sınır etkisini güçlendiren bir etkidir. Bir birleşmeyi veya kopmayı ifade etme aracı olarak malzeme çeşitliliği ve malzeme geçişleri bu noktada öğelerin birbiri ile olan ilişkisini niteler. Böylece malzemenin bu etkisi mekâna ait sınırın ilişki kurma boyutunu yalnızca biçimsel değil algısal olarak da tanımlamış olur.

Malzeme; doku, renk, ölçü-boyut çeşitliliğinde psikolojik, işlevsel ve karakteristik etkilere sahip bir önemli bir etkidir (Ertemli, 2018).

1.3.3. Düzen Koruma İşlevi

Sınır; ayırma, biçimlendirme niteliklerinin yanı sıra düzenleme niteliği de barındırır. Bu düzen, sınırsız, sürekli değişen ve dönüşen evrenin uçsuz bucaksız derinliğine rağmen var olan her şeyin belirli bir sınır içinde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Diğer taraftan düzen, mekânlar veya elemanlar arasındaki sınır boyunca hiyerarşiyi oluşturan alt nitelik olarak da tanımlanabilir.

Sınırı ifade eden tanımlar fiziksel ve psikolojik gereksinimler için bir düzen koruyucudur. Kent boyutunda bu durum insanların davranışlarını ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her mekân için bir dizi kural çerçevesinde eylem alanları tanımlar. Böylece kullanıcı yani kentli için kent deneyimi hareket alanlarıyla adlandırılır ve kentli için aidiyet duygusu yaratılır. Bunun aksi olduğu durumda kent bir bütünlük için hareket etmeyen, farklı parçaların uyumsuzluğu içinde bir düzensizlik meydana gelir. Bu noktada kent ne bir bütün ne de korunaktır (Ataol, 2013).

1.4. Sınır Türleri

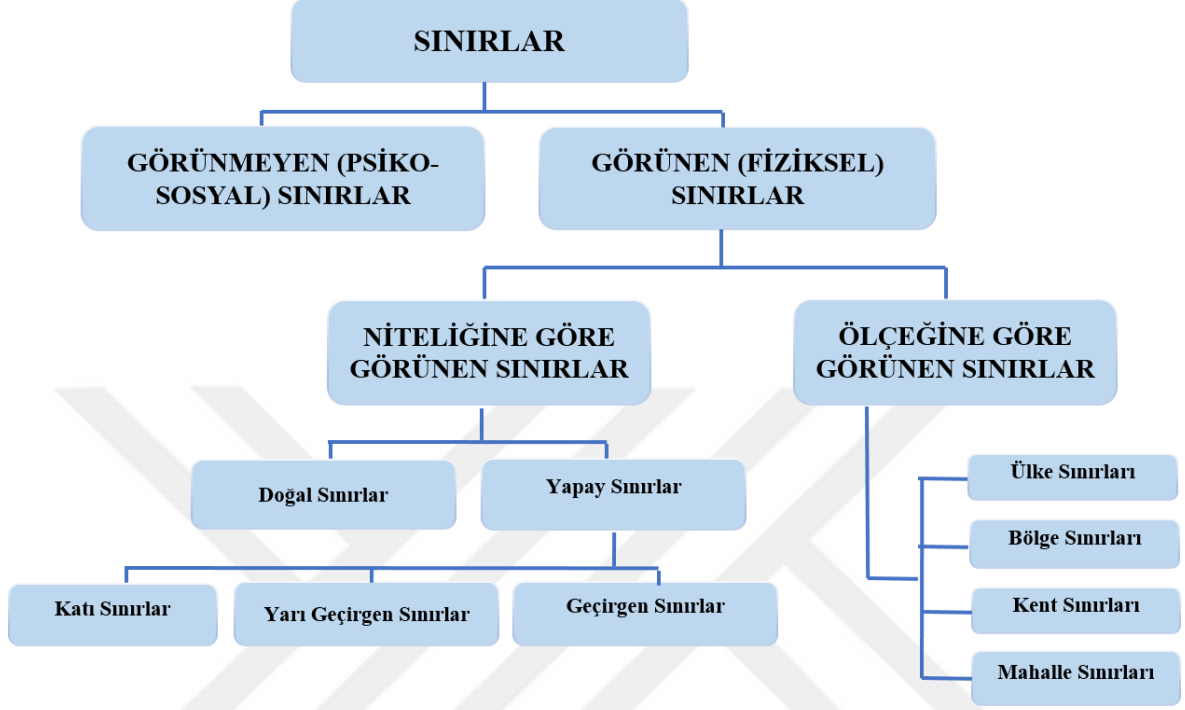
Sınırlar ikiye ayırdıkları mekân parçalarının aynı zamanda teğet - temas noktalarıdır. Bu parçalar arasında gerçekleşen alışverişle çeşitli etkileşimler gelişir. Sınırların sahip olduğu çeşitlilik onların algılanışı ve muhataplarındaki etkilerine de aynı oranda yansımaktadır. Temel ayrımı sınırın görünür, dokunulur örneklerinin karşılığı olarak fiziksel sınırlar ve gözle görülmeyen elle dokunulamayan, yalnızca hissedilebilen psiko- sosyal sınırlar olarak iki başlık altında yapılmıştır.

Fiziksel sınırlar doğal ve yapay olarak iki başlığa ayrılırken yapay sınırlar geçirgenlik seviyelerine göre katı, yarı geçirgen ve geçirgen olarak üç başlıkta detaylandırılmaktadır. Ünlü'ye (1998) göre herhangi bir alanın mekân olarak kabul edilmesinin öncelikli koşulu sınırları olmasıdır. Sınırlar, ortaya çıkma bağlarıyla uygun zeminde insan davranışlarını düzenlemekte, insanları bu mekânlar içinde bazı mecburiyetlerle sınırlandırıp çeşitli davranışların ortaya çıkmasına fırsat vermektedir (Ataol, 2013). Konuya tersten yaklaşarak değerlendiren Norberg-Schulz (1971), sınırlar olmadan mekân oluşturma'nın mümkün olduğunu söylerken fiziksel sınırlara neden ihtiyaç duyulduğu sorusu cevaplanması gereken bir soru olarak karşımıza çıktığını belirtirken mekânı oluşturan iki öge olan sınırlandırıcılar ve sınırlananların birlikte ortaya çıkardıkları bir bütün olduğunu ifade etmektedir (Ataol, 2013).

Tüm incelenen sınır türlerinin amaçları benzer ise de insan faktörünün devreye girmesi ile sınırların işlevselliği ve algılanışı farklılıklar göstermektedir. Sınırların temel ve ikincil etkileri ya da amaçları kimi zaman planlanandan farklı sonuçlar doğurabilmekte, bu da sınır bölgelerindeki etkileşimi şekillendirebilmektedir. Ataol'un yaptığı çalışmada sınır kavramını Görünen yani Fiziksel Sınırlar ve Görünmeyen yani Psiko-Sosyal Sınırlar olarak iki ana başlıkla değerlendirilerek kendi içlerinde alt başlıklara ayrılmıştır. Görünen sınırları doğal ve yapay sınırlar olmak üzere ikiye ayıran Ataol, yapay sınırları katı, yarı geçirgen ve geçirgen sınırlar olarak üç başlık altında gruplamıştır (Ataol, 2013). Ataol'un (2013) çalışmasından geliştirilerek hazırlanan sınır türleri Şekil 1'de gösterilmektedir.

Sınır kavramı gerçeklik kazandığı tüm ölçek ve biçimleri ile değerlendirilerek gruplandırılmıştır. İlk sınıflandırma sınırların görünürlüğü ile ilgili yapılarak görünen (fiziksel) ve görünmeyen (psiko- sosyal) sınırlar olarak ikiye ayrılmıştır. Ardından Fiziksel sınırlar başlığı niteliğine göre ve ölçeğine göre olacak şekilde iki başlık altında gruplanmıştır. Niteliğine göre görünen sınırlar katı, geçirgen ve yarı geçirgen olarak alt

başlıklara ayrılmışken, ölçeğine göre sınırlar ülke, bölge kent ve mahalle sınırlarını incelemiştir (Şekil 1).



Şekil 1. Sınır Türleri (Ataol, 2013)’ten geliştirilmiştir

1.4.1. Görünmeyen / Psiko- Sosyal Sınırlar

Bu noktaya kadar bahsi geçen sınır çeşitlerinden farklı olarak bir de elle tutulmaz gözle görülmez, yalnızca hissedilebilir olarak tanımlanabilen psikolojik ya da sosyolojik temelli sınırlar mevcuttur. Bu sınırlar davranışlarla çizilmekte olup sosyal, psikolojik veya kültür temellidir. Görünen sınır öğelerini koymadaki temel ihtiyaçlar bu tip sınırlar için de geçerlidir. Bir yere ya da gruba ait olaraktan sınıflandırılmak maksadıyla çizilen psiko-sosyal sınırlar çevresine bireysel ya da küçük bir topluluğu kapsayacak şekilde korumaya almak için görünmez bir ağ örür. Bu görünmez ağ çoğunlukla koruma, korunma ve egemenlik oluşturma amacı ile genelde bilinçle bazen de farkında olmadan çizilebilir. Suat Derviş’in Sınır isimli romanında görünmez sınırlardan bireysel ölçekte bahsederken şöyle söylüyor; “Sana erişmek istiyorum, erişemiyorum. Sanki gözle görünmeyen kuvvetler tarafından şiddetle korunan bir sınırın birimiz bir, diğerimiz öteki tarafındayız. Sana

erişmeye imkân bulamıyorum. Bana o kadar yakınsın, yan yanayız ve arada geçilmez bir çizgi var” (Derviş, 2021).

Sürekli değişen, sürekli dönüşen, birçok kent bilimci tarafından yaşayan bir organizma olarak tanımlanan kentlerdeki dönüşümün değişen ihtiyaçlarla uyumlu gerçekleşebilmesi için yürütülen planlanma faaliyetleri gerçekleşir.

Winston Churchill’in “Biz binalarımızı biçimlendiririz, sonra onlar da bizi biçimlendirir” sözü Doğan Hasol tarafından türetilirken “Biz kentlerimizi biçimlendiririz, sonra onlar da bizi biçimlendirir” sözü ile canlıların iyilik hali üzerindeki mekânsal standartların etkisi vurgulanmaktadır. Neticede kent dokuları biçimsel sosyal ve psikolojik ilişki ağları ile oluşmaktadır. Bu ağlar mekânın kullanıcı tarafından algılanışı ile belirlenir. Tekinsiz, karanlık, bakımsız, tehlikeli görünen mekânlar bu özellikleriyle çevrelerine görünmez bir sınır örebilirler (Şekil 2). İstanbul Tarlabası, İstanbul Kuştepe veya Trabzon Kaymaklı gibi muhitler bakımsız görüntüleriyle psikolojik sınır algısı oluşturan mekânlara örnek olarak verilebilirler (Şekil 3).



Şekil 2. Tehlikeli hissi veren mekânlara örnek (Kaynak: URL-4, 2023)



Şekil 3. Bakımsız Mahalleye Örnek (Kaynak: URL-5, 2023)

Psikolojik sınırlar yalnızca korkularla değil bazen de lüks görüntülerin yarattıkları ulaşılmazlık hissiyle oluşurlar. Vitrinler, yürütülen reklam kampanyaları ve bulunan mekânlar ile alışveriş için çok yüksek bütçeler gerektirdiği belli olan kimi markaların mağazaları da aynı şekilde belli bir alım gücünün altındaki kişilere görüntüsü sayesinde

görünmez bir sınır çizer. Birçok lüks marka hedef kitlesinde olmayan tüketicileri bu sınırın dışında bırakmak üzerine satış ve pazarlama stratejisi olarak tercih bile eder. Örneğin İstinyepark Alışveriş Merkezi barındırdığı lüks ve pahalı markalarla müşteri algısında psikolojik bir sınır çizerek gelir grubuna göre müşteri profilini sınırlandırmıştır (Şekil 4).



Şekil 4. İstinyepark AVM İzmir (Kaynak: URL-6, 2023)

Mekânlar, onları oluşturan ve sınırlayan öğelerle bir bütün olarak algılanırlar. Bu bütünü oluşturan biçimler, mesafeler, ışık, renk gibi unsurlar birbirlerini etkileyerek bir sinerji ya da tam tersi olumsuz duygular ortaya çıkmasına sebep olabilir. Mekânsal öğelere ait değerler kullanıcı olan insan tarafından bilinçli olmadan sürekli değerlendirilir. Bu noktada aslında maruz kalma durumu gelişir. Bu maruziyet esnasında da bütünün parçalarının uyumu insanların tamamlanma duygularını ve konfor seviyelerini etkiler (Kürkçüoğlu ve Orakçı, 2015). Bu etkileşimler de mekânın psiko-sosyal olarak nasıl algılandığını, insanı ne yönde etkilediğini belirlemiş olur. (Ertemli, 2018).

Sommer (1969)'in psiko- sosyal alan için geliştirdiği tanım psiko- sosyal sınırlara da vurgu yaparak sosyal alanlarda her bireyin sahip olduğu hayali bir çemberden söz etmektedir. Sosyal alanlar bireyin kendisine ait olmayan alanlar ve kuralların Kişi kendi konfor tanımı ile uyumlu birer hayali çember (sınır) ile yaşamını sürdürdüğünden bahseder. Bu hayali çember Psiko-sosyal sınırlar dâhilinde genişler daralır, toplumdan topluma değişiklik gösteren bu hayali çemberler bazen diğer çemberlerle kesişebilirken bazen de hiçbir uyaranla karşılaşmaz. Bu noktada psiko-sosyal sınırların etkisi günlük etkinliklerin değerlendirirken önem kazanır çünkü günlük rutinler tercihe bağlı değildir, zorunludur; işe gitmek için toplu taşıma kullanması gereken birisinin durağa erişimi esnasındaki maruziyeti

tercihen değil zorunlulukla gelişen bir ortam olmaktadır. Bu zorunlu etkileşim anlarındaki psiko-sosyal sınırlar eğer kişinin kendi hayali çemberiyle en fazla teğetse, psikolojik olarak sınırlar kişi ile uyumludur denilebilir ancak çemberin sınırları çevresel etkilerden zarar görürse, birey ile çevrenin etkileşimi zararlı, sağlıksız bir noktadadır denilebilir. Psiko-sosyal sınırlar aynı zamanda toplumsal birer ayrılmaya da sebep olabildiği için kimi kent içi mekânsal ayrılmalar, sınırlanmalar şiddet, kızgınlık ve adaletsizlik gibi olumsuz duyguları tetikleyerek topluluklar arası olumsuzluklara sebebiyet verebilmektedir (Ataol, 2013). Bu nedenle toplumsal düzen açısından son derece önemlidir. Yaşam standartları, hizmetlere ulaşım kolaylığı, temizlik yani yaşam alanlarının iyilik hali görünmeyen sınırlar oluşturarak zamanla dezavantajlı mekânlarla diğer bölgeler arasında görünür sınırlar oluştururlar.

Fiziksel görünür bir engel bulunmamasına rağmen örneğin görünmez sınırlara sahip ırk ya da köken gibi ortak noktalar insanları çoğu büyük şehirde birlikte yaşamaya yönlendiriyor. Özellikle göçle gelen topluluklar, yeni yerleşim alanlarına ait hissetmedikleri sürece benzerlerinin yanında yerleşmeyi avantajlı ve konforlu buluyor. Bunun sonucunda da benzerlerin, aynı memleketlilerin ya da aynı etnik kökenlilerin, sıkça bir arada yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir. Her ne kadar bir sınır ögesiyle bu mekânlar diğer alanlardan ayrılmamış ise de yaygın kültür nüansları mekânları görünmeyen ancak hissedilen bir şekilde diğer mekânlarla ayırmaktadır. Bu görünmez sınırların içinde oluşan güven ortamı o bölgenin yazılı olmayan ama yaygın durumda olan toplumsal düzenini sağlayarak güvende olma, evde olma hissiyle tanımlanabilecek bir tercih sebebi oluşturur.

Kent hayatını da yine benzerlikler ya da farklılıklar, tanım kıstasları, ilişki ağları, belli bir düzenin paydaşları olmak gibi psiko-sosyal ilişkilerle çizilen sınırlar belirler. Bu gruplar bireylerin toplumsal yaşamının vazgeçilmez ve olması istenilen bir parçasıdır. Bu küçük gruplar sayesinde toplumsal iletişim sağlanır. Bu iletişim ağları mekânsal ayrılmaya sebep olmadığı ölçüde sağlıklı mekânların koşuldur.

Çevre gerek doğal gerekse yapılı olsun kullanıcısına etki eden çok önemli bir alandır. Kapsar, içine alır, kendi enerjisini kullanıcısına geçirir. Duyularla hissedilen çevre ve çevreyi oluşturan öğeler canlıların psikolojilerini etkiler. Çevresel bir unsurun kullanıcıda oluşturduğu anlam kimi zaman olumlu iken kimi zaman da olumsuz gerçekleşebilmektedir. Özellikle yapılı çevre için bahsedilecek olursa genellikle kamusal olarak gerek görülen hizmetlerin gerçekleştirilmesi için yapılı çevre müdahaleleri yapılır. Yollar, köprüler, hastaneler, okullar gibi temel ihtiyaçların karşılanıp insanların yaşam kalitesinin artırılması hedef iken kimi zaman yapılı mekânın çevre düzeni üzerindeki etkileri beklenenden farklı

geliştiği gör÷lmektedir. Mekânlar tasarlanırken hissettirmesi amaçlanan duygu aynı ve olumlu iken kimi zaman sonuç ürünün topluma verdiği his farklı olabilmektedir (Ataol,2013). Tasarım yapılırken hele de kent ölçeğinde, yaşam koşulları ve kullanıcı tercihleri, gelenekleri ve ihtiyaçları göz ardı edildiğinde istemsiz şekilde psiko-sosyal sınırların çizilerek engellerin oluşturmaktadır.

1.4.2. Görünen (Fiziksel) Sınırlar

Mekânları elle tutulur gözle görülür ögelerle sınırlayan unsurlardır. Yaşam alanları ölçeğinde baktığımızda kent içi, kentler ya da ülkeler arası insan eliyle ya da coğrafi özelliklere bağılı olarak fiziki olarak mevcut olan ögelerdir. Var olan ögelerin birçoğunun da -kimi ülkeler arası sınırlar hariç- sınır olsun niyetiyle seçilmediği yani birincil fonksiyonunun sınır oluşturmak olmadığı kolaylıkla söylenebilir. Fiziksel sınırları niteliğine göre ve ölçeğine göre gruplanarak açıklanabilir.

➤ Niteliğine Göre Görünen (Fiziksel) Sınırlar

Elle tutulan gözle gör÷len sınırlar olarak en basit yoluyla tanımlanabilecek olan fiziksel sınırların barındırdıkları yapısal özelliklerine göre yapılan gruplandırmadır. Niteliğine göre fiziksel sınırlar kendi içinde doğal ve yapay olarak ikiye ayrılmıştır. Yapay sınırlar ise katı, yarı geçirgen ve geçirgen olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir.

• Doğal Sınırlar

Doğanın kendiliğinden oluşturduğu, zamanla oluşan ve teğetinde bulunan alaları sınırlayan ögelerdir. Bu ögelere en yaygın örnekler dağ, nehir, akarsu, deniz, göl, uçurum ve yar sayılabilir. Bu doğal engellerin tamamı doğal sınır da teşkil etmektedir. Bu unsurların hepsi konumları dolayısıyla bir bitiş ve bir başlangıç içerir. Bazen ülkeleri ayıran, bazen mahalleleri sınırlayan bu ögeler hizmet alımı ve etkileşim için sınırlayıcı, engelleyici nitelik taşıdığı için idari birimlerin sınırlarına referans oldukları örnekler çoktur. Bir kaçını sayacak olursak Türkiye- İran sınırından başlayabiliriz. Türkiye- İran sınırının en eski sınır olmasına karşın ufak tefek denilebilecek değişikliklerle günümüze kadar gelmiştir. Bu sınır dağların doruk noktalarından geçerek doğal bir sınır teşkil etmektedir(Şekil 5). Doğal sınır ögelerinin fiziki olarak engel koyma etkisinden daha ziyade psikolojik olarak verdiği “aşılamazlık” hissi önemli ve amacına yönelik bir etkidir (URL-7, 2023).



Şekil 5. Türkiye İran Sınırı (Kaynak: URL-8, 2023)

Doğal sınırlara örnek olan, aşılması zor engeller oluşturan yar, uçurum gibi oluşumlar sınırı oldukları alanları tanımlayarak kot farkı olan alanla kendiliğinden bir ayrışmayı mümkün kılarak sınır gibi davranarak önemli noktalar yaratırlar (Ataol, 2013).

- Yapay Sınırlar

Yapılı çevrede ülkeler, kentler, mahalleler, konutlar hatta odalar arasında bile farklı sınırlara rastlanabilir. Bu sınırlar yükseklik farkları, strüktür, çatı, duvar, kapı ve pencere gibi pek çok farklı eleman ile meydana gelebilmektedir (Yücel ve Düzgün Bekdaş, 2023). İnsanlar tarafından yaşam koşullarının sağlanması veya iyileştirilmesi maksadıyla kurgulanan, çok çeşitli yapay sınır örnekleri mevcuttur. Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı Kitabında Jane Jacobs (2011), kent içlerinde yer alan büyük sınır ögeleri için “şehirlerdeki devasa tekil kullanımların ortak bir niteliği vardır. Bu kullanımlar sınır yaratır ve şehirlerde sınırlar genellikle yıkıcı komşuluklara yol açar” ifadesini kullanmaktadır. Jacobs’un (2011) ifadesinde bahsettiği üzere, insan eli ile yapılan bu sınırların çoğu koruma, sınırlama amacı doğrultusunda inşa edilirken bu çalışmadaki örnekte inceleneceği gibi kimi yapılar birincil amaçları sınır teşkil etmek olmamasına rağmen kullanım ve yerleşim faktörlerinin etkisiyle ikincil olarak bir sınır ögesine dönüşebilir (Şekil 6). Ülkemizde bu tip ikincil etkilerle bulundukları yaşam alanlarına (kentlere, mahallelere) etkide bulunan demir yolu, otoyol ya da kurutma kanalı gibi örneklere sıkça rastlanmaktadır (Şekil 7).



Şekil 6. İstinat Duvarı Örneği
(Kaynak: URL- 9, 2023)



Şekil 7. Kanuni Bulvarı Karşıyaka Mahallesi Geçişi (Kaynak: URL-10, 2023)

Şekil 8’de bu oluşumlara bir örnek olarak Burdur ilinden geçen tren hattı ve bu sebeple oluşan mahalle içi sınır ögesi gösterilmektedir. Bir başka örnek ise Denizli ili Çivril ilçesi Akpınar Mahallesi’nden verilmiştir. Akpınar’da tesis edilen kurutma kanalı sınır ögesine dönüşerek mahalleyi ikiye bölmektedir (Şekil 9). Akpınar Mahallesi sakinleri yaşadıkları soruna çözüm bulmak amacıyla kurutma kanalı üstünden geçişi mümkün kılacak çözümler üretmiş, köprü vazifesi görmesi için tahta parçalarını kullanmışlardır.



Şekil 8. Burdur ili içinden geçen ve sınır ögesi oluşturan tren hattı
(Kaynak: URL-11, 2023)



Şekil 9. Denizli- Çivril Akpınar Mahallesi'ni ikiye bölen kurutma kanalı
(Kaynak: URL-12, 2023)

Simmel (1996), fiziksel sınır ögelerini gerçekte toplumsal durumu ortaya koyan, bu durumun görünmesini sağlayan somut kanıtlar olarak değerlendirmektedir.

Sınırların temel amacını böldüğü alanların ve bu alanların kullanıcılarının bireysel ya da grup olarak ve bu alanlara ait iç ya da birbirleriyle etkileşimleri açısından bölünmelerini sağlamak olduğunu düşünen Marcuse (1997), sınırı olmayan mekânsal bir unsur yoktur der. Duvar veya çit gibi fiziksel sınır ögeleri ikiye böldükleri alanlar arasında sınırlamanın yanı

sıra duygusal olarak dışında kaldığı kısım için korku, tedirginlik ve eşitsizlik gibi olumsuzluklar hissedilmektedir (Dedeoğlu, 2008).

- Katı Sınırlar

Geçirgen sınırlardan farklı olarak geçirgen olmayan sınırların güvenlik, mahremiyet, inanç, kültür gibi coğrafya ve iklim koşullarına göre de değişiklik gösteren elemanlardır. Kontrol ihtiyacı veya savunma maksadı olan bölgelerde bu amaçlara hizmet eden bir engele ihtiyaç bulunmaktadır. Turgut'a (1995) göre insanın çevresiyle kurduğu ilişki bulunduğu alanın özellikleri ile ilgilidir, yani mekânsaldır (Ataol, 2013). Katı sınırlar da denilen geçirgen olmayan sınırlar, mekânlar arası geçişi imkânsız hale getirmek için engel oluşturmak maksadı taşıyan öğelerdir. Çalışma kapsamı dolayısıyla kentsel ölçekte bakıldığında duvarlar en yaygın katı sınır elemanıdır denilebilir. "Duvarlar mekânı çevreler, oluşturur ve sınırlar." (Ataol,2013) Brezilya'da bulunan Sao Paulo kenti örneğinde olduğu gibi varsıl yerleşim alanları ile "favela" adı verilen yoksul yerleşim bölgeleri arasına güvenlik amaçlı inşa edildiği öne sürülen duvarlar katı sınırlara güncel ve iyi bir örnektir (URL-13, 2023). Favela bölgesinde sınır ögesine dönüşen duvar Şekil 10'da gösterilmektedir.



Şekil 10. Brezilya- Sao Paulo "favela" sınıra dönüşen duvar (Kaynak: URL- 14, 2023)

Rapoport'a göre (1977), sınır ögesi ve çevresinde oluşan stresi azaltmanın yolu fiziki ortamın kullanımı, bölgeyi bilmek yoluyla artan tanıma durumuna bağlı kontrol edilebilirlik, bölgedeki işleyişte meydana gelebilecek aksaklıkların ortadan kaldırılması ve alanın kullanıcı için anlamlı olması şeklinde açıklanmaktadır. Bu amaçlara genellikle sınırlar sayesinde ulaşılabilmektedir (Ataol, 2013). Geçirgen olmayan sınırların etkisiyle toplumsal

iletişim yönlendirilerek gelecek çağlara bırakılacak kültürel miras şekillendirilebilmektedir. Bir diğer kentsel ölçekli katı sınır rneği olarak Berlin Duvarı verilebilir. Doğu'dan Batı'ya g engellemek maksadıyla şehrin ortasından geçen bir duvar inşa eden idareciler, zamanla sızıntıların önüne geçemeyerek duvar sınırına ek olarak mayınlı arazi gibi ek ögelerle sınırı güçlendirip hem kentin fiziksel olarak hem de toplumun kültürel olarak ayrılması-ayrışmasına sebep olmuştur.

Sınır elemanının sadece fiziksel değil kültürel olarak da bir engel teşkil ettiği katı sınır elemanları boşluğun içinde bir doluluk olarak gerçek bir engeldir de denilebilir.

- Yarı Geçirgen Sınırlar

Katı sınırları geçirgenlik sağlanması için kullanılan elemanlara sahip olanlarına yarı geçirgen sınırlar denir. Sınırlar arası geçiş ile sadece bedensel geçiş değil, koku, duman, görüntü gibi unsurların taşınması da kastedilmektedir. Yarı geçirgen sınırlara bu çerçevede iyi bir örnek cam pencere, kapı ya da duvarın kendisidir. şekil 11'de üzerinde bulunduğu duvara geçirgenlik kazandırarak yarı geçirgen bir yüzey oluşmasını mümkün kılan cam pencere rneği görülmektedir.



şekil 11. Duvara yarı geçirgenlik kazandıran cam pencere rneği (Kaynak: URL- 15, 2023)

Normalde katı bir sınır malzemesi olan duvarda açılan bir pencere kapalıyken bile şeffaf bir malzeme olan cam yüzey sayesinde, iki mahal arasındaki iletişimi imkanlı kılarak o sınırı katıdan, yarı geçirgen sınıfına geçirmektedir. Kapalı pencereli bir duvar hem korunma, mahremiyet ihtiyaçlarını karşılar, hem de iletişimi, etkileşimi mümkün kılar (Ataol, 2013).

- Geçirgen Sınırlar

Sınır çeşitleri arasında stres miktarı bakımından en zayıf olan ve genellikle kişiye ya da kurum gibi şahsi mekânlar için düzenlenen ve bir mekâna sınırların ardından erişimin mümkün ve bazı koşullara bağlı olduğunu istendiğinde sınırların aşılabılır olduğu şeklidir (Ataol, 2013). Sınır öğelerinde geçirgenlik sınırın konumu ve işlevlerine göre kimi zaman istenilen ve tamamlayıcı bir özelliktir ve sembolik anlam taşırlar. Korunmadan ziyade bir uyarı, bir dikkat çekme amacı taşır, kimi kaynakta yumuşak sınır tanımı ile de bahsi geçen kavram, korunma ihtiyacı ve stresi yüksek sınırlarda geçirgenlik tercih edilmeyen bir durumdur. Geçirgen sınırlar; yüzey kaplamaları, basamaklar, zeminden yükselti ya da alçak zemin uygulamaları gibi kot farklılıkları ya da çit, direk, bitkilendirme gibi yöntemlerle kent mekânında yer bulur. Kotlama yapılarak yaya yolundan ayrılan konut bahçeleri, geçirgenliği yüksek sınırlardır. Yaya yolundan yükseltilerek girilen konut yapıları, hemzemindeki konut bahçesinin sınır noktasındaki bitkilendirme uygulamaları geçirgen sınıra örnek olarak sıralanabilir (Şekil 12).



Şekil 12. Geçirgen Sınır Örneği (Kaynak: URL- 16, 2023)

- Ölçeklerine Göre Görünen (Fiziksel) Sınırlar

Sınır, doğası gereği kapsayan ve dışarda bırakan bir kavram iken dışarda bıraktığı kısım da bir başka metabolizmanın içinde kalmaktadır. Yani bir iç içelik söz konusudur denilebilir. Son kelimesi ile eş anlamlıdır.

Sınırların mekânsal anlamda karşılıkları birbirinden farklıdır. Örneğin kaldırım sınırları yayalara kesintisiz ve güvenli yürüme alanı tanımlarken araç yolu yayanın sınırları

dışında kalıp motorlu araçlar için tanımlanmış sınırlara sahiptir. Yol örneğinde sınırlar kamu marifetiyle belirlenir. Mahalle parkı çocuklara diledikleri gibi koşup gürültü yapıp oynama hakkı ve alanı tanımlarken, parklar kimseye ait değildir, girişte yaş sınırı veya üyelik sorgusu yapılmaz. Koşulsuz herkese açık alanlardır. Ancak bir konut sitesinin duvarlarla tanımlı sınırları içindeki imkânlar sadece maddi karşılığını ödeyen kişilerin kullanımıyla sınırlıdır ya da bir konutun kapı pencere duvar çatı elemanlarıyla tanımlanan sınırlar sadece kullanıcısına aittir.

Mekânsal olarak örneğin konut yapısının sınırları konut içi ile dış mekânı ayırt ederken, konutun dışında bir site sınırı, sonra onu kapsayan bir mahalle sınırı, ilçe kent ülke bölge gibi bilebildiğimiz sınırlar dâhilinde gezegenimize kadar ölçeği yükseltebiliriz.

Her mekân içe ve dışa doğru daha büyük ya da daha küçük sınırlara dâhil olabilmektedir. Bir mahalle aynı zamanda kent mekânın da bir parçası iken, konut mekânın içinde de oda bir küçük ölçekte sınırlara sahip bir alandır. Sınırlar kapsayıcı ya da bir büyük sınır alanının elemanı olabiliyorken bu sınırlar birbirlerine teğet ya da kesişme noktalarına sahip olabilmektedir. Örneğin birbirine sınır iki mahalleden bir tanesinin idari sınırlarında bulunan bir pazar alanı her iki mahallenin sakinleri tarafından kullanılıp kesişim noktasına dönüşebilmektedir. Sınırların kapsayıcılığının inceleneceği alt küme elemanı ya da kapsayıcısı olma durumunda sınırlar ülke, bölge, kent, mahalle ve konut başlıklarıyla dört sınır ölçeğinde incelenmektedir.

- Ülke Sınırları

Ülke sınırları, tarihler boyunca belli savaşlar, işgaller, müzakereler ve anlaşmalar yoluyla belirlenir; tarihsel süreçler ve kimlikler bu süreçlerde önem teşkil eder. Devletlerin hukuki, siyasi, idari sorumluluk çapları ülke sınırlarıyla belirlenir, standartlar ve yaptırımlar ülkeden ülkeye değişiklik gösterir. Ülke sınırlarının kara, deniz ve hava ulaşımları için belirlenen gümrük noktalarından her ülkenin kendi şartlarını sağlayan geçişler yasal olarak yapılmaktadır.

Dünya üzerinde birbirinden çok farklı ülke sınırları mevcuttur. Bunları birbirlerinden ayıran güvenlik önlemlerinin sağlanması için günlük hayatın son derece dışında ve birçok eşik ile koruma altına alınanlar ve tam tersine zeminde bir şeritten ibaret ve günlük hayatın tam ortasında kalanlar olmasıdır. Türkiye'nin Suriye sınırında mayınlı araziler, tel örgüler, gözlem noktaları gibi önlemler ile geçiş engellenmeye çalışılmakta bu coğrafyadaki sınıra çokça anlam ve önem yüklenmektedir (Şekil 13). Bunu alınan önlemlerin çokluğundan anlamak mümkündür.



Şekil 13. Türkiye-Suriye Sınırı (Kaynak: URL-17, 2023)

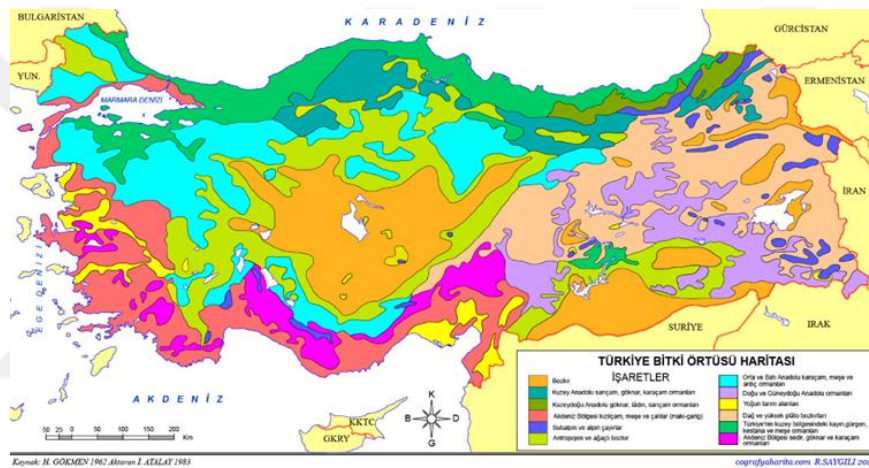
Tabi her ülke sınırının da aynı önem ve güvenlik seviyesinde olmadığı aşikârdır. Sınırların sembolik kaldığı hatta bir pazarlama malzemesine dönüştürüldüğü örnekleri de bulunmaktadır. Öyle ki bu sınırlar görülmeye değer birer turistik ögeye dönüşerek kentlerin kasabaların bilinirliğini arttırmakta, bu sayede artan turizm potansiyeli ile ülke ekonomisine katkı sağlar hale gelmektedir. Belçika ve Hollanda sınırında bulunan Baarle isimli kasabada iki ülke toprağı da mevcut. Kimi evlerin, restoranların, dükkânların yarısı Belçika toprağı iken diğer yarısı da Hollanda toprağı olarak zemindeki işaretlemelerle sınırlandırılmıştır (Şekil 14).



Şekil 14. Belçika-Hollanda sınırı (Kaynak: URL- 18, 2023)

- Bölge Sınırları

İklimsel farklılıklar, toprak ve yer şekilleri bölge sınırları bazında etkili olurken yer altı kaynakları, ekonomik dinamikler, tarım ve ulaşım imkânları da bölge sınırları belirlenirken dikkate alınan unsurlar olabilmektedir. Örneğin iklim koşullarına bağlı olarak bir bölgede yetişen tarım ürünü, o bölgenin o tarım ürününün yetiştiriciliği, satışı gibi ekonomik konularda birlikte hareket etmeye teşvik eden bir unsur olmaktadır. Türkiye'nin bitki örtüsü haritasından (Şekil 15) da anlaşılmaktadır ki bölgeler bitki örtüsü çeşitliliği ile birebir ilgili belirlenmiştir. İklim verileri, bitki örtüsü ve bunlara bağlı veriler bölge sınırlarına referans olarak alınmıştır.



Şekil 15. Türkiye bitki örtüsü haritası (Kaynak: URL- 19, 2023)

bir iç dinamiğe bağlı toplumsal bir yapı olmasıdır. Yapacak bir sürü şeyi olan, ajandası sürekli dolu insanların yaşadığı ve bu yoğun insanların sosyal olarak bir etkileşimin içinde bulunduğu mekânlardır. Kentliler hem birbirlerini, hem kenti etkiler, dönüştürürler. (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

İdari olarak belirlenen sınırlar var olmasına rağmen bu sınırlar kentin değişimine bağlı olarak değişebilmektedir. Kent sınırlarının belirlenmesi ile komşu iller, kent içinde de daha küçük idari birimler olan ilçeler, mahalleler oluşur. Kent ve içindeki bütün idari birimlerin sınırları gözle görülmez ancak idaridir (Şekil 16).



Şekil 16. DOKAP kapsamında bulunan şehirler haritası (Kaynak: URL- 20, 2023)

Günümüzden farklı olarak Antik dönemlerde ve Ortaçağ'da kent devleti sistemi vardı, bu düzende ülke ve kent aynı idari birim iken sınırları surlarla belirgin ve güvenli hale getirilirdi. Kent yaşamı bu surların içinde süregelirdi. Yayılmacı bir kent anlayışı için engel teşkil eden bu sınırlar zamanla aşılarak kentler genişlemiştir. Günümüzde kentsel sınırlar çeşitli faktörlerin uyumlu bir şekilde bir araya gelebilmesi ile belirlenir. Bu faktörler ekonomi, kültürel, sosyal etkileşimler, fiziksel durum gibi öğelerin kimi noktada bir araya gelerek kimi noktada ise ayrılarak harmanlanması ile oluşur. Gelişen dünya koşullarıyla uyumlanarak hızla artan kent nüfusuna cevap verebilmek için kent de genişler, köpürür, değişir. Bu planlı olduğu iddia edilen değişime mecbur kalır.

Kevin Lynch (2010) ABD'deki üç büyük kent incelemesi üzerine yazdığı "Kent İmgesi" kentsel mekânın imgeleri olduğundan bahsederek bu imgeleri yollar, sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları ve nirengi noktaları olarak belirtmiştir. Lynch'e göre kent bu beş fiziksel imgenin bir araya gelmesiyle oluşur. Bahsi geçen bu imgeler elbette kentin oluşumunda, sınırlarının boşluklarının, hareket rutinlerinin ve kentlinin yönelimlerinin hem sonucu hem de sebebi olmaktadır. Biçimi oluşturan unsurlar elbette sınır algısını da etkilemektedir.

Lynch (2010), sınırları gözlemci tarafından yol olarak kullanılmayan, sürekli bir forma sahip olan, doğrusal elemanlar olarak tanımlamaktadır. En önemli özellikleri ayırdığı alanların sahip olduğu sürekliliği kesintiye uğratması olarak ifade edilen sınırlar Lynch tarafından sahil, demiryolu veya sur gibi yapay elemanlar ya da dağ, deniz, göl gibi doğal sınırlar olarak örneklendirilmektedir.

Karşılıklı bir etkileşim sürecinin bir dışlisi olan sınırlar bazen bilerek isteyerek, bazen de öngörülemez şekilde sınır ögesi olarak kent mekânlarında algılanır. Parçalara ayrılarak idari ve yönetsel olarak daha organize bir işleyiş hedeflenen kentlerde hizmet alımları, sosyal-ticari her türlü iletişim, kent kültürü ve kentli psikolojisi büyük ölçüde sınırların doğru yerlerde olup olmadığıyla ilgilidir. Sınırların kent mekânlarındaki en görünür halinin mahalleler ölçeğinde olduğu ve bu görünür farklılıkların farklı toplulukları, farklı düzenleri temsil ettiği söylenebilir (Jacobs, 2011). Meydana gelen bu farklılıklar ve ayrışmalar toplumsal olarak istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir. İçinde olmak isterken dışında kalmak ya da tam tersi dışında olmak isterken içinde kalmak hiçbir kentlinin isteyeceği durumlar değildir. Herkesin kentsel sınırlardan belli beklentisi vardır ve plansız gelişen süreçler sınırlar arası etkileşimde kimi zaman gerçekleşen ve planlanan arasında büyük farklar oluşmasına sebep olabilmektedir.

- Mahalle Sınırları

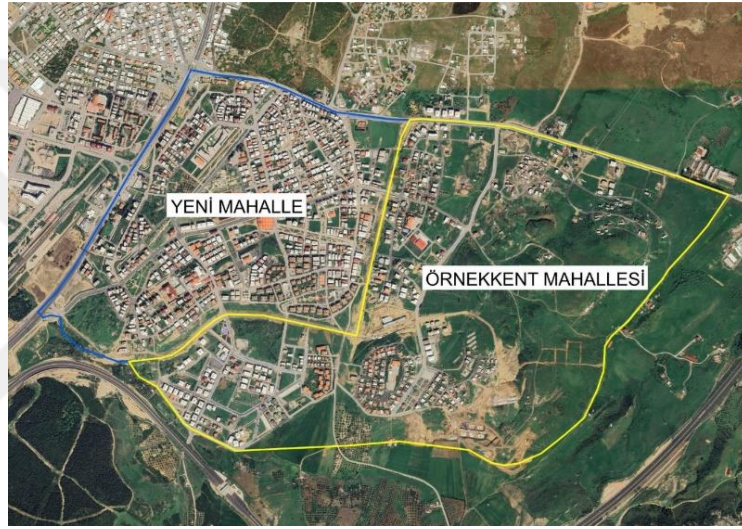
Sınır ögelerine çok çeşitli örnekler görülebilmekteyken mahalle sınırlarını oluşturan ögeler genellikle coğrafi unsurlar olmaktadır. Bir vadi, bir tepe bir akarsu gibi. Topografyaya ek olarak yüksek istinat duvarları ve site duvarları da sınır ögesi olarak işlev kazanabilmektedir.

Bu ek işlev ile birlikte bu kent ögeleri mahalle ölçeğinde dışında kalma, engellenme gibi sonuçlar doğurabilmekte, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik olarak mahalle ve kent kültürü üzerinde uzun vadeli etkiler oluşturabilmekte, hatta oluşturmaktadır.

Büyük ölçekten küçük ölçeğe inerek incelenen sınır kavramı kentin bir altındaki mahalle ölçeğinde incelendiğinde konunu içine kültür ve ona bağlı mahremiyetin bir nebze daha girdiği söylenebilir. Konut kadar değilse de mahalle sınırları şahsi, manevi ve kültürel birer yüzey de taşımaktadır ve aynı zamanda mahalle bir geçiş mekânıdır.

Kent, ülke, bölge gibi üst ölçek yerleşim sınırlarından farklı olarak mahallede temel psikolojik ve sosyolojik paylaşımların sağlanması, iletişimin bireysel ya da küçük gruplar halinde karşılanması beklenir. Mahallenin temel yapı taşları günlük hayatın geçtiği sokak ile mahallelinin tercihe bağlı olmayan rekreatif olmayan ulaşım ticaret eğitim gibi etkinlikleri

ile gerçekleşir. Mahalle ölçeğinde sokak ve sokaktaki etkileşimin çok önemli olduğundan yola çıkarak mahallede asıl önemli olanın, düzeni belirleyenin geçiş anları değil ilişki oluşturan, karşılıklı bir paylaşım imkânı tanıyan yer olarak mahalle yaşantısı üzerinde sokağın önemine bir kez daha vurgu yapmak doğru olacaktır. İşlevsel olarak yaya trafiğinin iyi kurgulandığı mahallelerde tanışma, paylaşma, sosyal paylaşımlar kurarak duygusal ve ekonomik ilişkilerin gelişmesine olanak sağlar. Mekânsal olarak bütünlüğü sağlanan ve her hizmetine yürünerek ulaşılabilen mahallelerde yaşayan mekânlar oluşturması beklenir (Şekil 17).



Şekil 17. Yeni Mahalle- Örnekkent Mahalle Sınırları (Kaynak: URL- 21, 2023)

1.5. Mahalle Kavramı

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü göre mahalle; “bir şehri, kasabayı ya da büyük bir köyü oluşturan her bir parçası” olarak tarif edilmektedir (URL-22, 2023).

Kent Bilim Terimleri Sözlüğünde ise mahalle; “Bir kentin, bir kasabanın, büyükçe bir köyün, yönetim bakımından bölündüğü, yapı bölgeciklerinden ve insan topluluklarından oluşan en küçük parçalardan her biri” şeklinde tanımlanmıştır (Duman, 2014)

Farklı disiplinlerce çok çeşitli tanımlar yapılan mahalle kelimesinin kökenine baktığımızda mahal kelimesine ulaşılmaktadır. Mahal kelimesi erken dönemde konaklanan yer anlamında kullanılırken zamanla kelime anlamca da evrilerek şehirlerin bir yaşam bölgesi anlamını almıştır (Bayartan, 2005).

Kentleri bir araya getiren küçük parçalar mahallelerdir. İdari ve sosyal olarak yönetim marifeti sağlamak için küçük parçalar halinde sınırlandırılmış alanlar olan mahalleler, biçim, hacim, yüzölçümü ve sosyal olarak birbirlerinden çok farklıdır. Her ne kadar yasa ile tanımlanmış olsa da toplumsal anlamı ile tanımının ötesine geçen bir birimdir. Alver (2010) mahalleyi “dünden bugüne kentin temel birimi” olarak tanımlamıştır. İlişkilerin kurulduğu, kültürün aktarıldığı, ait olma duygusunu tattıran, insanlara bir tanıma veya gruba dâhil olma fırsatı tanıyan ve çeşitlilik içeren ve bu sahip olduğu özellikleri mekânsal yansımalarla sınırlar oluşturarak kente aktaran birimler olan mahalleler, fiziksel olarak farklılık ve benzerlikleriyle okunabilir (Sinirlioğlu, 2015). Benzerlik diliyle İstanbul’un diğer mahallelerinden kolayca ayırt edilebilen Kuzguncuk mahalle kavramına gerek mekânsal gerekse sosyal ilişkiler bağlamında en iyi örneklerden biridir (Şekil 18).



Şekil 18. Kuzguncuk Mahallesi (Kaynak: URL-23, 2023)

Bu farklı oluşumlara iyi bir örnek olarak Çin mahalleleri verilebilir. Ortak yaşam koşulları, kültürel detaylar ve benzerlikler üzerine kurulan mahalleler olan Çin mahalleleri pek çok ülkede mahalleden beklenen aidiyet hissini verdiği için tercih edilmektedir. Şekil 9’te görülmekte olan New York’ta bulunan Çin Mahallesi’nde Çince tabelalar, Çin restoranları ve Çin kültürüne ait esintiler bulunmaktadır (Şekil 19). Bu sayede mahalle sosyal olarak anlam kazanıp bir ortak paylaşım alanına dönüşmektedir.



Şekil 19. New York Çin Mahallesi (Kaynak: URL- 24, 2023)

1.5.1. Mahalle Kavramının Bileşenleri

Mahalleler küçük parçalarla kent mozaigini oluşturan renkli ve çeşitli yapı taşları olarak çalışırlar. Clarence Perry'nin (1929) komşuluk birimi ölçeğinde standartların ne olması gerektiğine dair belirlediği tasarım ölçütleri, TC Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Mimar Sinan Üniversitesi'nin katkılarıyla hazırlanan Kentsel Mekânsal Standartların Geliştirilmesi Raporu'nda (2017) (URL-25, 2023) belirtilen mahalle tasarım ilkelerinin ve 1971 senesinde Ayten Çetiner tarafından doçentlik tezi kapsamında çalışılan komşuluk birimi- mahalle ve ilkokul birimi kavramlarının alt bileşenleri ve içerikleri çalışmanın bu bölümüne ışık tutmuştur.

Perry'e (1929) göre, her komşuluk birimi bir ilkokul için gerekli nüfus ve hizmet alanları barındıran en küçük yerleşim birimidir. Komşuluk birimi ve mahalle yerleşimleri mantık olarak birbirine çok benzer kavramlar oldukları için kriterleri yüksek derecede yakınlık gösterir. Çalışmada komşuluk birimi için hazırladığı tasarım ölçütlerini altı başlık altında toplamıştır.

Bunların ilki büyüklük kavramıdır. Komşuluk birimlerinde ideal büyüklük hesaplanırken bu alanın içinde kalan ilkokul birimini kullanacak nüfus sayısına önem verilmektedir. Alanın sınırları buradaki nüfus büyüklüğü ile uyumlu çizilmelidir. İdeal yüzölçümünü 65 hektar olarak belirten Perry (1929) konforlu yürünebilirlik koşullarını referans almaktadır.

İkinci kıstas sınırlardır. Yaya ulaşım imkânlarının yeterliliği önemlidir. Komşuluk biriminin sınırlarını araç trafiğini mümkün olduğunca mahalle dışına atacak ve yolların mahallenin etrafında bulunacağı şekilde tasarlamak gerekmektedir.

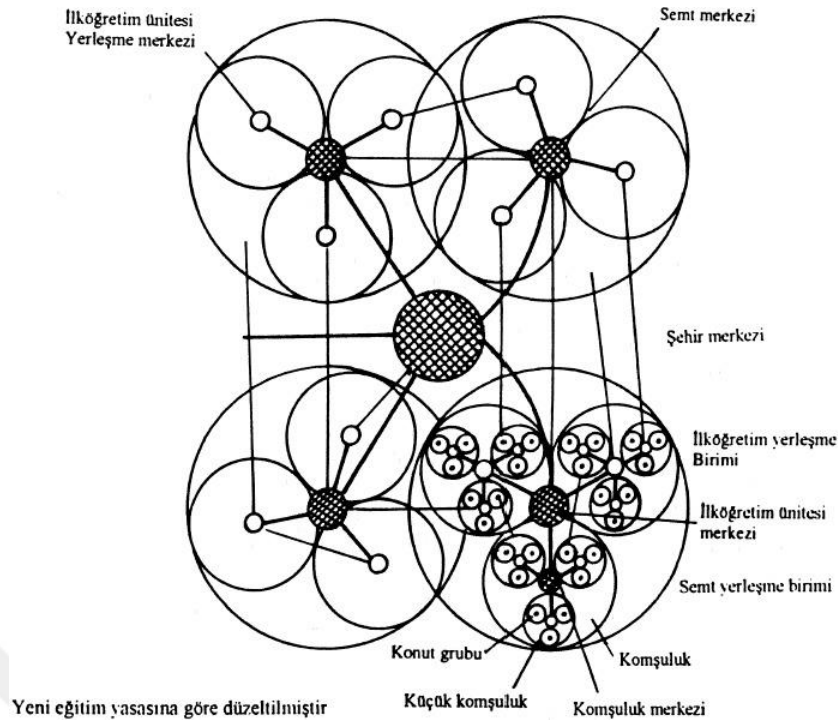
Üçüncü başlık açık alanlar olarak belirlenmiştir. Günlük rutin görev icabı hareketliliğin dışında hoş vakit geçirmek için her yaştan kullanıcıya hitap eden açık alanların küçük ve yaygın şekilde alan içine yayılması gerekmektedir.

Bir diğer başlık kurum ve kuruluş alanları olarak ifade edilmiştir. Eğitim, sağlık ve dini hizmet tesislerinin yer seçiminin herkesin ulaşabileceği erişim engeli bulunmayan merkezi noktalarda yapılması gerekir.

Beşinci komşuluk birimi tasarım ölçütü yerel dükkânlardır. Günlük ticaretin gerçekleşeceği birimlerin sadece birimin merkezinde değil mümkün olduğunca yaygın şekilde planlanması gerekmektedir. Bu birimler için alan sınırlarına yakın ve imkânlar izin veriyorsa kavşak noktalarında yer seçimi yapılması tercih edilir.

Son sırada ise sokak sistemi gelmektedir. Sokak sisteminin temelini motorlu araçları dışarda bırakan yürünebilirliği destekleyen bir anlayış oluşturmaktadır. Araç trafiğini alanın dışında bırakılması hedeflenir.

Çetiner, en küçük şehircilik birimini komşuluk olarak kabul etmiştir ve bu ünitenin asgari nüfusunu 1500- 2000 arası olacak şekilde bir büyüklük kabul etmiştir ve komşuluk birimine bir diğer tabirle mahalle demeyi uygun bulmuştur. Mahallede bulunması gereken donatıları sıralarken bir çocuk kreşi, bir çocuk oyun alanı- parkı ve temel günlük ihtiyaçların karşılanabileceği birkaç dükkândan oluşan bir çarşı olarak tanımlamıştır (Çetiner, 1972). Çetiner'in ideal mahalle tanımı 5 küçük komşuluk grubundan, ilkokul yerleşme birimi ise 2-3 komşuluk grubundan oluşacak şekilde tanımlamaktadır. İlkokul yerleşme biriminde Çetiner mahalleye ek olarak bir ilkokul, bir açık yeşil alan, mescit ölçeğinde bir ibadet tesisi, toplantı yeri ve umumi tesisler ve çarşı fonksiyonlu bir küçük hizmet merkezi bulunmasını öngörmektedir. İlkokul biriminin nüfusunu ise 3500- 500 arası olarak belirtmektedir. Çetiner ayrıca tüm hizmetlere yaya ve bisikletli ulaşımın da önemini vurgulayarak en yüksek yürüyüş mesafesinin 10 dakika olacak şekilde bir planlama yapılmasını yürünebilirliğin desteklendiği planlamaları uygun bulmaktadır. Çetiner'in (1972) hazırladığı şema ile kent altı yerleşim birimlerinin ilişkileri görselleştirmelerle tariflenmektedir (Şekil 20).



Şekil 20. Şehirsel Birimin Teorik Şeması (Kaynak: Çetiner, 1972)

Kentin temel bileşeni olarak tanımlanan mahalle kavramı ve mahallelerin yaşanabilir mekânlar olarak tasarlanması ile ilgili olarak Kentsel Mekânsal Standartların Geliştirilmesi Raporunda (2017) öncelikli olarak 5 ilke belirlenmiştir: merkez- sınır- doğa, , karma kullanım, büyüklük, sokak ağı ve kamusal mekân. Bu ilkelerin de Perry'nin (1929) ve Çetiner'in (1972) tasarım ölçütleriyle örtüştüğü görülmektedir.

Her ne kadar standartlarda sayısal net bir çizgi yoksa da 2000 senesinde gerçekleştirilen Yeni Şehircilik Kongresi’nde mahalle yerleşim biriminin merkezden çizilen ortalama 400 metre yarıçaplı (URL- 25, 2023) ve 5 dakikalık yürüme mesafesindeki bir alan tarif edilmektedir. Bu çap ve yürüyüş mesafesi birimleri kimi kaynaklarda 800 mt ve 15 dakikalık yürüyüş mesafesi olarak optimize edilirken kimi kaynaklarda ise 700 metre yarıçaplı, 10 dakikalık bir erişim alanı tariflenmektedir. Bu tanımlar birbirlerine yakın olup referans alınan en temel unsur yürünebilir mesafedir. Yürünerek ulaşılabilecek mesafeler için belli bir sayı değil de 5-15 dakikalık bir aralık referans alınmaktadır. Bir diğer büyüklük belirleme kriteri ise toplu taşıma duraklarının konumlarıdır. Mahalle sınırları içindeki duraklar kullanımı arttıracaktır.

Mahalleyi mekân olarak algılamak ve değerlendirmek için en birincil unsur olarak bir merkezinin bulunmasıdır. Temel ihtiyaçların karşılandığı, tüm yerleşim noktalarına hizmet

verebilecek meydan, yeşil alan veya önemli yolların kesişme noktası gibi bir alanda ticari, dini, sosyal- kamusal hizmetlerin verildiği bir merkez alan mahalle tasarımı için hayati önem taşımaktadır, mahalle için olmazsa olmazdır. Katz’a (1993) göre sınırlar tercihen olması gereken, yoğunluk oranına göre değişik ögelerle belirlenebilen; düşük yoğunluklu mahallelerde doğal eşikler sınır vazifesi görebileceği gibi yüksek yoğunluklu yerleşim alanlarında otoyollar, demir yolları gibi hatlar da sınır oluşturabilir (URL-25, 2023).

“Kentsel alanlarda mahallenin kenarları genelde yüksek yoğunluklu binalar çizgisi boyunca giden bulvarlar ya da ağaçlıklı yollarla tanımlanır” (URL- 25, 2023). Mahalleler oluşturulurken sınırlar ve merkez ilişkisi ve topografi yapılan tasarımın uzun ömürlülüğü açısından önemlidir. Mahalle sınırında değil de sınırları içinde bulunan örneğin bir tepe, bir ormanlık alan ya da bir nehir tasarım marifetiyle işlerlik kazandırılarak geçirgen hale gelmezse kaçınılmaz olarak kendisi sınır görevi üstlenir. Bu kriterler göz ardı edilerek yapılan tasarımlarda mahallenin kimliği olumsuz etkilenerek beklenen toplumsal beslenme ortamı tesis edilemeyecektir. Bunun yanında doğal topografik durumun güneşlenme ve rüzgâr seyri gibi sağlık açısından önemli etkileri bulunmaktadır. Doğal ya da yapay sınır elemanları sağlıklı ortamların oluşabilmesinin önünde engel teşkil etmemelidir. Nem, rutubet, küf gibi sağlığı tehdit eden, hastalıkların oluşması ve yayılmasını tetikleyen sonuçlar doğurabilmektedir.

Mahalle ölçeğinde kastedilen kamusal mekânlar temel yaşam ve sosyal hayat ihtiyaçlarının karşılanabildiği alanlardır. Bunlara en yaygın örnekler parklar, yeşil alanlar, dini, sağlık ve eğitim hizmet tesisleri gibi alanların varlığı ve ilişkisi son derece önemlidir. Bu hizmet mekânlarının niteliği, niceliği ve erişim kriterleri mahalle tanımına uygun şekilde yaya dostu ve güvenli gerçekleşecek standartları taşımalıdır. Aynı zamanda bu alanların mekânsal hiyerarşileri planlama standartlarına uygun olmalıdır. Cazip ve kolaylıkla ulaşılabilir olmaları da önemli bir diğer unsurdur.

Mahalle tasarımında kullanım tiplerinin, geçişlerin ve odakların yaratılması; erişilebilirliğin sağlanması önem taşımaktadır. Bu nedenle de mahallede dengeli dağılımı olan karma kullanımların bulunması gereklidir. Tüm bu karma kullanımı oluşturan hizmet ve olanakların herkes tarafından ulaşılabilir olmasını sağlayacak yer seçimi ve ulaşım ağlarının planlanması gerekmektedir. İşlevsel çeşitlilik kullanıcı çeşitliliğini ve bu çeşitliliğin buluşma ve toplanma mekânlarını oluşturur.

Simmel (1903) mahalle ölçeğinde kimlik sorunları etkileşim ve toplumlaşma kavramları ile tanımlamaktadır. Bu tanımlı yaparken de tesadüfi gelişen toplumsal etkileşime

bunun kökünde bulunan unsur olarak fiziksel değil toplumsal sınırlara dikkat çekmiştir. Bu noktadan bakıldığında etkileşimin erişimin sokaklar ve ağlar aracılığıyla gerçekleştiği ortadadır. Araç trafiği, yaya trafiği, otopark alanları gibi bağlanmayı mümkün kılan unsurların tasarımı ve birbirleriyle ilişkisi mahalle sokaklarının hepsinin canlılığını mümkün kılacak şekilde tasarlanmalıdır. Canlılık ancak erişim ile mümkün kılınabilmektedir. Katz (1993)'a göre araç trafiğinden ziyade yaya hareketliliği mahalle içi etkileşimi arttıran en önemli faktörlerden biridir. Yaya hareketliliğini sokak ağının planlı örgüsü kadar niteliği de etkilemektedir. Kaldırım genişliklerinin yaya dostu oluşu, bitkilendirilmiş olması gibi özelliklerle güvenlik konfor hissi veren sokaklar yaya hareketliliğini teşvik eden bir hal almaktadır.

Tablo 1. Perry'ye, Çetiner'e ve Kentsel Mekânsal Planların Geliştirilmesi Raporu'na Göre Mahalle Kavramının Alt Bileşenleri

Clarence Perry (1929)	Ayten Çetiner (1972)	Kentsel Mekânsal Standartların Geliştirilmesi Raporu (2017)
Büyüklük	Büyüklük	Büyüklük
Sınırlar	Hizmet merkezi	Merkez- Sınır-Doğa
Açık Alanlar	Sosyal altyapı	Kamusal Mekân
Kurum- Kuruluş Alanları	Yürünebilirlik	Karma kullanım
Yerel Dükkânlar		Sokak Ağı ve Yürünebilirlik
İç Sokak Sistemi		

İncelenen bu üç çalışma doğrultusunda (Tablo 1) mahalle kavramının alt bileşenleri büyüklük, kamusal mekânlar ve sosyal altyapı, günlük ticaret ve işlevsel çeşitlilik, yürünebilirlik/sınır olarak tanımlanabilmektedir.

Yürünebilirliğin sınır belirlemede son derece önemli tutulduğu mahalle kavramında, Türkiye'de yürürlükte olan mekânsal planlar yapım yönetmeliği 12. Maddede yer alan yürüme mesafeleri çocuk bahçesi, oyun alanı, açık semt spor alanı, aile sağlık merkezi, kreş, anaokulu ve ilkokul için yaklaşık 500 metre, ortaokullar için yaklaşık 1.000 metre, liseler için yaklaşık 2.500 metre, mescitler için 150 metre, küçük cami için 250 metre, orta ölçek cami için yaklaşık 400 metre olarak hesaplanır (URL-26, 2023).

1.6. Mahalle Sınırı Kavramı

"Mahalle" kavramı, il sınırları içinde yeni mahalleler için asgari nüfus sınırını belirleyen 5393 Sayılı İl Kanunu'nda tanımlanıyor. İlgili kanunda yeni bir mahallenin nüfusunun 500 kişiden az olmaması gerektiği belirtiliyor ancak üst sınır bulunmuyor. Bir üst sınır bulunmaması durumu mahallenin nüfusu açısından makul büyüklük sorununu da beraberinde getiriyor (URL-27, 2023).

Mahalleler, belediyenin yönetim ve hizmet birimleridir. Mahallelerde, muhtar ve ihtiyar heyeti bulunur. Muhtar, mahallenin idari ve mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasında belediye ile işbirliği içinde çalışır. Mahalle biriminin fiziki sınırlarının belirlenmesi, lüzum görüldüğünde başka mahallelerle birleştirilmesi ya da bölünmesi gibi kararlar ilgili belediye meclisi ile alınır ve ilgili kaymakamın onayı ile yürürlüğe girer. Türkiye Belediyeler Kanunu'na göre mahallelerin özellikleri şunlardır:

1. Belediye sınırları içinde yer alır.
2. İhtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösterir.
3. Sakinleri arasında komşuluk ilişkisi vardır.
4. İdarî bir birimdir.
5. Belediyenin yönetim ve hizmet birimlerinden biridir.

Mahalleler, bir kentin en temel yönetsel ve sosyal birimlerinden biridir. Mahalleler, genellikle ortak bir kimlik, tarih ve kültüre sahip toplulukların yaşadığı alanlardır. Mahalleler, kentlerin daha yaşanabilir ve sürdürülebilir hale gelmesi için önemli bir rol oynar. Türkiye'de belediyelerin işleyişini ve mahallelerin tanımını düzenleyen temel mevzuat, "Belediye Kanunu" olarak bilinen 5393 sayılı Belediye Kanunu'dur. Bu kanun, Türkiye'deki belediyelerin görevlerini ve yetkilerini düzenler ve mahalleleri de tanımlar.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 3. maddesinde, mahalle tanımı yapılmaktadır. Buna göre; "Mahalle, kırsal veya kentsel alanlarda, en az iki yüz (200) ve daha fazla nüfusu olan yerleşim birimini ifade eder. Mahalleler, belediyelerin en küçük idari birimleridir ve her biri bir muhtar tarafından yönetilir." Bu tanım, Türkiye'deki mahallelerin en temel niteliklerini açıklar. Mahalleler, yerleşim birimlerinin en küçük idari parçalarıdır ve her bir mahallede yaşayan insanlar, o mahallenin muhtarlığı tarafından temsil edilir. Mahalleler, belediyelerin hizmetlerini sağlamak ve yerel yönetim işlevlerini yerine getirmek için önemli birer birimdir. Belediye Kanunu'na göre mahallelerin sınırları ve yönetimi, ilgili belediyeler tarafından düzenlenir ve denetlenir.

Mahalleler belirli idari hükümlere bağlı olarak oluşturulan, tanımlı sınırları olan ve idari bir işleyişi olan kent içi parçalardır. Mahalleyi oluşturan sokak, bina(konut, eğitim, dini, sağlık hizmet tesisleri), park gibi fiziksel öğelerin yanı sıra sosyal ilişkileri şekillendiren ekonomik ve kültürel ilişki ağlarını da içeren bir birimdir. Bayartan (2005) kentleri mahallelere, mahalleleri ulaşım akslarına yani sokak ve caddelere, ulaşım akslarını da binalara bölen bir sistemde ifade etmektedir. Bu tanımların çoğu mahallenin kent ile kurduğu ilişki referans alınarak yapılmaktadır. İlişkiden kasıt hem fiziksel; ulaşım erişim temelli hem de kent kültürüne katkısı ve etkisi temelli yapılmaktadır. Mahalle kavramının insanlarda çağrıştırdığı görüntü genellikle kente ait olan bir parça olan ve o ölçekteki bazı insani ihtiyaçların karşılandığı yer şeklindedir (Türkan, 2021), park, cami, ilkokul, anaokulu veya aile sağlığı merkezi gibi. Tabi bu çağrışım ya da olgulardan bahsedilirken kastedilen genellikle kent mahalleleridir. Kentsel mekânlar sıralandığında mekânsal anlamda kentin bir alt birimi mahalledir diyebiliriz (Alada, 1989). Mahalle kavramı için yapılmış diğer bir tanıma göre ise, kentlerin yerleşim alanlarında bulunan ve bu alanlarda yaşayan insanların günlük ihtiyaçları için bazı temel hizmetlerin verildiği kentlerin en küçük idari birimidir (Aytaç, 1995).

1.6.1. Mahalle Sınırının Kavramsal Boyutları

Çalışma kapsamında mahalle sınırlarının oluşumu üç farklı bakış açısına bağlı olarak incelenmiştir. Ve buna göre, sosyal ve psikolojik, fiziksel/mekânsal, ekonomik ve yasal-yönetimsel boyutlarıyla ele alınmıştır.

• Mahalle Sınırlarının Sosyal- Psikolojik Boyutları

Fiziksel standartları dışında mahalleyi dinamik bir olguya çeviren elbette ki sahip olduğu sosyolojik ve psikolojik bağlamalardır. Toplumsal değerler taşıyan ve aktarımına hizmet ederek kültürel mirasın oluşumunda önemli bir görev üstlenen mahalle muhakkak ki insan faktörü ve etkileşim ile var olur (Alver, 2013). Bu yapının insan ilişkileri üzerine kurulmuş bir matematiği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İnsan ilişkilerinin ortak yaşam kültürünü oluşturduğu bu yerleşim alanında gözle görülmeyen idari sınırlardan ziyade sosyal olarak hissedilen, tarihler boyu aktarılacak günümüze ulaştırılmış ortak noktalar bulunmaktadır.

Bu tip kültürel aktarımların gerçekleştiği mahallelerde sokak, ticari, dini, sağlık, eğitim alanları ve rekreasyon birimleri gibi alanlar her bir mahallede bulunması gereken ve

mahalleden mahalleye doku ile bağlantılı olarak farklılık gösterebilen unsurların ördüğü ağ son derece önemli ve mahalle yaşamı üzerinde etkilidir (Şekil 21).



Şekil 21. Parkta sohbet eden yaşlılar (Kaynak: URL- 28, 2023)

Bu ağın etkin şekilde işlemesi ya da işlememesi durumunun etkileri bu tez çalışmasının incelemek istediği konudur. Ortak yaşam kültürünün sağlanması ve geliştirilerek ileri nesillere aktarılmasında mahalle zeminin rolü büyüktür (Şekil 22).



Şekil 22. Mahallelerinde Kutlama Yapan Çocuklar (Kaynak: URL- 29, 2023)

Özkan ve arkadaşları mahalle parçasını mimari bir konum şeklinde tanımlarken mahallenin yalnızca soyut bir şekilde değil, yaşamsal süreçlerle dolu, tecrübelerle anlamlı

bir bütün olarak değerlendirmenin doğru olacağını söylüyorlar (Özkan, Çiğdem, Dedeoğlu Özkan, 2017). Bu değerlendirme çerçevesinde mahalle kavramının toplumsal sorumlulukları üst düzeydedir. Ortak harekete imkân tanıyan ve kendi içinde hizmet alımının sorunsuz şekilde gerçekleşmesine imkân veren mahalleler sosyal etkileşimi olumlu etkilemektedir.

Tersi durumlardaki mahalle düzeninde okula parka basit ticari fonksiyonlara erişimde sorun yaşanıyor, bir araca ya da uzun zamana ihtiyaç duyuluyorsa toplumsal etkileşim olumsuz etkileniyordur denilebilir. Çünkü şekil 23'te de görüldüğü gibi dayanışma ilişkileri besleyen bir unsurdur. Sosyal bağlamda mahalle; dayanışma, komşuluk, yardımlaşma alanı olduğu kadar kontrol ve güvenlik gibi insanların psikolojilerinin destekleneceği ortamları da sağlamakla sorumlu tutulur (Alver, 2010).



Şekil 23. Yardımlaşan Çocuklar (Kaynak: URL- 30, 2023)

Mahalle için sosyal sınırlarının oluşumu işteş bir sürecin ürünüdür. Kent yaygın ve çeşitli defalarca söylenmiş olan önce insan kenti sonra da kent insanı şekillendirir ifadesi mahalle ölçeğinde de son derece geçerlidir. Önce insan mahalleyi sınırlandırır; etkileşimi yüksek olan, sosyal paylaşımlara fırsat veren, yardımlaşma bilinci gelişmiş, kültürel aktarımı önemseyen insanların yaşadığı mahallelerde mahalle refah olumlu etkilenir. Sonra da mahallelinin davranışlarıyla yeşeren ya da solan mahalle kullanıcısı olan insanları sınırlandırmaya başlar. Örneğin, bir mahallede mevcut ancak çeşitli sebeplerle kullanılmayan ya da az kullanılan bir çocuk parkı zamanla köhneleşerek tekinsiz bir mekâna dönüştüğünde artık kullanma niyeti olan mahallelinin zihin sınırlarının dışında kalan park sosyal olarak sınırlandırılmış bir mahalle ögesine dönüşür (Şekil 24).



Şekil 24. Denizli Alpalı’da köhneleşmiş bir oyun parkı (Kaynak: URL- 31, 2023)

Gelenekler toplumsal davranışlar üzerinde etkili olduğu gibi toplumsal davranışlar da geleneklerin oluşumunu önemli ölçüde etkiler. Ya da çöküntü alanına dönüşmüş bir mahalle parçasının kullanımı tercih edilmeyeceği için bu alan sosyal sınır unsuruna dönüşebilir. Sosyal sınırlar sosyal ilişkiler marifetiyle belirlenir. Sosyal ilişkilerin gerçekleşmesi için mekânlara ihtiyaç duyulmasından yola çıkarak mekânların kalitesi için sosyal sınırlar belirleyicidir.

- Mahalle Sınırlarının Fiziksel/Mekânsal Boyutları

Türkiye’deki mahalleler için en uygun ölçüler hesaplanırken dikkate alınan üç temel ölçüt bulunmaktadır, bunlar; nüfus, yüzölçümü ve mekânsal bütünlüktür. Mekânsal bütünlük kendi içinde beşeri ve doğal eşikler olarak iki başlıkta değerlendirilir (Türkan, 2020).



Şekil 25. Mahalle İçin En Uygun Fiziksel Ölçü Dayanakları (Kaynak: Türkan, 2020)

Nüfus ve yüzölçümü yerleşilebilir alanlar içinde kendi aralarındaki doğru orantı ile değerlendirilirken mahalle büyüklüğünün mekânsal bütünlüğü tehdit edecek ya da olumsuz etkileyecek eşiklerin üstünde olmamasına dikkat edilmektedir. Mahalleyi oluşturan yerleşim alanları, sosyal ve kültürel hizmet alanları, yollar gibi temel ihtiyaçları karşılaması beklenen birimler uyum ve etkileşimi mümkün kılan bir mekânsal düzen içinde olmalıdır. Bu mekânsal düzen ancak bütünlüğü sağlar. Bahsi geçen etkileşimin mahalle ölçeğindeki temel unsuru yaya erişimidir denebilir. Nitekim günümüzde gerçekleştirilen planlama faaliyetlerinde de temel bakış açısı bu yöndedir; yaya hareketliliği özellikle mahalle ölçeğinde son derece önemli görülen bir fonksiyondur. Yürünebilirlik (burada kastedilen en az 400 en fazla 800 metrelik bir mesafedir) ve mesafenin yanı sıra yürüme kalitesini destekleyen yaya dostu yürüyüş alanları, kaldırımlar, yeşil alanların niceliği ve niteliği gibi unsurlar ile sağlanabilmektedir

Bu sebeple mahalleyi oluşturan beşeri yapıların yürüme mesafesi dâhilinde olması gerekirken maalesef günümüzde doğal ya da beşeri olmak üzere farklı sebeplerle durumun çoğu yerleşim alanında farklı olduğu görülmektedir. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin 12. Maddesinde üç başlık altında belirtilen yürüme mesafeleri eğitim, sağlık ile yeşil alanların hizmet etki alanındaki nüfusun erişme mesafesi topoğrafya, yapılaşma, yoğunluk, mevcut doku, doğal ve yapay eşikler dikkate alınarak planlandığından bahsedilmektedir. Çocuk bahçesi, oyun alanı, açık semt spor alanı, aile sağlık merkezi, kreş, anaokulu ve ilkokul gibi eğitim alanları yaklaşık 500 metre, ortaokullar yaklaşık 1.000 metre, liseler ise yaklaşık 2.500 metre mesafe dikkate alınarak yaya olarak ulaşılması gereken hizmet etki alanında planlanabilir denilmektedir. Yani aslında bu tip kamusal hizmet alanlarının yerleşim kararları için belirlenmiş ve yönetmeliğe bağlanmış kurallar ölçüler ülkemizde mevcuttur. Ayrıca dini tesislerden küçük cami takriben 250 metre, orta (semt) cami takriben 400 metre mesafe dikkate alınarak yaya olarak ulaşılması gereken hizmet etki alanının planlanması önerilmektedir (URL-32, 2023).

Erişilebilirlik bu noktada öne çıkmaktadır. En temiz tanımıyla erişebilirlik bir noktadan başka bir noktaya gitmek için herkese ve her koşulda ulaşabilmesidir. Araç, zaman, güvenlik, maliyet ve konfor açılarından her insanın kolaylıkla ulaşabilmesi koşulunu barındırır.

Toplumu ve toplumsal davranışları iyi okuyabilmek ve mekânla kurulan ilişkiyi doğru algılayabilmenin yolu günlük yaşam rutinleri ve bu rutinlerin mekânsal biçimleri arasındaki sistematiği doğru okumaktan geçiyor (Harvey, 2006) Harvey mekânın insan üzerindeki

etkisini daha iyi açıklaması için “ilişkisel mekân” tanımını geliştirmiştir. Bu bağlamda Harvey, mekânlar sahip oldukları ya da sahip olma potansiyeli taşıdıkları ilişkiler ile birlikte değerlendirmektedir (Harvey, 2006) Örneğin bir imar parselini fiziksel durumu yani yalnızca ölçüleriyle değil, çevresindeki diğer parseller, yollar, ticari alanlar gibi varlıklarla ilişkilendirerek tanımlamaktadır. Konutlar, sokaklar ve açık alanların yanı sıra mahallede yaşamsal ihtiyaçları yürüyerek ne kadar karşıladığı, ne kadarının dışardan karşılanma ihtiyacı doğurduğu gibi ölçütlerin önem kazanmakta olduğu görülmektedir (Şekil 26, Şekil 27)



Şekil 26. Yayla Asef Çoban ASM
(Kaynak: URL- 33, 2023)



Şekil 27. Karabük'te bir park
(Kaynak: URL- 34, 2023)

Mahallenin mekânsal olarak sahip oldukları kadar mahallelinin tecrübeleri yoluyla hissettiği duygular, içinde bulunduğu paylaşımlar mahallenin niteliği anlamında değerlendirmeye dâhil edilmektedir (Kara, 2013).

- Mahalle Sınırlarının Ekonomik Boyutları

İrili ufaklı tüm medeniyetlerin gelişmesinin, yerleşik düzenin temellerinin bir tanesi de ekonomik dengelerdir. Paradan önce de sonra da mal ve hizmet alışverişi ihtiyaçların karşılanması temel noktasında mevcuttur. Bu noktada mal ve hizmetlere ulaşım arz ve talep yönünden iki yönlü de değerlendirilebilir. Ürün varsa alıcısı da olmalı ya da diğer açıdan yaklaşılsa talep eden varsa ürün de olmalı. Bu sistem iki yönlü birbirini beslemeye ekonomi çarkı dönmüyor denebilir. Mahalle ölçeğinde ekonominin hareketliliği için yürünebilirlik yine öne çıkmaktadır. Günlük alışverişini mahalleden yapabilen mahalle sakini ekonomiyi ve mahalli ticari birimleri canlı tutarak ticaretin devamlılığını mümkün kılmaktadır.

İlkokula erişim özellikle çocukların yürüme uzaklığı içinde bulunan okullara yorulmadan ve güvenli bir şekilde erişebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında yürüme uzaklığındaki hareketlilik ile canlı ekonomik bir merkeze sahip mahalleler mahallelinin günlük ihtiyaçlarına ulaşabileceği mesafede market, bakkal (Şekil 28), kuaför, nalbur, fırın, kırtasiye, terzi (Şekil 29), eczane gibi ticari birimlerin varlığı ile çizilir.



Şekil 28. Mahalle terzisi
(Kaynak: URL- 35, 2023)



Şekil 29. Mahalle bakkalı
(Kaynak: URL- 36, 2023)

Bu alanlar ekonomik faaliyetler vesilesiyle daha hareketli bölgelere dönüşmektedir. Bu da ekonomik canlılığı yüksek tutmaya yardım ederek hareketsiz bölgelerle arasında ince birer sınır çizebilmektedir.

- Mahalle Sınırlarının Yasal-Yönetmel Boyutları

Mahalle sınırları yasal boyutuyla ele alındığında Türk topluluklarının göçebelik sonrası dönemlerinden itibaren, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini de kapsayan uzun yıllardan bu yana mahalle yerleşimini benimsediği görülmektedir. Tüm bu çağlar boyunca paylaşım ve ortak yaşam ve kültürel farklılıkları dikkate alarak yerleşimin geliştiği Türk coğrafyasında genellikle mahalle ibadethanenin merkeze alındığı şekilde merkezden yayılarak gelişmiştir. İbadethanenin birinci derecede civarı ticari birimlerle bezenirken kamusal hizmet alanları da yine merkezi noktalarda bulunmuştur (Erdagöz, 2012).

Osmanlı döneminin mahalleleri tanımlanırken bölgesel idari birimler olarak merkezi yönetimin birer alt birimi gibi çalıştıkları görülmektedir (Türkan, 2021). Mahalle birimi muhtarlık idari birimi kurulmadan önce din insanları tarafından yönetilen ve yaklaşık 1000

kişilik bir nüfusa sahip olan alanlar iken 1871 tarihinde ilan edilen Osmanlı Vilayet Kanunu ile mahallelerde bulunması gereken hane sayısı en az 50 olarak belirlenmişti (Kavruk, 2018). Bu durumda mahalle sınırlarıyla ilgili ilk ölçütlerin hane sayısı belirtilerek Vilayet Kanunu ile verildiği söylenebilir. Örgütsel olarak ise 1829 senesinde oluşturulmaya başlanan mahalle örgütleri 1864 senesinde Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi ile köyler ile aynı statüde tutularak birer yerel idari birim olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Erdoğan, 2016). 1933 senesinde 2295 sayılı Kanun ile askıya alınan muhtarlık yetkileri ilgili belediyelere devredilmiştir. 1944 senesinde yayınlanan 4551 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Yasa ile mahalle yönetimi tekrar kurulmuşlardır (Arıkboğa, 2000). Mevcut haliyle mahalle muhtarlığı şehir ve kasabalardaki belediye yönetsel alanında varlık gösteren semt örgütlenmesine benzetilebilir (Güler, 2009).

Mahallelerin küçük çaptaki temel ihtiyaçları karşılar nitelikte işleyen toplumsal birimler olabilmeleri için belli ölçütlere göre oluşturulmuş en uygun bir büyüklüğe olmaları önemlidir. Günümüzde Türkiye'deki mahallelerin yüz ölçümü, nüfus ve mekânsal bütünlük kriterleri açısından bir sistematik olmadığı, mekânsal bütünlük konusunda yaygın sıkıntılar olduğu görülmektedir (Türkan, 2021).

Ancak ülkedeki bazı mahallelerin içerisinde gerek beşeri gerekse de doğal eşikler bulunmaktadır. Bu eşikler mahallenin mekânsal bütünlüğünü ihlal etmektedir. Söz konusu eşikler mahallenin içinde değil de, bir mahalleyi diğerinden ayırmak için kullanılması gereken doğal veya beşeri sınırlar olmalıdırlar. Mahalleler içerisindeki boşluklar aynı sınırlar içinde yaşayan sakinlerin zihninde mekânsal bütünlüğü ortadan kaldırdığı için mahalleye aidiyet duygusunun gelişmesi mümkün olmamaktadır. Bu durum mahalle sakinlerinin mahalle sorunlarını algılaması, mekânsal sorunların tespiti ve çözümü bağlamında oluşturabilecekleri ortak bağı engelleyebilir. Bu çerçevede mahallelerin mekânsal bütünlüğe sahip olması, bulunmuyorsa da oluşturulması gerekmektedir (Türkan, 2021).

5393 sayılı Belediye Kanununun 3. maddesi mahalleyi; belediye sınırları dâhilinde gereksinimleri ve öncelikleri birbirine benzeyen ve ikamet edenlerce aralarında komşuluk ilişkisi bulunan yönetsel birim olarak tanımlamaktadır (URL-27, 2023). Kanunla birlikte büyükşehir belediyesi olan kentlerde köy tüzel kişiliği kaldırılarak tüm eski köyler mahalleye çevrilmiştir (Türkan, 2021). Bu dönüşüm ile birlikte kentsel alanlardaki mahalleler için kent mahalle, kır alanlarındaki mahalleler, yani eski köyler, için kırsal mahalle kelimeleri yerleşmiştir (Türkan, 2021).

1.6.2. Mahalle Sınırlarını Belirleyen Etmenler

Mahalleler konut, temel ticaret, eğitim, dini ve sağlık tesis alanları, sosyal alanları gibi dolulukların yanı sıra parklar, yollar ve bahçeler gibi boşlukların bir araya geldiği ve sosyal ilişkilerle donatılmış kent parçalarıdır.

Mahalle kavramının yasal ve fiziksel durumundan öte, sınırlarına karar verilirken en önemli kıstas kullanıcıların temel günlük ihtiyaçlarının yaya şekilde karşılanabilir olmasıdır. Yürünebilir ve erişilebilir mesafeler ve fiziki koşullar sağlanmalıdır. Bu koşullar sadece orta yaş için değil çocuk ve yaşlılık dönemlerindeki mahalleliler için de sağlanabilmelidir. Orta yaşlı bir insanın mahalle sınırları içinde yürüyüşe engel teşkil edecek herhangi bir mekânsal öge yoksa ortalama yürüyüş mesafesi yaklaşık 800 metredir (Bakan ve Konuk, 1987).

Bir başka değerlendirmede mahallede günlük ve haftalık ihtiyaçlara göre belirlenen donatı alanlarını Çetiner, genel olarak yerleşim alanları, eğitim birimleri, parklar bahçeler gibi açık rekreatif alanlar, ticari alanlar ve toplu ulaşım alanları (Çetiner, 1972) şeklinde tanımlamıştır.

Boşluk ve dolulukların tümü olarak ele alınan mahalle coğrafyasındaki boşluk tabir edilen kısımların belki de en önemli parçası olan yollar mahallelerin bütünlükleri ve sosyal içerikleri açısından önemlidir. Mahallede yaratılması beklenen kamusal yaşamın en çok fonksiyonlu parçası olan sokakların iletkenliğinin yüksek seviyede olması beklenir. Yollar ve sokaklar insanları bağlayan, iletimi sağlayan araçlardır. Büyük ölçekte bakıldığında medeniyetlerin gelişmesinde, yeniliklerin yayılmasında önemli rol oynadığı şüphesiz olan yolların mahalle içindeki sosyal ve ticari akışı sağlamadaki görevi aynıdır. Cadde ve sokaklar akslar boyunca genellikle araçları ve tabi yayaları da bir noktadan diğerine taşıyan ögeler oldukları gibi mahallenin fiziksel bütünlüğü içinde bölücü olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Bu sebeptendir ki yol kademelenmeleri her ölçekte farklıdır. Mahalle ölçeğindeki yolların yaya dostu, yürünebilirlik kapsamında uygun olması beklenmektedir. Zira yollar sadece başlangıç ve bitiş yönünde bağlayıcılar değil, kestikleri bütünlerin bağlantılarını da aksatmayacak şekilde tasarlanmaları gerekmektedir.

Bakan ve Konuk'un (1987) mahalle parçaları olarak bahsettiği duraklar, okul, sağlık ocağı, alışveriş mekânları, ibadethane gibi mekânlar ve buralarda gerçekleşen etkinlikler günlük yaşamın vazgeçilmez yani kişinin tercihiyle bağlı olmayan zorunlu bir parçalarıdır. Tercihe bağlı olan rekreatif dediğimiz etkinlikler de günlük hayat kalitesini, psikoloji ve sosyoloji bağlamında mahalleliyi etkiler fakat mecburi değildir. Her vatandaşın her bireyin

eşit haklara sahip olması gerekliliğinden yola çıkarak sosyal ve kültürel hizmet tesislerine her koşuldaki insanın ulaşımının son derece önemli olduğu söylenebilir. Mahallelerdeki bu fonksiyonlu alanların erişilebilirlik kistası gözetilerek yer seçiminin yapılması önemlidir (Suri, 2021). Bu bilgi ışığında çalışma saatleri dışında da hareketli ve canlı olması gereken mahalle merkezlerinin bu gerekli olan canlılığı sağlamak için çok fonksiyonlu olması gerekmektedir (Suri, 2021). Bu fonksiyonlar için ticaret, sosyal ve kültürel etkinlikler, sağlık, ibadet ve eğitim sayılabilir. Bu alanların kalitesi yani kullanılabilirliği ve ulaşılabilirliği memnuniyet derecesini arttırmaktadır. Toplumların memnuniyetleri onlara sağlanan yerleşim ve yaşam imkânlarıyla doğru orantılıdır. Mekânsal ihtiyaçları sağlanan bireylerin mutlu olup bu mekânları daha çok tecrübe etmek ve yaşatmak yoluyla bu alanlara katkı sağlamaları beklenir. (Kellekci ve Berköz, 2006).

Zorunlu etkinliklerin gerçekleştirilmesinde yaya ulaşımı son derece önemli ve mahalle bütünlüğü için hayatidir. Çünkü yürümek yürümekten çok daha fazlasıdır. Aidiyet, parçası olma hali, sahiplenmek, güven duyma gibi duygular mahallede yürünebildiği ölçüde canlı kalır. Mahalleler gibi küçük ölçekli yaşam alanlarında bu ölçekle uyumsuz hizmet alanlarından kaçınmak gerekmektedir. Örneğin bir mahallenin içine yapılan kapalı bir alışveriş merkezi ticari anlamda ilgili kente getiri sağlayacaksa da mahalle kültürüne ya da mahalle yaşamına zarar vereceği, mahallelerde kapalı devre ilerleyen akışı olumsuz etkileyeceği hatta keseceği kesindir. Devasa tekil kullanımlar, bulundukları civardaki sosyal veya ticari alanların kullanımını azaltarak bölgenin artık başka bir ticari mekâna dönüşmesine sebep olacaktır (Jacobs, 2011). Jacobs'ın kullandığı "devasa" kelimesi burada önemlidir. Ölçeklendirme her planlama alanında olduğu gibi burada da göz ardı edilmemesi gereken bir önemli unsur olarak bulunmaktadır. Devasa ölçekli tasarımlar- bu alışveriş merkezi, okul, hastane hatta yol olabilir- devasa alanlar için tasarlanmalıdır. Devasa kalabalıklara hizmet edecek mekânlar uygun noktalarda tasarlanırsa parçası oldukları bölgeye zarar değil fayda sağlarlar.

Günümüz planlama kistaslarıyla ele alındığında kentsel gelişmenin önemli parçalarından birisinin mahalle olduğu söylenebilir. Mahalleden mekânsal olarak en beklene şey temel ihtiyaçları belirli yürüme mesafeleri içinde- araçsız ve güvenli şekilde sağlanan görünmez çemberler oluşturmalarıdır.

Mahalle sınırları ve sınırların mekânlar üzerindeki etkilerinden yola çıkarak bir ilişki matrisi kurularak mekânlar ve sınırlar arasındaki ilişkinin anlamlandırılması hedeflenmiştir. Dört başlık altında gruplanan mahalle sınırları sosyal, psikolojik, mekânsal, ekonomik ve

yasal yönetsel olarak belirlenmektedirler. Bu sınırların üç temel işlevi olan tanımlama, ilişki kurma ve düzen kurma fonksiyonlarıyla ilişkilerinin çıktıları sebep- sonuç açılanından değerlendirilerek belirlenmiş ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Mahalle Sınırları ve Sınırların Mekân Üzerindeki İşlevleri Tablosu

		Mahalle Sınırlarının Boyutları			
		Sosyal- Psikolojik	Fiziksel/M ekânsal	Ekonomik	Yasal- Yönetsel
Sınırların Mekân Üzerindeki İşlevleri	Tanımlama	Aidiyet	Bütünlük	Bilinirlik	5393 sayılı belediye kanunu
	İlişki Kurma	İletişim	Ortak Yaşam	Fiziki Koşullar	Eşitlik
	Düzen Kurma	Hafıza	Ortak Yaşam	Yığılma_ Yayıma	Eşitlik

Sosyal ve psikolojik açıdan kurulan sınırlar mekânın tanımlama etkisiyle buluşabildiği mekânlarda aidiyet duygusunu pekiştirerek mahallenin sosyal yaşamını zenginleştirir. Psikolojik sınırların kaldırılması ya da tercihler dâhilinde sosyal sınırlar konulmasıyla mekânların ilişki kurma fonksiyonu devreye girerek iletişim ortamı doğurmaktadır. Psikolojik sınırların çok önemli bir sonucu da kurduğu düzen yoluyla kullanıcıda oluşturduğu hafıza kurgusudur. Kent belleği, mahalle kültürü gibi önemli ve akıbeti sorgulanan kavramların çıkış noktası bu kesişim kümesidir denilebilir.

Fiziksel sınırların tanımlanabilir olması mekânlarda bütünlük algısını oluşturur. Tanımlı birimler hafızada bütünün parçaları olarak uzun süreli yerlerini alırlar. Fiziksel etkileşim -ki bu faktör yaya hareketliliğin mekânları bir araya getirme yoludur da denilebilir- mahalle mekânları arasında ilişkiler geliştikçe ortak yaşam ortaya çıkar. Aynı durum düzenin kurulması durumunda da fiziksel sınırlar içindeki mekânlarda geçerlidir.

Ekonomik sınırlara gelindiğinde ekonomik sınırlarla tanımlanan mekânlar bilinirlik kazanırken bu sınırlar dâhilinde ilişki ağlarını genişletebilmek ya da tam tersi isteniyorsa belli bir noktada tutabilmek fiziki koşullara bağlıdır.

Yasal- yönetsel sınırlardan tanımlayıcı olan 5393 sayılı belediye kanunu ile kitap bilgisi halini alan mahalle tanımıdır. Bu kanun ile hedeflenen kamu hizmetlerinin verilisinde

her vatandaşın eşit şartlarda hizmet alma hakkının korunmasıdır. Temel hizmetlere erişim imkânının her mahalleli için denk olmasını sağlayarak toplumsal düzeni destekleyen bir mahalle örgütlenmesi yine eşitlik ilkesi ile açıklanabilmektedir.



2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde Aydınlikevler Mahallesi'nin çalışma alanı olarak seçilmesinin nedenleri ve çalışmanın amacı ardından çalışmanın yapılması lüzumunu ortaya çıkaran alanla ilgili varsayımlar belirtilmiştir. Çalışma alanı hakkında okuyucuyu aydınlatıcı bilgilerin sunulmasının ardından çalışmanın ne gibi sonuçlara ulaşmak için hangi teknik ve yöntemlerle yapıldığına yer verilmiştir.

2.1. Çalışmanın Amacı

Kentler doğaları gereği birçok ilişki ağına ev sahipliği yapan yerleşim birimleridir. Bu ilişki ağlarının etkin olarak kurulamadığı kentlerde yaşam konforunun pek yüksek olduğu söylenemez. Çağımızda nüfusun kontrolsüz artışı ve yapılan planların uzun erimli olmamasından dolayı kentlerde mekânsal sorunlar her geçen gün artmaktadır. Bütüncül değil parçacıl bir anlayışla çözülmeye çalışılan kent sorunları özellikle nitelikli yaşam alanları oluşmasını, nitelikli ulaşım koşullarının bulunmaması ve kamusal hizmetlerden verimli bir şekilde faydalanamamak gibi temel başlıklar altında gruplanabilir.

Çalışma kapsamında etkileri incelenen Kanuni Bulvarı'nın kentsel ulaşım hizmet ettiği şüphesizdir. Nitekim yapılan anket sonuçlarındaki ilgili sorulardan da, kullanıcılar tarafından ulaşım açısından yolun olumlu değerlendirildiği görülmektedir. Hiç şüphesiz bu değerlendirme yolun yapılış amacı ile uyumlu ve olumludur, ancak Kanuni Bulvarı yol kademelenmesi açısından bakıldığında, yerleşim birimlerini birbirine bağlayan üst kademede bir yol olması gerekirken, mahalle yerleşimlerinin içinden geçmektedir. Bu nedenle de mahallelerdeki sınır algısını zedeleyen, ilişkiler ağını ve iletişimi koparan, yaya sürekliliğini engelleyen yeni sorunlar yaratan bir yol olmuştur. Kimi zaman doğal oluşumlar ile kimi zaman da başka amaçlara hizmet etmesi için inşa edilen yapılar mahalle sınırları içinde engel teşkil edebilmektedir. Bu gibi durumlarda mahalle sınırları içindeki yaya akışta yaşanabilen aksaklıkların temel hizmetlerin alımına ve mahalle bütünlüğüne zararlar verdiği görülmektedir.

Çalışmanın amacı, mahalle sınırlarını etkileyen faktörleri tartışmak ve çalışma alanı olarak seçilen Trabzon ili Ortahisar ilçesi Aydınlikevler Mahallesi'nde Kanuni Bulvarı'nın

mahalleliler tarafından “sınır” olarak algılanıp algılanmadığının tespit edilmesidir. Ayrıca bulvarın sınırlayıcı etkisinin çalışma alanı üzerindeki yapısal, sosyal, ekonomik ve psikolojik sonuçlarına ulaşım temel hizmetlerin alımında ne gibi etkileri olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Mahallelinin temel ihtiyaçlara, mahalle ölçeği yaşama ne denli alışkın ve ait hissettiğinin tespit edilmesiyle birlikte hangi hizmetlere ne çerçevede ulaşabildiği araştırılmıştır. Mahalleli ve temel hizmetler bağlantılarında herhangi bir kopukluk veya aksaklık olup olmadığı, varsa bunların sebeplerinin tespiti hedeflenmiştir. Bu yönde gerekli değerlendirmeler yapılırken yönetmeliğin 12’nci maddesinde yer alan “imar planlarında; çocuk bahçesi, oyun alanı, açık semt spor alanı, aile sağlık merkezi, kreş, anaokulu ve ilkokul fonksiyonları takriben 500 metre, ortaokullar takriben 1.000 metre, liseler ise takriben 2.500 metre mesafe dikkate alınarak yaya olarak ulaşılması gereken hizmet etki alanında planlanabilir.” ifadesi referans alınmıştır (URL-26, 2023) Temel hizmetlerin yürüme mesafesinde yer alması hizmetlere erişilebilirlik açısından önem arz etmekle birlikte yönetmelikte bu durum zorunluluk olarak ifade edilmediği gözlenmiştir.

Bu çalışmanın amacını bazı öngörüler oluşturmuştur, buna göre; Kanuni Bulvarı’nın Aydınlikevler Mahallesi’ni mekânsal olarak ikiye böldüğü ve;

- Temel hizmetlerin alımında,
- Mekânsal konforunda olumsuz etki yarattığı ve
- Mahalle bütünlüğünü ve sınır algısını zedelediği düşünülmektedir.

2.2. Çalışma Alanının Seçimi

Değişen koşullara uyum sağlamaya çalışan tüm yetki sahipleri kamu faydasını gözeterek yenilikler- değişiklikler gerçekleştirmektedir. Medeniyetten, gelişimden bahsederken en sık ismi geçen yapılardan biri olan ulaşım kentlerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Havayolu, demiryolu, denizyolu ulaşımalarının taşımacılıktaki önemini atlamayarak kent ölçeğindeki etkilerinden dolayı çalışma yalnızca karayolu yapısına odaklıdır.

Doğu Karadeniz Bölgesi Trabzon ili Ortahisar ilçesinde (Şekil 30) yapılan Kanuni Bulvarı Karadeniz Sahil Yolu’nun yükünü hafifleterek şehirlerarası transit taşımaya hizmet eden ve kent içi trafiği rahatlatıcı bir etki yaratan bir yol olması ve kentin doğu- batı eksenli gelişiminin önüne geçerek kenti güney sırtlara doğru geliştirmesi hedeflenmiştir.



Şekil 30. Trabzon ilinin Türkiye içindeki konumu (Kaynak URL-37, 2023) ve Ortahisar ilçesinin Trabzon ili içindeki konumu (Kaynak URL-38, 2023)

Tezin hipotezi Trabzon ili Ortahisar kentindeki Kanuni Bulvarı'nın içinden geçtiği mahallelerde bölünme yaratıp, temel hizmetlerin alımını zedeleyen, mekânsal konforu olumsuz etkileyen ve mekânsal bütünlüğü kopararak mahalle sınırlarını etkilediğine dayanmaktadır. Bulvarın fiziksel olarak geçtiği yaşam alanları üzerindeki etkinin dikkate alınmadığı, hâlbuki yolun geçtiği nice kent parçalarında bulvarın başka etkileri olduğu bugün net bir şekilde görülmektedir. Bu kent parçalarından bir tanesi olan Aydınlikevler Mahallesi'nden Kanuni Bulvarı doğu- batı istikametinde geçmektedir. Bulvar kent içinde başka mahalleleri de Aydınlikevler Mahallesi'nde olduğu gibi mekânsal olarak ikiye bölmüştür. Bu mahalleler 1 Nolu Beşirli, 2 Nolu Beşirli, Karşıyaka, Soğuksu, 2 Nolu Erdoğan, 3 Nolu Erdoğan, Boztepe ve Çukurçayır Mahalleleridir. Bahçecik Mahallesi'nde tünel ile geçişi sağlanan bulvar mahalleyi mekânsal olarak etkilememiştir. Aydınlikevler Mahallesinde temel hizmetlere ulaşımını şekillendiren Kanuni Bulvarı, bölünen iki bölge arasında tek noktadan geçiş imkânı vermektedir (Şekil 31).



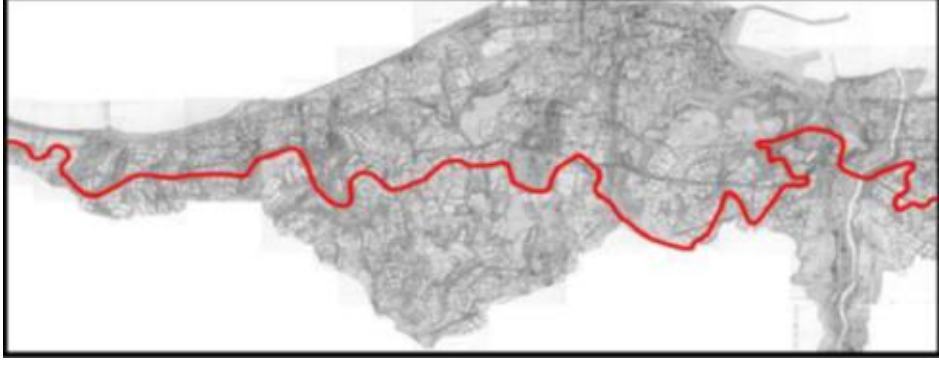
Şekil 31. Aydınlikevler Mahallesi ve Kanuni Bulvarı'nın Ortahisar İlçesi'ndeki Konumu
(Kaynak Google Earth, 2023)

Bulvarın ikiye böldüğü hatta mevcut yol bağlantı detaylarından dolayı etkinin daha yıkıcı olduğu düşünülen mahalleler de mevcuttur. Ancak çalışma alanı seçilirken mahalle sınırları içinde topoğrafya, büyük askeri alanlar, geniş tarım alanları gibi farklı kaynaklı sınırların olmamasına, sadece kanuni Bulvarı'nın etkilerinin ölçülebilmesi için tek sınır ögesi bulunan bir mahalle olması istenmiştir. Bu kapsamda Kanuni Bulvarı'nın yaklaşık 50 metrelik en kesit ile neredeyse ortasından bölerek geçtiği mahallelerden biri olan Ortahisar ilçesi Aydınlikevler Mahallesi çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Bu bölümde çalışmaya konu olan Kanuni Bulvarı'nın planlama sürecindeki yerinden, yapım sürecinden ve sınır algısını etkilediği öngörülen Aydınlikevler Mahallesinden bahsedilecektir.

2.2.1. Kanuni Bulvarı'nın Planlama Süreci Hakkında Bilgiler

Cumhuriyet sonrası planlama faaliyetleri çerçevesinde mimar ve kent plancısı Jacques H. LAMBERT 1937 senesinde yaptığı değerlendirmeler neticesinde Trabzon'da kentinin her kısmından denize ulaşılabilmesi ve kentle deniz dağ arasındaki hava akışının sağlanması için kuzey güney akslı bağlantı yolları yapılmasını ve sahil yolunun sosyal açık alanlarla bezeli kent içi yol olarak tasarlanmasını önermiştir. 1970 senesine gelindiğinde sahil yoluna alternatif olarak Tanjant yolu olarak da bilinen Yavuz Selim Bulvarı kentin ana ulaşım hattını oluşturacak şekilde Nazım İmar Planı'nda yerini almıştır. Ardından 1989 tarihli Nazım Planda yine kentin gelişimini güneye yönlendirmek ve kent içi trafiği rahatlatmak maksadıyla Kanuni Bulvarı tasarlanmıştır (Şekil 32).



Şekil 32. 1989 İmar planında Kanuni Bulvarı (Kaynak: Özlü, Dedeoğlu Özkan, 2021)

Şekil 33’te 2002 yılında Nazım İmar Planı’na Güney Çevre Yolu Projesi ismiyle ve “erişme kontrollü otoyol” statüsünde plana işlenen yol görünmektedir (Beyazlı ve Özlü, 2020).



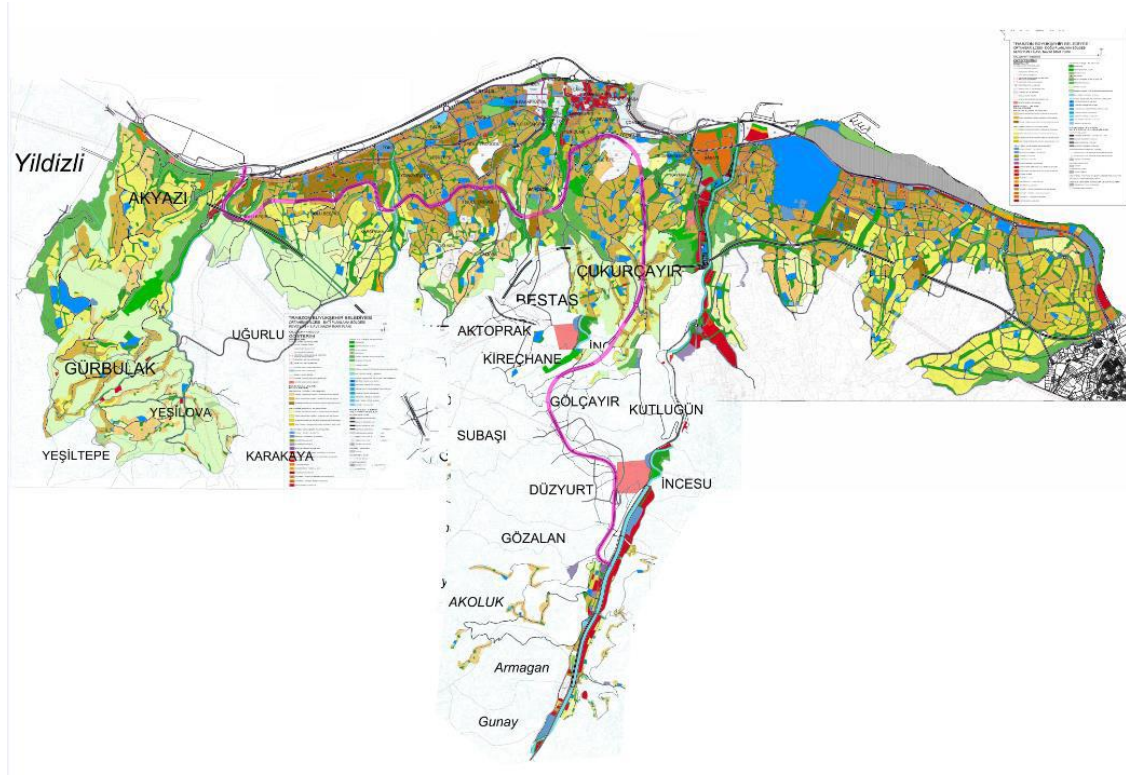
Şekil 33. 2002 İmar planında Kanuni Bulvarı (Kaynak: Özlü, Dedeoğlu Özkan, 2021)

2013 Nazım İmar Planında Kanuni Bulvarına yönelik düzenlemeler mevcut olup kent ile olan bağlantı noktalarını etkilemektedir. (Şekil 34).



Şekil 34. 2013 İmar planında Kanuni Bulvarı (Kaynak: Özlü, Dedeoğlu Özkan, 2021)

2019 Nazım İmar Planında kentin güneyinde planlanan yeni yerleşim alanları ile kentin güneye doğru yayılımı amaçlanarak bulvara yeni kavşak ve bağlantı noktaları eklenmiştir (Şekil 35).



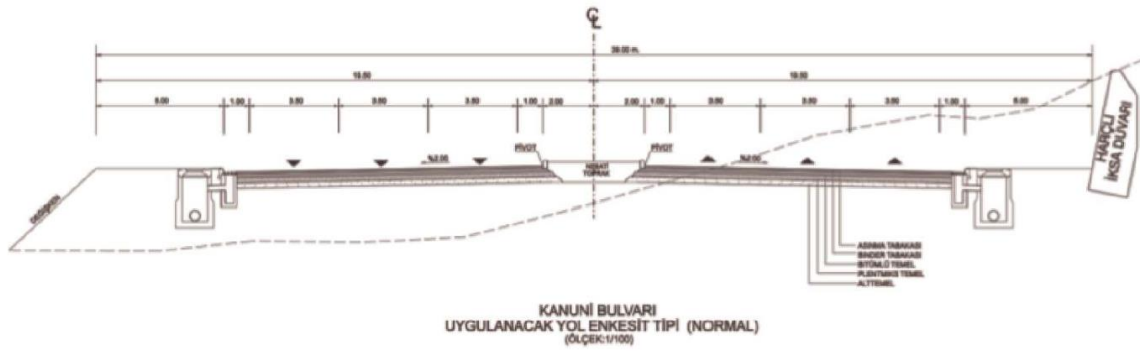
Şekil 35. 2019 İmar planında Kanuni Bulvarı (Kaynak: Özlü, Dedeoğlu Özkan, 2021)

Kanuni Bulvarı Trabzon kenti için mevcut kent içi trafik sorunun çözümünün yanı sıra şehirlerarası ve kırsal alanlara ulaşım imkân sağlayacak bir yol projesidir. Proje sayesinde, kentin kuzey güney istikametlerinde kurulan yeterli ve güçlü bağlantılarla kent içi erişilebilirlik kabiliyetinin artırılması beklenmiştir. Ana dağıtıcı bir arter olarak kentin güneyinden geçmesi planlanan Kanuni Bulvarı Bu proje ile birlikte Trabzon kentinin kuzey-güney aksında gelişmesi ve kentin büyümemesi sorununun giderilmesi amaçlanmıştır (Şekil 36).

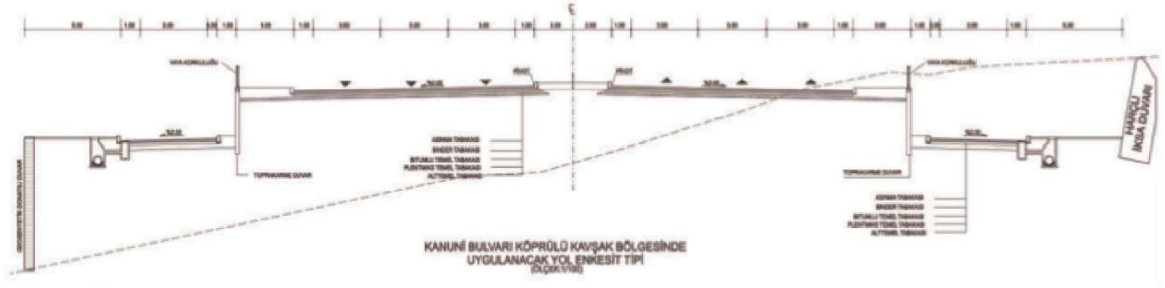


Şekil 36. 2023 tarihli Google Earth görüntüsü ile Trabzon içinde Aydınlıkevler'in ve Kanuni Bulvarı'nın konumu (Kaynak: Google Earth, 2023)

Kanuni Bulvarı'nın inşaatına 2011 yılında başlanmıştır ve inşaatı halen devam etmektedir. 28 kilometre uzunluğunda 3 gidiş 3 geliş toplam 6 şeritli olan bulvar 17,9 km'lik kavşak kolları ve 17 km'lik imar bağlantı yolları da yer alacak şekilde Karayolları tarafından projelendirilip Karayolları Genel Müdürlüğü ile Trabzon Belediyesi'nin ortak girişimi ile birlikte yapılan yol projesidir. (Özlü, Özkan Dedeoğlu, 2021) (Şekil 37, 38).



Şekil 37. Kanuni Bulvarı Uygulanan Yol Enkesit Tipi (Kaynak: URL- 39, 2023)



Şekil 38. Kanuni Bulvarı KöprülÜ Kavşak Bölgesinde Uygulanan Yol Enkesit Tipi
(Kaynak: URL- 39, 2023)

22 adet köprülÜ kavşak ve toplam 7888 metre uzunluğa ulaşan 55 adet köprü ile kenti en batıda Akyazı Kavşağı'ndan başlamaktadır. Kentin iç kesimlerine girerek batı-doğu yönünde sırasıyla 1 Nolu Beşirli, 2 Nolu Beşirli, Karşıyaka, Aydınlıkevler, 2 Nolu Erdoğan, 3. Nolu Erdoğan, Soğuksu, Bahçecik ve Boztepe mahallelerini geçtikten sonra Çukurçayır mahallesi üzerinden güneye doğru yönelerek doğuda Erzurum yolunun Çağlayan kavşağında sona ermektedir. Türkiye'nin en pahalı kent içi yolu olarak tarihe geçen bulvar kente planla eklenmesine rağmen aslında planın öngörmediği bir genişlikte, kademedede ve kotlanmayla üretilmiştir. Genel olarak 25- 35 metre olarak planlanmış bulvar genişliği 50-70 metrelere yükselmiştir. (Özlü, Özkan Dedeoğlu, 2021).

2.2.2. Aydınlıkevler Mahallesi Hakkında Bilgiler

Trabzon'da belediye idaresinin ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemekle birlikte, 1868 senesinde yayınladığı taşrada belediye örgütlenmelerinin tesisine yönelik talimatname tarihi ile bir olduğu tahmin edilmektedir. 7 Eylül 2010 tarih ve 27695 sayılı resmi gazetede yayımlanan karar ile birlikte 7 belde ve 29 köy tüzel kişilikleri kaldırılarak belediye sınırlarına dâhil edilmiştir. Bu son düzenleme ile birlikte belediye nüfusu 402.166'ya çıkmıştır (URL- 40, 2023).

12 Kasım 2012 tarihinde 6360 sayılı Büyükşehir Yasası kapsamında Trabzon ilinde, Trabzon Belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Trabzon Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Ortahisar ilçesi ve aynı adla belediye kurulmuştur (URL- 40, 2023). Büyükşehir yasasından önce köy olan ve yasadan sonra mahalle statüsüne geçen yerleşmelerle birlikte Ortahisar ilçesine bağlı 85 mahalle bulunmaktadır (URL-40, 2023). İlçenin doğu sınır komşusu Yomra, batı sınır komşusu

Akçaabat, güney sınır komşusu ise Maçka ilçeleridir. Kuzey yönünde ilçe Karadeniz sınırında bulunmaktadır. Ortahisar ilçesi 0-700 rakımında ve 236 km² yüzölçümündedir (URL-40, 2023). Aydınlikevler mahallesi ilçenin merkezi ve Karadeniz kıyısına yakın konumlu mahallelerinden biridir (Şekil 39).



Şekil 39. Aydınlikevler Mahallesi'nin Ortahisar İlçesi içindeki konumu (Kaynak: URL-40, 2023)

Aydınlikevler Mahallesi'nin idari sınır komşuları Kuzeyde Toklu Mahallesi, batıda Karşıyaka Mahallesi, doğuda Yeşiltepe ve Soğuksu mahalleleri ve güneyde Bengisu mahallesidir (Şekil 40).



Şekil 40. Komşularıyla Birlikte Aydınlikevler Mahallesi Uydu Görüntüsü (Kaynak: Aydınlikevler Muhtarlığı)

Mahallenin kuzey sınırını Tanjant Yolu olarak da bilinen Yavuz Selim Bulvarı çizmektedir. Batı sınırı ise coğrafi referansalar ile Karşıyaka Vadisinin tabanına kadar uzanmaktadır.

Mahallenin kuzey sınırı Yavuz Selim Bulvarı, batı sınırı Karşıyaka Vadisi, doğu sınırı Akay Sokak, Turgut Özal Bulvarı, Kader Sokak Rüyam Sokak, Kaynak Sokak ve 611 nolu sokak ile çizilip Kanuni bulvarına ulaşmaktadır. Mahallenin güney parçasının doğu sınırları Duyarlı Sokak, Uygar Sokak ve Aydınli Sokak ile güneye ilerlerken, mahallenin en güney sınırları amorf denilebilecek, düzgün olmayan şekilde belirlenmiştir (Şekil 41).



Şekil 41. Aydınlikevler Mahallesi Uydu Görüntüsü (Kaynak: Aydınlikevler Mahalle Muhtarlığı)

Mahalle hem deniz seviyesine hem de batı sınırını oluşturan Karşıyaka Vadisi'ne yönelen iki ayrı eğim yönüne sahiptir. Mahalle genel itibari ile yapılaşmış ise de batı sınırını oluşturan Karşıyaka Vadisi civarı kısmen kıra dönük bir yaşamın sürüldüğü, daha düşük oranda yapılaştığı söylenebilecek bir konumdadır (Şekil 42)



Şekil 42. Aydınlıkevler Mahallesi Karşıyaka vadisi ile ilişkisi (Kaynak: URL-41, 2023)

Sosyo- ekonomik olarak orta- orta üst sınıfın yaşadığı mahalle kademeli yapılaşmış bir yerleşim alanıdır. Yapılaşma mahallenin kuzeyinden güneyine gidildikçe seyrekleşen bir yoğunlukta gelişmiştir. Kat yükseklikleri ise kuzeyden güneye gidildikçe artış göstermektedir. Kuzey sınır olan Tanjant Yolu'na yakın yapıların yaklaşık 4-5 katlı ve 40-50 yaşında iken Kanuni Bulvarı civarı yapılar 10- 12 kat civarı ve 15-25 yaş civarı yapılardır. Mahallenin güneyinde yapılaşma henüz tam anlamıyla tamamlanmamış olup, kırsal nitelikte ve dağınık şekildedir. Mahallenin kuzey kısmında yaygın tekil apartmanlar mevcutken güneye doğru ilerledikçe özellikle Kanuni Bulvarı civarında site şeklinde konut grupları bulunmaktadır. Mahallenin Kanuni Bulvarı geçmeden önceki uydu görüntüleri üzerinde lekeleme çalışmasıyla bulvarın bugünkü geçiş hattı şekil 43'te gösterilmiştir. Şekil 44'te güncel uydu görüntüsü ile Kanuni Bulvarı'nın Aydınlıkevler Mahallesi'nden geçiş bölgesi görünmektedir. Şekil 45'te ise 2019 imar planında Kanuni Bulvarı'nın Aydınlıkevler Mahallesi'nden geçtiği alan bulunmaktadır.



Şekil 43. Aydınlikevler Mahallesi 2012 Uydu Görüntüsü Üzerinde Kanuni Bulvarı Leke Çalışması (Kaynak: Google Earth, 2023)



Şekil 44. Kanuni Bulvarı Aydınlikevler Geçişinin Güncel Uydu Görüntüsü (Kaynak: Google Earth, 2023)



Şekil 45. 2019 imar planında Kanuni Bulvarı'nın Aydınlikevler Mahallesi Geçişi (Kaynak: 2019 Nazım İmar Planı)

2.3. Araştırmada İzlenen Yöntem

Çalışmanın süreci, detaylı açıklanacak olursa; amacı doğrultusunda literatür taramaları yapılarak başlanmıştır. Böylelikle kullanılacak yöntem ve anket çalışmasına girdi olacak bilgilerin toplanması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan literatür taramasında, ilk olarak sınır kavramı, sınır kavramının mekan üzerindeki işlevleri ve sınır türleri etraflıca ele alınarak yerleşimsel olarak sınıra en üst ölçek olan ülke sınırından çalışma alanı ölçeği olan mahalle ölçeğine kadar incelenip değerlendirilmiştir. Sonrasında mahalle kavramı ve bu kavramın bileşenleri incelenip mahalle sınırlarının kavramsal boyutları ele alınmış ve bu sınırları belirlemede etkili olan etmenler incelenerek sıralanmıştır.

Literatür taramasının ardından yapılan alan çalışması iki farklı şekilde yürütülmüştür. Öncelikle çalışma alanının mahalle bileşenleri üzerinden alan analizleri yapılmıştır. Ayrıca

yapılan anket hazırlıklarının (örneklemin belirlenmesi, soru formunun hazırlanması, ön deneme çalışmasının yapılması ve değerlendirilmesi) ardından mahalle sınırları içinde Kanuni Bulvarı'nın hem kuzeyinde kalan hem de güneyinde kalan alanda mahalledekilerin Kanuni Bulvarı'nın mahalle sınırlarına etkisini değerlendirebilmeleri için yüz yüze anket görüşmeleri yapılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler derlenip, bilgisayar ortamına aktarılmış ve değerlendirilmiştir. Tezler, kitaplar, haritalar, Google Earth'ten alınan uydu görüntüleri ve anketlerde mahallelilerin yaptığı çizimler, görüşmelere ait notlar, Adobe Photoshop, Canva ve Office Paint programlarında yapılan çizimler vb. evraklar bu çalışmada başvuru olan diğer malzemelerdir.

2.4. Anket Çalışması

Çalışma alanı olarak seçilen Trabzon ili Ortahisar kenti Aydınlıkevler mahallesinde Kanuni Bulvarı yolunun mahalledekiler için kısıtlayıcı, sınırlayıcı etkisi olup olmadığı ve mahalle sınırlarının kullanıcıları tarafından nasıl algılandığının tespit edilebilmesi için mahalle sınırları içinde, mahallenin hem kuzeyde hem de güneyde kalan parçasının bulvar sınırına yakın yerleşim alanlarında, hem de mahallenin merkezi konumundaki Hasanpaşa caddesi civarında ayaküstü görüşmeler şeklinde rastgele katılımcılarla yüzyüze olarak anket çalışması yapılmıştır.

2.4.1. Örneklemin Seçimi

Çalışmada yapılan anket için tabakalı rastgele örnekleme uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğünü hesaplamada aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q$$

Formülde;

N: hedef kitledeki birey sayısı,

n: örnekleme alınacak birey sayısı,

p: gerçekleşme olasılığı,

q: gerçekleşmeme olasılığı,

t: belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer ve
d: olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen $\pm$ örnekleme hatasıdır.

Çalışmada, gerçekleşme ($p=0,5$) ve gerçekleşmeme olasılığı ($q=0,5$) eşit kabul edildiğinde, t:% 95 güvenirlilik düzeyi için (t tablosunda bulunan 1,96), hata payı d:% 5 olarak belirlenmiş, Aydınlikevler Mahalle nüfusu olan $N=13457$ üzerinden $n = 373$ örneklem büyüklüğü bulunmuştur.

Anket katılımcıları rastlantısal olarak seçilerek cinsiyet, yaş gibi hiçbir parametre göz önünde bulundurulmamıştır.

2.4.2. Anket Soru Formunun Hazırlanması

Anket soru formu kapalı uçlu, açık uçlu, çizim gerektiren sorulardan oluşmuştur. Anket soruları yoluyla deneklerden üç başlıkta veri toplanması hedeflenmiştir.

Hazırlanan anketlerde öncelikle deneklerin genel bir değerlendirmesinin yapılabilmesi için anket yapılan kişilere ilişkin bilgiler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, iktisadi durum gibi veriler) sorulmakta ve mahallenin demografik verilerine dair bilgi sahibi olmak amaçlanmaktadır.

Ardından mahallenin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığına ve nasıl hissettirdiğine yönelik sorular sorularak deneklerin “mahalleye ilişkin değerlendirmeler” yapmaları istenmiştir. Yoruma dayalı sorular ile katılımcıların mahalle ile ilgili tatmin seviyeleri erişim, iletişim, aidiyet gibi parametrelere bağlı şekilde tespit edilmek istenmiştir. Ardından mahallenin fiziki durumunun değerlendirileceği sorular sıralanmıştır. İlkokul, cami, aile sağlığı merkezi, park gibi birimlerden hangilerini kullandıkları ve bunların tahmini mesafeleri gibi yürüyüş mesafesinde hangi hizmetlerin alındığı ölçülmek istenmiştir.

Son olarak da “Kanuni Bulvarına ilişkin değerlendirmeler” yapılması adına Kanuni Bulvarı ile ilgili sorulara yer verilerek deneklerin bulvar hakkındaki duygularına ulaşmaya çalışılmıştır. Bir çizim sorusu ile katılımcıların kendi algılarındaki mahalle sınırlarını çizmeleri istenmiştir. Bu yolla Kanuni Bulvarının katılımcıların zihinlerde ne ölçüde bir sınır ögesi olarak tanımlı olduğu tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2.4.3. Anketlerin Değerlendirme Yöntemi

Tezde genel anlamıyla, anket sorularına ilişkin cevapların değerlendirilmesinde Ki-Kare, belirlenen kriterler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde analizi yapılmıştır.

Cinsiyet, eğitim, medeni hal gibi kategorik değişkenlerin frekans dağılımları verilmiş ve anket cevaplarının gösteriminde sayı (n) ve yüzde (%) değerleri verilmiştir. Yaş gibi sürekli değişkenlerin gösteriminde Ortalama $\pm$ SS (standart sapma) değerleri verilmiştir.

Katılımcıların mahallede oturdukları yıl ve kendilerini oturdukları mahalleye ne kadar ait hissettikleri arasındaki ilişki Spearman katsayısı ile hesaplanmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişki Ki-Kare testiyle değerlendirilmiştir.

İstatistiksel analizler ve hesaplamalar için IBM SPSS Statistics 21.0 (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.) programı kullanılmıştır.

3. BULGULAR

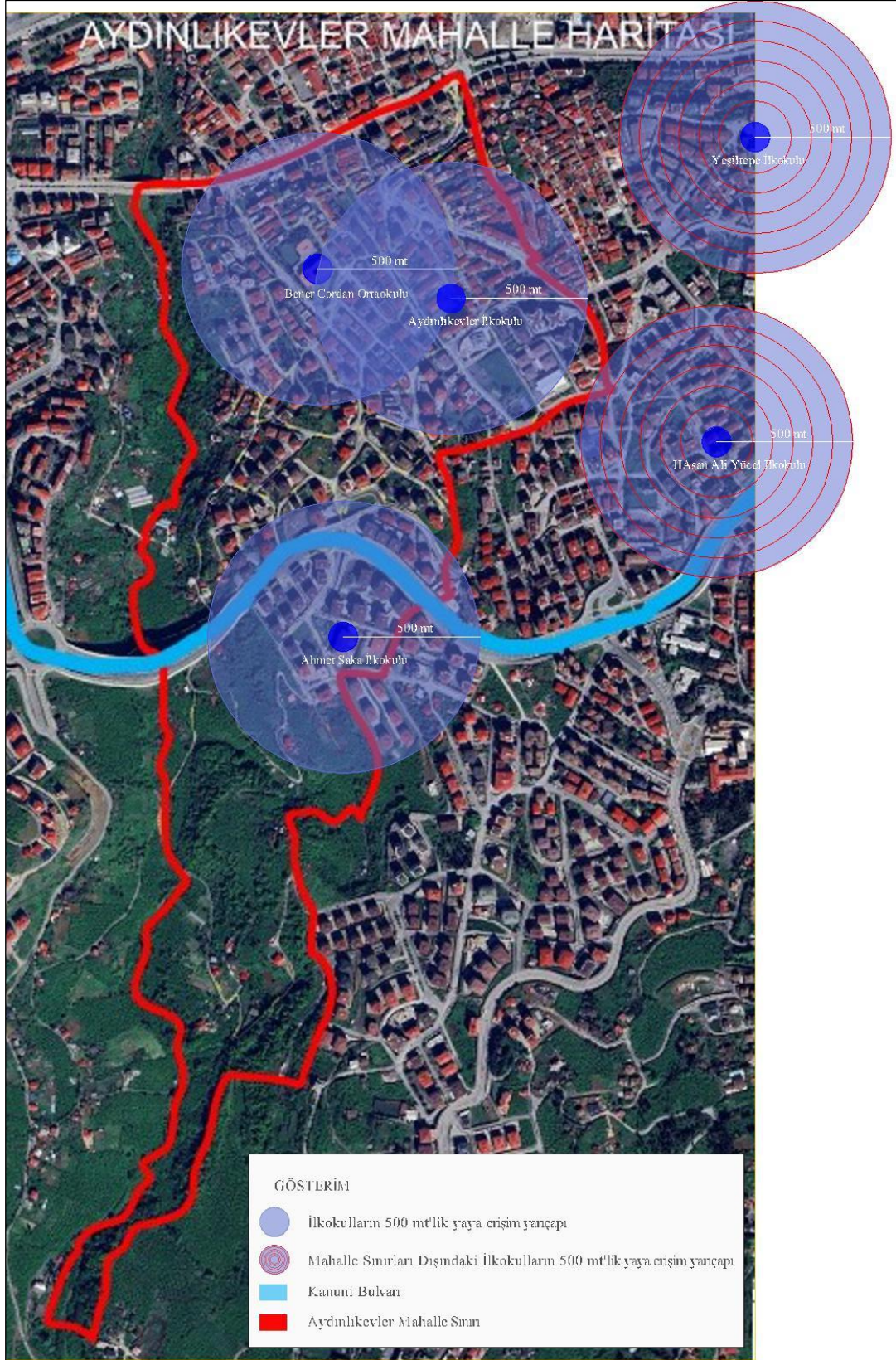
3.1. Aydınlikevler Mahallesi'nin Mahalle Bileşenlerine Dair Nesnel Bulgular

- **Büüklük**

Aydınlikevler Mahallesi Ortahisar ilçesinin fiziksel olarak ortasında sayılabilecek merkezi bir konumda toplam 81.85 hektar yüzölçümüne sahip, 2023 TÜİK verilerine göre 13.457 nüfus (URL-42, 2023) ile ikinci dereceden yoğun nüfusa sahiptir. Nüfus yoğunluğu resmi kayıtlardan ulaşılan nüfusun mahalle alanına bölünmesi yoluyla 16.646 kişi/km² olarak hesaplanmış (Siyavuş, Belge, 2022) olsa da mahalle sınırlarında kalan ve yüksek eğitimden dolayı yerleşim alanı olarak kullanılamayan vadi bölgesi dolayısıyla gerçekte bu değerin daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

- **Kamusal Mekânlar ve Sosyal Altyapı:**

Aydınlikevler Mahallesinin kamusal mekânları ve sosyal altyapısına değinildiğinde, mahalle sınırları içinde iki adet ilkokul, iki adet camii, iki adet çocuk parkı ve bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır. Mahallede mevcut olan temel hizmet alanlarının literatür verilerine uygun olarak birer etki yarıçapı dairesi çizilmiştir Bu sayede bu birimlerin hizmet ulaştırabildikleri alanlar ve hâlihazırda yaşanan problemleri tespit edilmiştir (Şekil 46).



Şekil 46. Aydınlikevler Mahallesi'nde bulunan ilkokulların harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi

Aydınlıkevler Mahallesiinde üç adet ilkokul-ortaokul bulunmaktadır. Bunlar mahallenin kuzey sınırına yakın kısmında bulunana Bener Cordan Ortaokulu ile Aydınlıkevler İlkokulu ve Kanuni Bulvarı'nın güneyinde bulunan Ahmet Saka İlkokulu'dur. "İlkokul fonksiyonları için 500 metrelik yaya erişim mesafesi uygun bulunmaktadır" (URL-43, 2023) bilgisinden yola çıkılarak, bu iki ilkokul birimine 500'er metre yarıçaplı birer hizmet etki alanı bölgenenerek mahalle haritası üzerinde gösterilmiştir. Çizilen hizmet etki alanları incelendiğinde; mahalle sınırlarında ilkokul fonksiyonlarının niceliksel olarak yeterli olmadığı, yaya erişim mesafesinde herhangi bir ilkokul bulunmayan alanlar olduğu görülmektedir. Bener Cordan Ortaokulu'nun hizmet etki alanında erişime engel herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Ahmet Saka İlkokulu'nun hizmet etki alanının içinden Kanuni Bulvarı'nın geçişi ile okulun yürüme mesafesinden çıkan bulvarın kuzey cephesine teğet yerleşim alanları bulunmaktadır. Bu alanlarda bulunan Siyamoğlu, Karçıçeği, Alkan gibi caddelerde yapılan anket çalışmalarında ilkokul olarak Bu sonuçlara bakılarak, Kanuni Bulvarı'nın bir sınır ögesi gibi çalışarak ilkokul öğrencilerinin hemen yakınlarındaki okula değil, daha uzakta bulunan bir okula devam ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bulvarın kuzeyinde ortaya çıkan bir diğer sonuç da mahalle sınırları dışında bulunan Yeşiltepe ve Hasan Ali Yücel İlkokullarıdır. Mahalle sınırları dışında okul seçimleri yapan anket katılımcılarına bu tercihlerinin sebebi sorulduğunda ağırlıklı olarak öğretmen tercihinine göre seçim yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Mahalle sınırları içinde bir adet Aile Sağlığı Merkezi bulunmaktadır. Aydınlıkevler Aile Sağlığı Merkezi'nin (ASM) merkeze alındığı 500 metre yarıçaplı hizmet etki çemberi çizilerek yaya erişimi değerlendirildiğinde (Şekil 47); Aydınlıkevler ASM'nin herhangi bir ulaşım engeli olmadığı görülmüştür.



Şekil 47. Aydınlikevler Mahallesi'nde bulunan aile sağlığı merkezlerinin harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi

Bu bölgeleme çalışmasıyla birlikte mahalle sınırları içindeki Anket sonuçlarına göre ASM'nin yeterli olmadığı, yaya hizmet alması imkânsız olan kısımların varlığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak elde edilen bulgulara göre bulvarın güneyinde ankete katılanların da Aydınlikevler Aile Sağlığı Merkezi'ni kullandıkları tespit edilmiştir. Bulvarın güneyinde anket katılımcılarıyla yapılan sözlü görüşmelerde Aydınlikevler Aile Sağlığı Merkezi'ni kayıtlı oldukları ASM olduğu için “mecburen” kullandıkları dile getirilmiştir.

Mahalle sınırları içinde iki adet dini tesis bulunmaktadır. Bunlar Hacı Metin Tosun Cami ve Aydınlikevler Cami'dir. Literatürde dini hizmet alanlarının hizmet alanları 400 metre olarak tanımlanmaktadır (URL- 43, 2023). Bu çerçevede mahalle sınırları içindeki camilere 400'er metre yarıçaplı birer daire çizilerek etki alanları mahalle haritası üzerinde gösterilmiştir. Şekil 48'de verilmekte olan harita üzerinde yapılan bölgelemelerden anlaşılmaktadır ki mahallenin mahalle içindeki dini tesislerden dini hizmet alamayan alanları mevcuttur.



Şekil 48. Aydınlikevler Mahallesi’nde bulunan dini tesislerin harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi

Kuş uçuşu yakın mesafede bulunan alanlar ile cami arasında doğal sınır ögesine dönüşen bir yar bulunduğu, bu bölgede bir yol bağlantısı bulunmadığı için, yaya ulaşım gerçekleşemediği ve bu bölgede yaşayan insanların ibadet için Hacı Murat Tosun Camini tercih ettikleri gözlenmiştir. Hâlbuki Aydınlikevler Mahallesi sınırları içinde bulunan Aydınlikevler cami kuş uçuşu Karçıçeği Sokak, Kurulay Sokak, Dr. Mehmet İbrahim Sokak gibi birçok sokağa çok yakın konumlu olmasına rağmen mevcut kot farkı ve bu sokaklardan yaya ulaşımın mümkün olmayışından dolayı anketlerin hiç birinde Aydınlikevler Cami'nin bir kullanıcı hariç tercih edilmediği görülmüştür (Bkz. Tablo 8).

Aydınlikevler Cami'nin mahalleli tarafından kullanılmıyor oluşunun beş temel sebebi bulunmaktadır. Bunlarından birincisi yer seçiminin standartlara uygun olmayışdır. Mevcut kot farkına sırtını dayayan bir yerleşime sahip olan Aydınlikevler Camisi (Şekil 49) merkezi bir konumda değildir. Hatta sapa bir konuma sahip olduğu söylenebilir (Şekil 50).



Şekil 49. Aydınlikevler Cami ve camiye giden merdivenin doğu cepheden görünüşü (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)



Şekil 50. Aydınlikevler Cami güney cephe görünüş (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Bölgeye gerçekleştirilen alan incelemelerinde caminin bulunduğu bölgenin seyrek yerleşimli, hareketsiz, dolmuş hattında olmayan ve sadece belediye otobüsü ile toplu ulaşımı sağlanmakta olan bir muhit olduğu tespit edilmiştir. İkinci sebep yaya ulaşımın sağlanması noktasındadır. Doğu cephesi kota bitişik bir yerleşimi olan caminin üç cephesi mevcuttur. Bu üç cepheden kuzey yönünde mahalle içinden camiye ulaşım için bulunan merdiven cami merdiveni ile birleşmektedir (Şekil 51).



Şekil 51. Aydınlıkevler Camisi’ne mahalle içinden ulaşan merdiven (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Kırmızı çizgi ile mahalle merdiveni ile cami merdiveninin kavuşma hattı gösterilmiştir (Şekil 51). Mahalle merdivenleri demir korkuluklu ve beton döküm şeklindedir. Cami merdivenleri mermer kaplama, bir tarafı korkuluksuz, dengelemesi yapılmamış, korkulukları eksik, basamak rıht ve derinlik ölçüleri standartların tamamen dışındadır. Camide çalışan kişiler bu merdivenin camiye ait olan (mermer zemin kaplamalı) kısmının tehlikeli bulunduğundan dolayı hiç kullanılamadığını, hatta geçmiş zamanlarda bu noktada ufak çaplı düşme kazaları yaşandığını dile getirdiler. Cami cemaatinin genellikle emeklilik yaşında olan vatandaşlardan oluştuğunu dile getiren cami çalışanları, yaşlı kimselerin bu merdiveni kesinlikle kullanamadıklarını dile getirdiler. Camiye ulaşan merdivenin korkulukları çoğunlukla eksik ve standartların altındadır (Şekil 52, 53).



Şekil 52. Aydınlıkevler Camisi'ne ulaşmak için mahalle merdivenine yapılan ek (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)



Şekil 53. Aydınlıkevler Camisi'ne ulaşmak için mahalle merdivenine yapılan ekin caminin girişinden görüntüsü (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Üçüncü sebep olarak cami yapılarında olması beklenen sosyalleşme, ayaküstü sohbet etme imkânı verecek küçük de olsa avlu, bahçe gibi mekânlarının bu cami yapısında bulunmamasındır. Yapının önünden geçen yolun kaldırımı dahi bulunmamaktadır. Yalnızca zemin katta bulunan kuran kursu biriminin önünde bir mermer sahanlık mevcuttur (Şekil 54). Kuran kursundaki çocukların ders aralarında dersin hocası gözetiminde yapının önündeki araç yolunda oynadıkları (yolun da تنها bir yol olmasından cesaretle) camide çalışan yetkililer tarafından dile getirilmiştir.



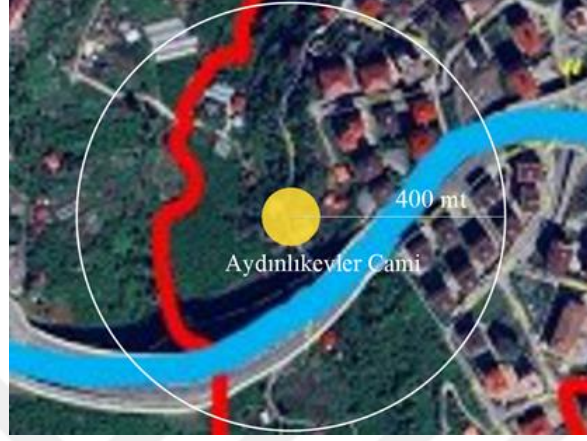
Şekil 54. Aydınlıkevler Camisi'nin yol ile ilişkili batı cephe görünüşü (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Dördüncü sebep, yaya olarak ulaşılacak istediğinde merdivenler dışındaki diğer ve tek alternatif caminin de üzerinde bulunduğu Hasanpaşa Sokak'tır. Ancak yerleşimin tenhalaştığı bu kısımlarda araç yolunun kaldırımı bulunmamaktadır (Şekil 55). Bu da güvenli ulaşımın önünde büyük bir engel yaratarak yaya akışını engellemektedir.



Şekil 55. Aydınlıkevler Camisi'nden Hasanpaşa Sokak kuzey yönünde bakış (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Beşinci sebep ise Kanuni Bulvarı'nın yapının hizmet etki alanı içinde bulunmasıdır. Bu alandaki yaya geçişini tümünden engelleyen istinat duvarları yaya olarak da araçla da erişimi engellemektedir (Şekil 56, 57).



Şekil 56. Aydınlikevler Cami 400mt yarıçaplı Hizmet Yarıçapı (Kaynak: Google Earth, 2023)



Şekil 57. Aydınlikevler Cami Yol İlişkili Görünüş (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Anket sonuçlarından çıkan verilere bakıldığında (Tablo.8); Kanuni Bulvarı'nın güneyinde yapılan anketlerde kullanılan Cami sorusuna 173 kişinin Soğuksu Çamlık Altı Cami yanıtı verdiği görülmüştür. Mahalle sınırlarında olmayan, Soğuksu Mahallesi sınırlarında bulunan bu caminin Kanuni Bulvarı'nın yaya ulaşım üzerinde oluşturduğu

olumsuz etki dolayısıyla Aydınlikevler Cami'nin yarattığı boşluğu doldurur nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, bulvarın kuzeyinde bir katılımcının da yine mahalle sınırları dışında bulunan Yeşiltepe Cami'ni tercih ettiği tespit edilmiştir.

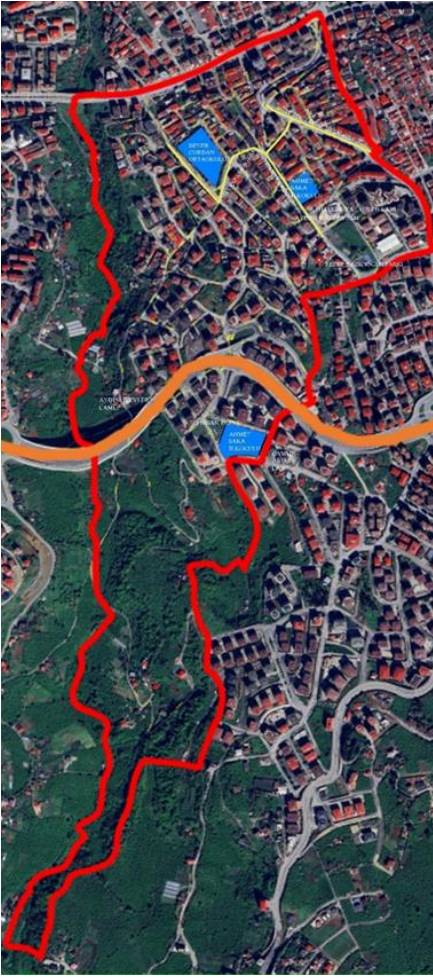
Mahalle sınırları içinde bulunan iki adet çocuk oyun parkı mevcuttur. Bunlar 23 Nisan Parkı ve Recep Yazıcıoğlu Parkıdır. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde (URL-26, 2023) belirtildiği üzere çocuk oyun parklarının yaya erişim mesafesinin 500 metre gibi bir mesafede olması beklenmektedir. Mahalle içinde bulunan parkaların ikisine de 500'er metre yarıçaplı birer çember çizilerek ideal yaya ulaşımının hangi bölgeleri kapsadığı tespit edilmiştir. Parkların sayısal olarak yetersiz olduğu bu çalışma ile tespit edilmiştir. Anketlere verilen cevaplar incelendiğinde kullanılan park isimlerine Yeşiltepe mahalle sınırları içinde bulunan Doktor Sadık Ahmet Parkı'nın da dâhil olduğu fark edilmiştir. Mahalle dışı bir hizmet alanından mahalle sakinlerinin yararlanmasına camiden sonra ikinci olarak çocuk parkı alanlarında gerçekleştiği görülmektedir. Bu park kırmızı halkalarla işaretlenmek suretiyle harita üstünde gösterilmiştir (Şekil 58).



Şekil 58. Aydınlikevler Mahallesi'nde bulunan oyun parklarının harita üzerinde etki yarıçaplarıyla birlikte gösterimi

- **Günlük Ticaret ve İşlevsel Çeşitlilik:**

Aydınlıkevler Mahallesi sınırları içindeki günlük ticaret ve işlevsel çeşitlilik bir aksta cereyan etmektedir. Hasanpaşa Caddesi ile başlayarak Hayat Sokak ve Turgut Özal Bulvarı'na ulaşan aks, Bener Cordan Ortaokulu, Aydınlıkevler İlkokulu, Aydınlıkevler Aile Sağlığı Merkezi, Hacı Murat Tosun Cami gibi hizmet alanlarını barındıran caddeleridir. Bahsi geçen hizmet alanlarının da yarattığı hareketlilik ile günlük ticaret bu bölgede gelişmiştir. Görülebileceği gibi mahalledeki kullanıcılar ticaret alanlarını genelde yeterli olarak değerlendirmektedir (Şekil 59, 60)



Şekil 59. Aydınlıkevler Mahallesi Hâlihazır Uydu Görüntüsü (Kaynak: Google Earth Görüntüsü)



Şekil 60. Aydınlıkevler Mahallesi 1/5000 Nazım İmar Planı üzerinden incelenmesi (Kaynak: 1/5000 NİP)

Bulvarın güneyinde bulunan mahalle parçası için günlük ticaret birkaç market ve kahvehane özelinde hareketlidir. Maalesef bulvarın güneyinde kalan mahalle parçasında

işlevsel çeşitlilikten bahsetmek mümkün değildir. Kanuni Bulvarı, mahallenin neredeyse ortasından geçerek Mahalleyi kuzey-güney yönünde ikiye ayırmaktadır. Mahallenin merkezi genel olarak Kanuni Bulvarı'nın kuzeyinde, Hasanpaşa Caddesi ve çevresinde yer almaktadır.

- Yürünebilirlik/ Sınır:

Yürünebilirlik kavramı kaldırım niteliğiyle ölçülebilmektedir. Analiz sırasında çekilen fotoğraflarda da fark edilmektedir ki kaldırımların kalitesi mahalle genelinde standartlarla uyumsuzdur. Göreceli olarak mahallenin merkezi konumundaki kısımlarda daha yürünebilir bir çevreden söz etmek mümkünken, Kanuni Bulvarı'nın kuzeyden de güneyden de mahalleye temas eden kısımlarında yürünebilirlik yok denilecek seviyede düşüktür. Özellikle altgeçit ile sağlanmaya çalışılan yaya akışı yetersiz ve tehlikelidir. Ya kaldırımsız araç yolları, ya standartlardan dar genişlikte kaldırımlar ya da bağlantıları eksik bırakılmış kaldırımlar mevcut olduğu için mahalle sınırları içinde yürünebilirlik düşüktür (Şekil 61, 62). Bu durum konut bölgeleri, ticaret ve kamu hizmet yapıları bölgelerini de kapsayacak şekilde tüm yapı tipleri için geçerlidir.



Şekil 61. Bulvarın güney yönünde altgeçit bağlantısı (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)



Şekil 62. Bulvarın kuzey yönünde altgeçit bağlantısı (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Mahalle'nin idari sınırları ise olması gerektiği gibi araç yollarıyla çevrili olmak yerine parsellerin ortasından da geçerken araç trafiğinin en yoğununun gerçekleştiği Kanuni

Bulvarı mahalle sınırlarının içinde sınır teşkil etmektedir. Hatta Aydınlıkevler ve Soğuksu Mahalleleri arasındaki idari sınır çizgisi bulvarın kuzeyinde kalan bir yapının (Şekil 63) tam üstünden geçmektedir.



Şekil 63. Aydınlıkevler ve Soğuksu sınırında bulunan yapı (Kaynak: Google Earth Görüntüsü, 2023)

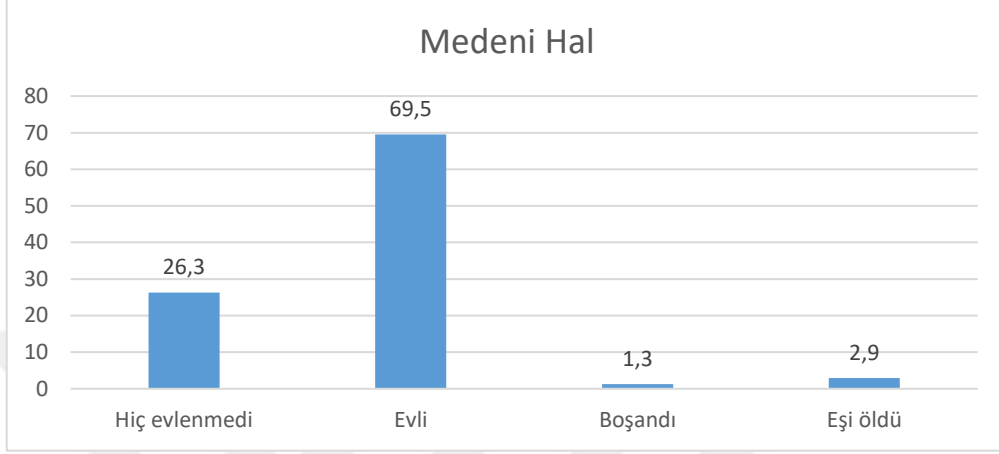
3.2. Aydınlıkevler Mahallesi Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular

3.2.1. Demografik Bulgular

Anket formunun ilk kısmında katılımcılarla ilgili genel bilgilere yönelik sorular bulunmaktadır. Bunlar;

- Yaş
- Cinsiyet
- Eğitim
- Medeni Durum
- Çocuk sayısı
- Ortalama aylık gelir gibi verilerin elde edilmesini sağlamıştır.

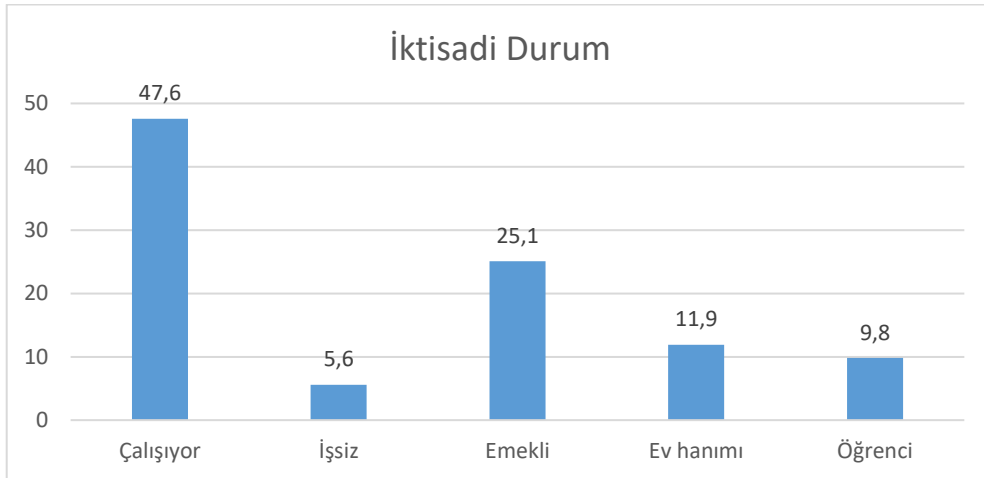
Katılımcıların demografik bulguları sıralandığında; %31.4'ü kadın, %68.6'sı erkektir ve %26.3'ü hiç evlenmediğini, %69.5'i evli olduğunu, %1.3'ü boşandığını ve %2.9'u da eşinin öldüğünü ifade etmiştir (Şekil 64)



Şekil 64. Medeni hal dağılımı

Katılımcıların %0.8'i okuma yazma bilen fakat okul bitirmeyen, %11.1'i ilkokul mezunu, %1.8'i ilköğretim mezunu, %18.7'si ortaokul veya dengi, %30.3'ü lise veya dengi, %36.8'i yüksekokul ya da fakülte, %0.3'ü yüksek lisans ve %0.3'ü doktora mezunudur.

Katılımcıların %47.6'sı çalışıyor, %5.6'sı işsiz, %25.1'i emekli, %11.9'u ev hanımı ve %9.8'i öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Çalışanların %79.3'ü ücretli, %12.8'i işveren, %7.8'i de yalnız çalıştığını ifade etmiştir (Şekil 65).

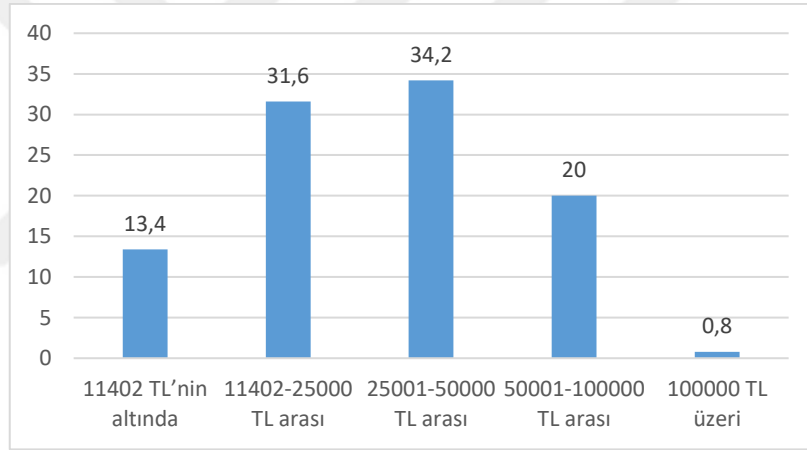


Şekil 65. İktisadi durum dağılımı

Katılımcıların %74.8'inin çocuğu varken %25.2'sinin çocuğu yoktur. Bu veri eğitim hizmet alanlarının değerlendirmesinde yapılan ölçümün güvenilirliğini arttırmaktadır. %43 oranda çoğunluğun 2 çocuklu aileler olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların %57.4'ü günlük rutinlerinde işe ya da okula gitmek için mahalle dışına çıkmaları gereken insanlardır. Bu durum ayrıca bulvardan memnun olma sebepleri sorulduğunda %92 ile verilen yanıt olan “ulaşıma olumlu etkileri” cevabını (Şekil 76) anlamlı kılan bir sebeptir.

Katılımcıların %13.4'ünün ailesinin toplam geliri 11402 TL'nin altında, %31.6'sının geliri 11402 ile 25000 TL arasında, %34.2'sinin geliri 25001 ile 50000 TL arasında, %20.0'sinin geliri 50001 ile 100000 TL arasında ve %0.8'inin geliri 100000 TL üzerindedir (Şekil 66).



Şekil 66. Ailede toplam gelir dağılımı

Şekil 66 verilerine bakılarak mahallenin ekonomik olarak birbirine denk, orta gelir grubuna sahip hanelerden oluştuğu söylenilebilir. Nitekim anketin 12. Sorusundaki “Mahallenizdeki insanların refah düzeyini düşündüğünüzde kendinizi nereye yerleştirirsiniz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı %1.8'i mahalledeki insanların refah seviyesini düşündüğünde kendi refah seviyesini çok kötü, %12.9'u kötü, %58.2'si orta, %25.3'ü iyi ve %1.8'i çok iyi olarak gerçekleşmiştir. Yani, %58 oranla katılımcılar çevreleriyle bir denkleğin söz konusu olduğunu düşünmektedir.

Katılımcıların %51.5'inin ailesinin arabası varken %48.5'inin yoktur. Yaklaşık yarı yarıya çıkmış görünen bu sonuçlarda istisnai bir durum söz konusudur. Katılımcıların birçoğu anket sorularını yanıtlarken araçları olmasına rağmen yüksek yakıt ücretlerinden

dolayı toplu taşımayı tercih ettiklerini, araçlarını sadece hafta sonu gezintileri için kullandıklarını sözlü olarak dile getirmişlerdir.

3.2.2. Temel Hizmetlere Erişime Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular

Çalışma kapsamında anket yoluyla yöneltilen “Kanuni Bulvarı sonrasında mahallede karşılaşılan sorunlar” sorusunun yanıtlarına göre katılımcıların %71.2’si Kanuni Bulvarı’ndan sonra mahallede en çok otopark, %46.5’i yeşil alan, %9.1’i yönetim, %25.3’ü güvenlik, %32.3’ü hizmetlere erişim, %5.4’ü sosyal ilişkilerle alakalı sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. “Kanuni Bulvarı sonrası mahallenizde en çok karşılaştığınız sorun/sorunlar nelerdir?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Otopark	265	71.2
Yeşil alan	173	46.5
Yönetim	34	9.1
Güvenlik-Emniyet	94	25.3
Hizmetlere erişim	120	32.3
Sosyal ilişkiler	20	5.4
Diğer	63	16.9

Aynı andan birden çok şık işaretlenebildiği için yüzde değerlerin toplamı %100.0’dan fazladır.

Bu sonuçlar otopark, yeşil alan, hizmetlere erişim konularının mahalle genelinde sorunlu bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışma kapsamında yapılan değerlendirmelerden bir tanesi de katılımcıların mahallede hizmet alanlarının yeterliliği üzerinedir. Sorgulanan hizmet alanları okullar, aile sağlığı merkezleri, camiler, çocuk oyun parkları ve otoparklar olarak seçilmiştir. Anket sonuçlarına göre, katılımcılar çoğunlukla dini tesis, eğitim tesisi, sağlık tesisi, ticari birimler gibi hizmetlerin dağılımını orta ya da iyi seviye olarak değerlendirdikleri görülmüştür (Tablo 4, tablo 5, tablo 6, tablo 7).

Tablo 4. Eğitim tesislerinin yeterliliğinin dağılımı

	n	%
Çok kötü	6	1.6
Kötü	30	7.9
Orta	75	19.8
İyi	192	50.8
Çok iyi	75	19.8

Tablo 5. Sağlık tesislerinin yeterliliğinin dağılımı

	n	%
Çok kötü	18	4.8
Kötü	71	18.8
Orta	148	39.3
İyi	113	30.0
Çok iyi	27	7.2

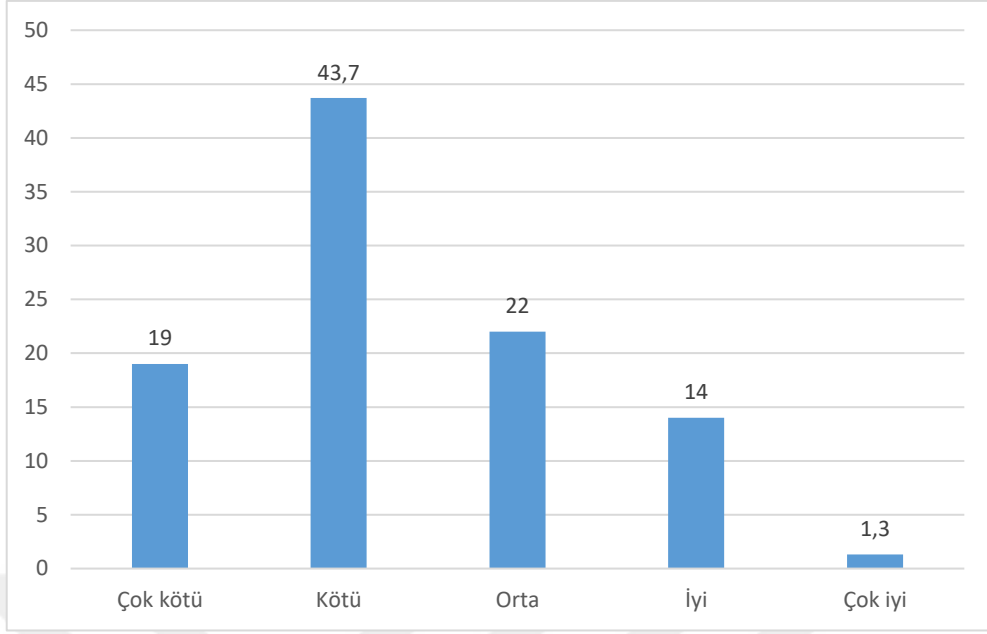
Tablo 6. Dini tesislerin yeterliliğinin dağılımı

	n	%
Çok kötü	2	0.5
Kötü	17	4.5
Orta	92	24.3
İyi	190	50.3
Çok iyi	77	20.4

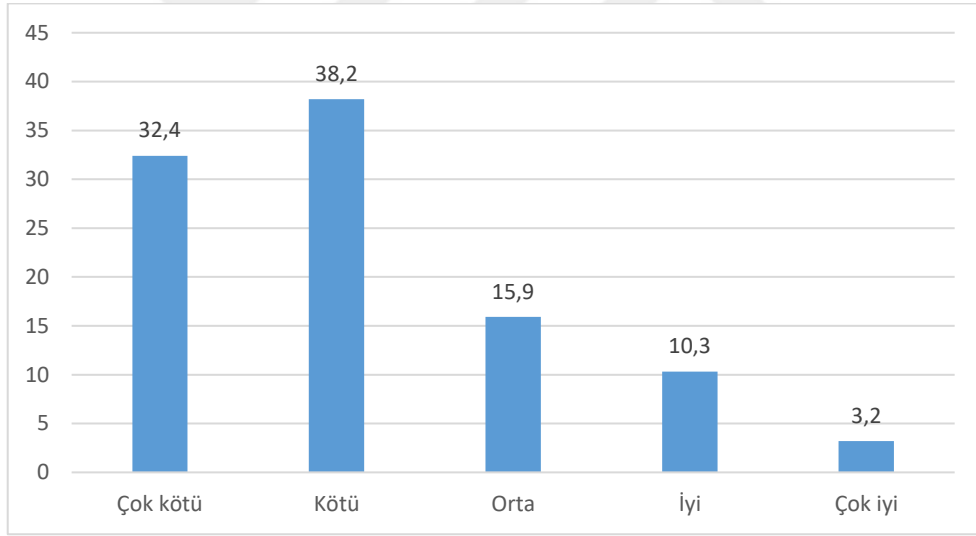
Tablo 7. Ticaret birimlerinin yeterliliğinin dağılımı

	n	%
Çok kötü	20	5.3
Kötü	92	24.4
Orta	109	28.9
İyi	98	26.0
Çok iyi	58	15.4

Çalışma kapsamında kamusal hizmet alanlarının dağılımlarından yalnızca park- spor ve oyun alanlarının ve otopark alanlarının dağılımının çoğunlukla kötü olarak değerlendirildiği sonuçlara ulaşılmıştır (Şekil 67, 68).

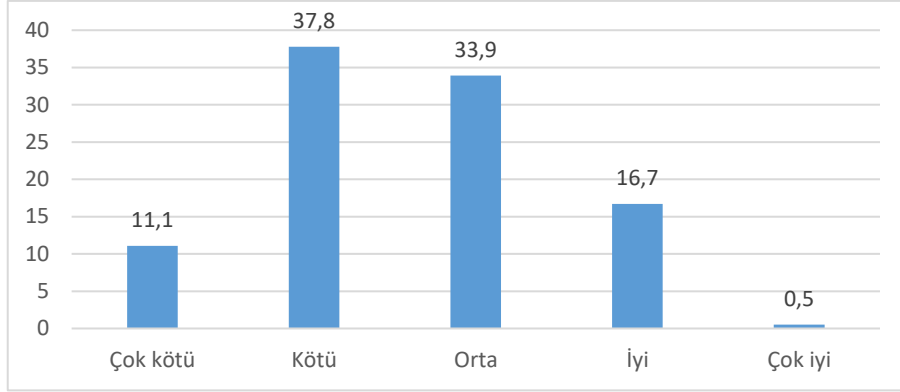


Şekil 67. Park/spor/oyun alanlarının yeterliliğinin dağılımı



Şekil 68. Otopark alanlarının yeterliliğinin dağılımı

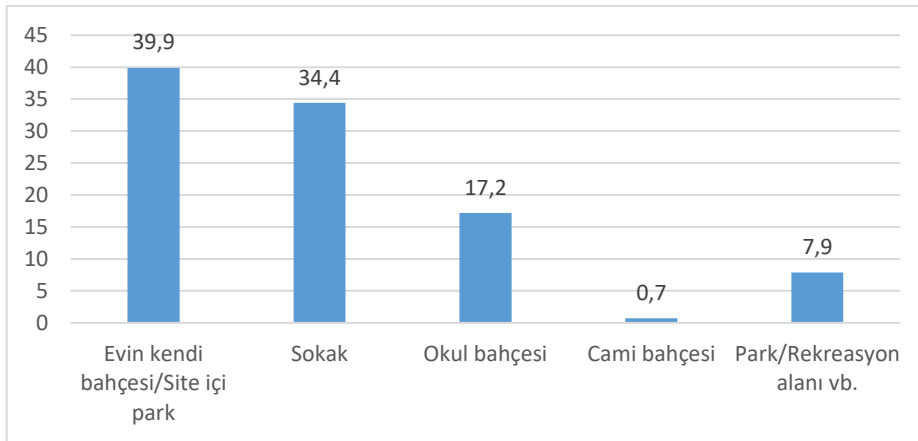
Katılımcıların %11.1'i yaya yollarının niteliğini çok kötü, %37.8'i kötü, %33.9'u orta, %16.7'si iyi ve %0.5'i çok iyi olarak değerlendirmektedir (Şekil 69).



Şekil 69. Yaya yollarının niteliğinin dağılımı

Mahallenin kamusal mekânları ve sosyal altyapısına ilişkin yapılan alan analizlerinde (Bkz. Bölüm 3.1) sosyal altyapı alanlarının tamamının çok yetersiz olduğu görülmektedir. Zaten yetersiz olan veya çeşitli eşiklere maruz kalarak erişimi zorlaşan kamusal mekânlara sahip olan Aydınlıkevler Mahallesi’nde bulunan yaya yollarının elverişsiz koşulları yürünebilirliğe zarar vermektedir.

Park ve oyun alanları yetersiz bulunması sonucunu destekleyen bir başka bulgu “Çocuklarınız dışarıda nerede oynar?” sorusuna verilen cevapların dağılımı ile elde edilmiştir. Bu sorunun yanıtları incelendiğinde büyük çoğunluğun site- apartman- okul bahçesi ya da sokakta oynadığı, parkların çok az tercih edildiği ortaya çıkmıştır (Şekil 70).



Şekil 70. Çocuklarınız Dışarda Nerde Oynar Sorusunun Dağılımı

Tablo 6’da da görüldüğü gibi katılımcıların %0.5’i dini tesislerin yeterliliğini çok kötü, %4.5’i kötü, %24.3’ü orta, %50.3’ü iyi ve %20.4’ü çok iyi olarak değerlendirmektedir.

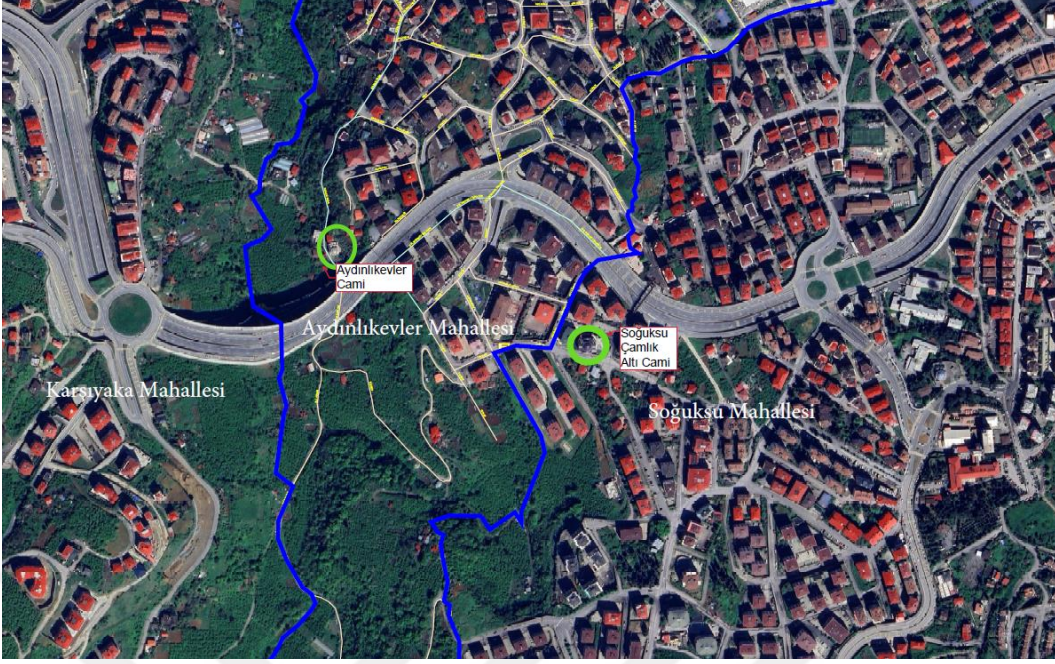
Anket sonuçlarına bakıldığında katılımcıların Aydınlikevler, Çamlık Altı, Hacı Murat Tosun ve Yeşiltepe olmak üzere dört camiye kullandıkları tespit edilmiştir (Tablo8).

Tablo 8. En yakın dini tesis dağılımı

Cami İsimleri	n (%)
Aydınlikevler	1 (0.3)
Çamlıkaltı	173 (46.1)
Hacı Murat Tosun	200 (53.3)
Yeşiltepe	1 (0.3)

Mahalle sınırları içinde bulunan iki camiden biri olan Hacı Murat Tosun Caminin hizmet etki çemberinin erişime sınırlı bir unsuru olmadığı ve sınırlar içinde kalan diğer cami olan Aydınlikevler Cami için ilginç bir durum olduğu tespit edilmiştir. Anket sonuçlarından elde edilen verilere göre Aydınlikevler Cami hizmet alanında bulunan Kurulay, Hasan Paşa, Karçiçeği ve Dr. Mehmet İbrahim Caddelerinde yapılan anketlerin hiçbirinde kullanılan dini tesis sorusuna Aydınlikevler Cami yanıtının verilmediği tespit edilmiştir.

Kanuni Bulvarı'nın güney yönündeki Duyarlı, Turan, Kuvvet, Dr. Mehmet İbrahim, Uygur gibi sokaklarda yapılan anketlerin tümünde en yakın dini tesis sorusuna “Çamlık Altı Cami” yanıtını verdiği gözlemlenmiştir. Çamlık Altı Cami Soğuksu Mahalle sınırları içinde kalan bir dini tesis alanıdır (Şekil 71). 1 adet kullanıcısı olan Yeşiltepe Cami de Yeşiltepe Mahallesi sınırlarında bulunan bir camidir



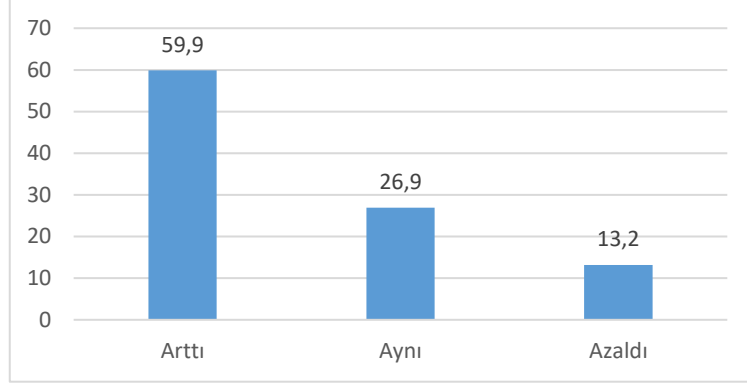
Şekil 71. Karşıyaka- Aydınlikevler- Soğuksu Mahalle Sınırları içinde Aydınlikevler ve Çamlık Altı Camileri (Kaynak: Google Earth Görüntüsü, 2023)

Anket sonuçlarına göre, en yaygın kullanılan ilkokul 323 kişi ile Ahmet Saka İlkokulu olmuştur. Katılımcıların 42 tanesi Yeşiltepe İlkokulu, 5 tanesi Bener Cordan Ortaokulu, 3 tanesi Aydınlikevler İlkokulu ve 1 tanesi Hasan Ali Yücel İlkokulu yanıtlarını vermiştir.

Tüm katılımcılar temel sağlık hizmeti için Aydınlikevler Aile Sağlığı Merkezi'ni kullandıklarını belirtmişlerdir. Mahalle sınırlarındaki tek ASM olan Aydınlikevler ASM'nin hizmet etki yarıçapı analizi sonucunda mahalle için yetersiz olduğu tespit edilmişti. Buna rağmen tüm katılımcıların kayıtlı oldukları ASM Aydınlikevler ASM olduğu için anket formuna yazdıkları tahmin edilmektedir. Anketler yapılırken gerçekleştirilen sözlü görüşmelerde çoğunluk katılımcının ASMLer yerine fakülte hastaneleri, devlet hastaneleri ya da özel hastaneler gibi üst kademedeki sağlık kuruluşlarını tercih ettikleri öğrenilmiştir.

3.2.3. Mekânsal Konfora Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular

Anket katılımcıların %59.9'u mahalledeki araç trafiğinin arttığını, %13.2'si azaldığını ifade etmiştir (Şekil 72).



Şekil 72. Mahalledeki araç trafiği yoğunluğunun dağılımı

Bulvarının yarattığı trafik yoğunluğu ulaşımı kolaylaştırıyor olmasına rağmen geçen araçların yarattığı gürültü kirliliği gibi olumsuz etkilerin yanı sıra günlük ihtiyaçların yaya olarak karşılanabilmesinde, yani yaya erişiminde de olumsuz etki yaratmaktadır. Özellikle bulvarın kuzeyinde Siyamoğlu Sokak üzerinde bulunan 8-10 katlı binaların yaklaşık 5-6 katı normal şartlarda güneş aldıkları ve yatak odalarının bulunduğu güney cepheden Kanuni Bulvarı'ndan sonra toz ve ses etkisine maruz kalmaktadırlar. Sağlıklı yaşam mekânlarının önemli kıstaslarından bir tanesi olan güneşlenme imkânıdır (Şekil 73).



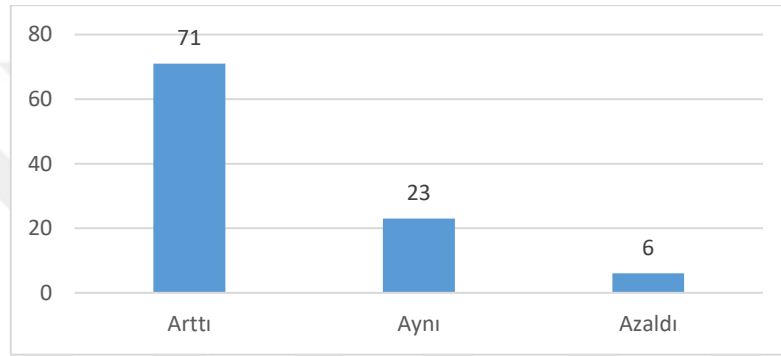
Şekil 73. Kanuni Bulvarından Kuzey yönündeki yapı dizisi görünüşü (Kaynak Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Trabzon kenti güney cepheden güneşi alır konumda olduğu için yapılar güneşi güney yönünden alabilirler. Ancak Kanuni Bulvarı'nın üzerinde yükseldiği duvarın kuzeyinde

kalan yapıların ilk 5-6 katı bulvarın oluşturduğu gölge ile normal şartlarda alabilecekleri güneşi alamamaktadırlar.

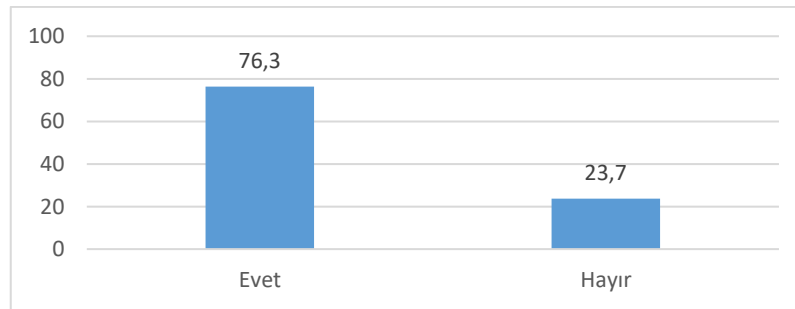
Hâlbuki mahalle içi araç trafiği için önerilen standartlar mümkün olduğu kadar araç akışının mahalle dışında bırakılacağı çözümleri içerir nitelikte olmalıdır. Mahalle içinde araç yoğunluğu değil, yaya hareketliliği mahallenin bütünlüğünü ve iletişimini geliştirip, aidiyeti beslemektedir.

Katılımcıların %71.0'i Kanuni Bulvarı'ndan sonra mahalledeki gürültü kirliliğinin arttığını ifade etmiştir (Şekil 74).



Şekil 74. Mahalledeki gürültü kirliliğinin dağılımı

Kanuni Bulvarı'nın etkilerini tespitiye yönelik sorulardan “Kanuni Bulvarı sonrası mahallenizin değiştiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %76.3'ü evet, %23.7'si hayır cevabını vermiştir (Şekil 75).



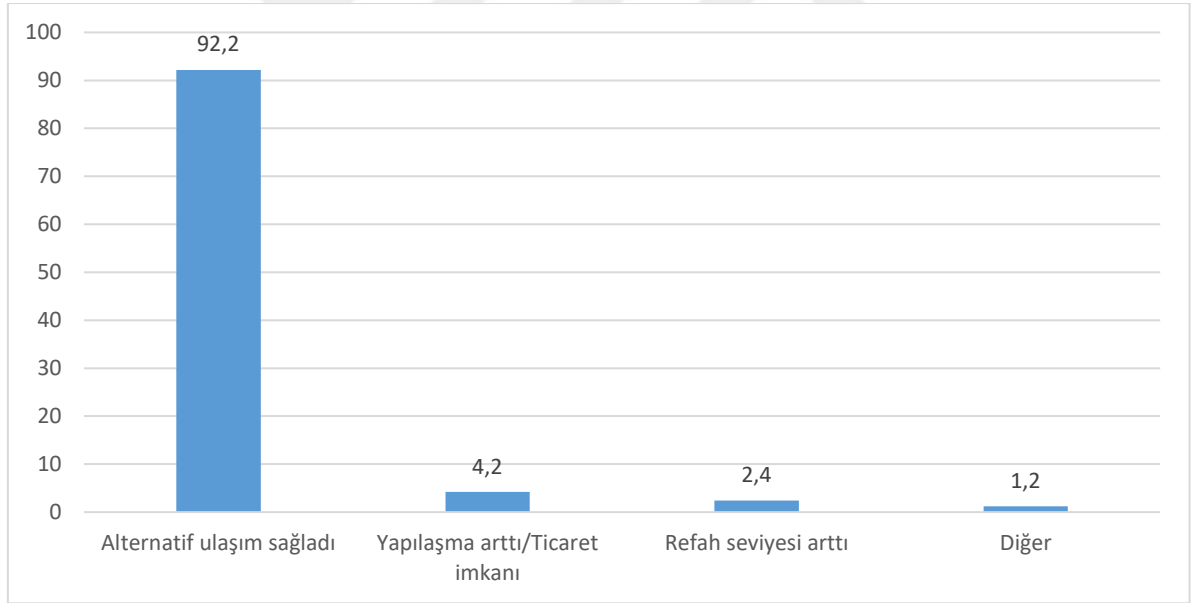
Şekil 75. “Kanuni Bulvarı sonrası mahallenizin değiştiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

“Değiştiğini düşünüyorsanız, memnun musunuz?” sorusuna %43.9 (167 kişi) ile “Evet, memnunum”, %42.2 (122 kişi) ile “Hayır, memnun değilim” cevabı verilmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. “Değiştiğini düşünüyor musunuz, memnun musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

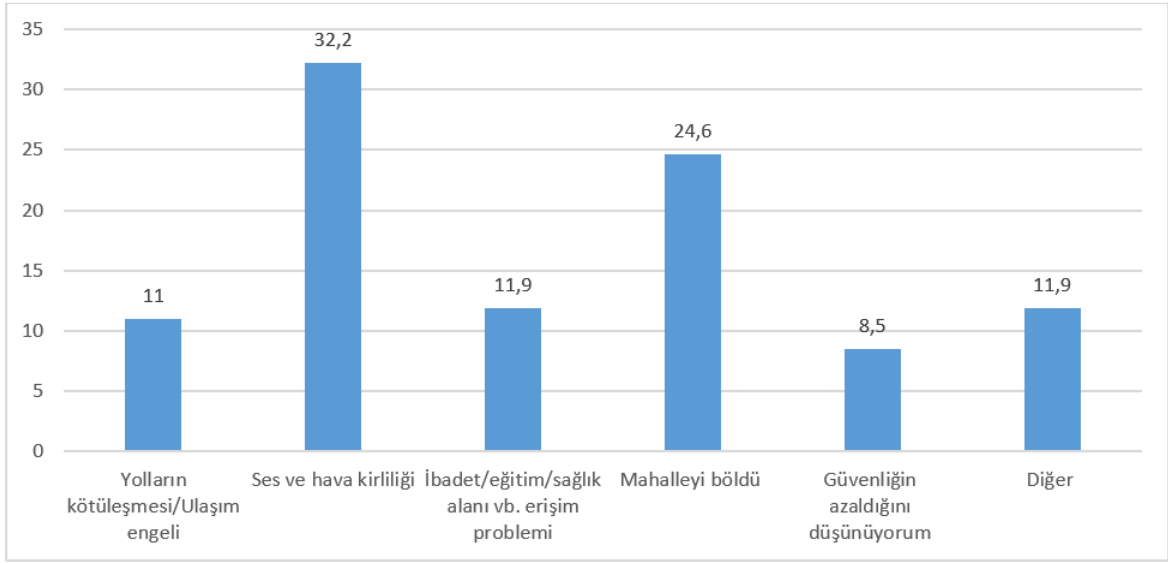
	n	%
Evet, memnunum	167	43.9
Hayır, memnun değilim	122	42.2

Değişimden memnun olan katılımcılara memnuniyet sebepleri sorulduğunda %92.2’si alternatif ulaşım sağlandığı, %4.2’si yapılaşma ve ticari imkânlar arttığı, %2.4’ü de refah seviyesi arttığı için memnun olduğunu ifade etmiştir (Şekil 76).



Şekil 76. Memnun olanların nedenlerinin dağılımı

Bulvarın mevcudiyetinden memnun olmadığını belirten 122 anket katılımcısının değerlendirmelerine bakıldığında %11.1’i yolların kötüleşmesi, %32.2’si ses ve hava kirliliği, %11.9’u ibadet/eğitim/sağlık alanına erişim problemleri, %24.6’sı mahallenin bölünmesi, %8.5’i güvenliğin azalması sebebiyle memnun olmadığını ifade etmiştir (Şekil 77).



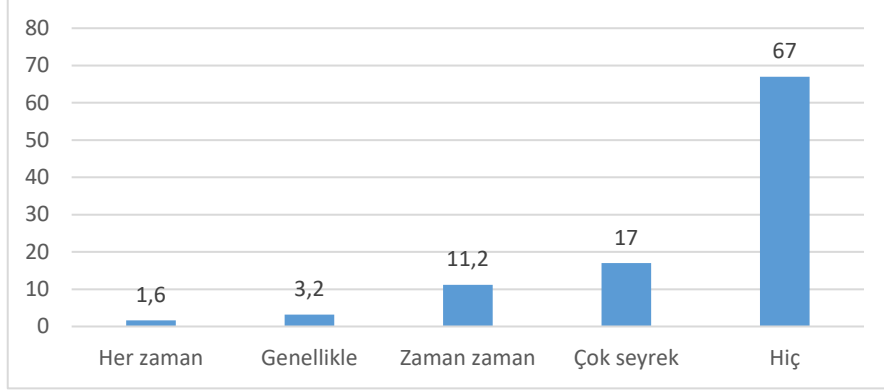
Şekil 77. Memnun olmayanların nedenlerinin dağılımı

Kanuni Bulvarı'nı düşününce katılımcıların %36.1'ini aklına ilk olarak rahat ulaşım imkânı geldiği, %25.7 ile ikinci olarak da rahat ulaşım imkânı geldiği ve %24.1 ile üçüncü olarak mahalle gelişimine yaptığı katkılar geldiği belirlenmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. "Mahallenizi düşündüğünüzde Kanuni Bulvarı deyince aklınıza gelen 3 şeyi belirtiniz." sorusuna verilen cevapların dağılımı

	İlk Gelen n (%)	İkinci Gelen n (%)	Üçüncü Gelen n (%)
Mahallenin gelişmesi	26 (6.8)	53 (14.1)	89 (24.1)
Mahallenin bölünmesi	61 (16.1)	32 (8.5)	31 (8.4)
Hizmetlere erişim zorluğu	3 (0.8)	56 (14.9)	29 (7.8)
Gürültü, hava kirliliği, güvenlik sorunları	55 (14.5)	72 (19.1)	65 (17.6)
Rahat ulaşım imkânı	137 (36.1)	97 (25.7)	75 (20.3)
Diğer	98 (25.8)	67 (17.8)	81 (21.9)
Toplam	380	377	370

Katılımcıların %1.6'sı mahalleden her zaman ayrılmayı düşündüğünü, %3.2'si genellikle ayrılmayı düşündüğünü, %11.2'si zaman zaman ayrılmayı düşündüğünü, %17.0'si çok seyrek ayrılmayı düşündüğünü ve %67.0'si hiç ayrılmayı düşünmediğini belirtmiştir (Şekil 78).



Şekil 78. Mahalleden ayrılmayı düşünme sıklığının dağılımı

Her zaman ayrılmayı düşünenlerin ayrılma sebepleri güvenlik sorunları, komşuluk ilişkileri, mahalle konumu, çevresel şartlar, yaşam koşulları ve sık yapılaşmadır. Genellikle ayrılmayı düşünenlerin ayrılma sebepleri daha çok spor alanının, iş imkânının ya da kültürel faaliyetlerin olduğu daha iyi bir çevreye gitmek, güvenlik sorunları, ekonomik nedenler, değişiklik ya da kendini ait hissedememe gibi sebeplerdir. Zaman zaman ayrılmayı düşünenlerin sebepleri ekonomik sebepler, daha iyi bir yere gitme isteği, iş yerine, ilkokula uzak olması ya da sosyal, ticari ya da sağlık alanlarına ulaşım zorluğu, komşuluk ilişkileri ve güvenlik problemleri gibi sebeplerdir. Çok seyrek düşünenlerin ayrılma sebepleri diğerlerinden farklı olarak ses ve gürültü problemleri, mahallenin kuzeyine erişim problemleridir. Hiç ayrılmayı düşünmeyenlerin ayrılmayı düşünmeme sebepleri ise alışkanlıklar, bildiği çevre olması, uzun zamandır hatta doğduğu zamandan itibaren yaşadığı yer olması, iş yerine ve okula yakınlık, aile ve akrabalık ilişkileri gibi sebeplerin mahalleyi tercih etme düşüncelerinin temelini oluşturmaktadır.

“Mahalle deyince akla gelen üç şeyi yazınız.” sorusuna verilen cevaba göre, mahalle deyince katılımcıların %34.4’ünün aklına ilk olarak “komşuluk”, %8.3’ünün aklına “komşu” ve %7.2’sinin aklına “aile” kavramları gelmektedir. Tanımladıkları bu üç kavramda öne çıkan “komşuluk” kavramlarına ilişkin diğer sorulara verdikleri verilen cevapları değerlendirildiğinde Aydınlikevler mahallesindeki mahalle aidiyetinin yüksek seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 11. Mahalle denince akla gelen ilk şeyin dağılımı

	n	%
Aile	27	7.2
Arkadaşlık	18	4.8
Çocukluk	14	3.7
Dostluk	12	3.2
Ev	15	4.0
Komşu	31	8.3
Komşuluk	129	34.4
Diğer	129	34.4

3.2.4. Mahalle Bütünlüğü ve Sınır Algısına Dair Anketlerden Elde Edilen Bulgular

Çalışma bölgesinde yapılan anket çalışmasında anket katılımcılarına Aydınlikevler Mahallesi'nin sınırları nasıl olmalıdır diye sorulmuş ve fikirlerini kabaca çizimleri istenmiştir. Anketlerde yapılan çizimlerin üç bakış açısıyla gruplanabileceği görülmüştür. Bunlar; mahallelerini Kanuni Bulvarı'nın güneyinde kalan mahalle parçası olarak çizenler, mahallelerini Kanuni Bulvarının kuzeyinde kalan mahalle parçası olarak çizenler ve bulvarı içine alacak şekilde çizenler olarak özetlenebilir. Çizimlerin hepsinin ortak noktası kuzey - güney yönünde uzanan Karşıyaka vadisinin mahallenin batı sınırı olarak yani hâlihazırdaki haliyle uyumlu çizilmiş olmasıdır.

Toplamda 373 katılımcı ile gerçekleştirilen anketlerin 299 tanesinde Kanuni Bulvarı'nı bir sınır ögesi olarak tanımlayan çizimler yapmışken 74 kişinin ise zihnindeki mahalle sınırını çizerken bulvarı sınır ögesi olarak görmediği tespit edilmiştir. Buna göre; katılımcıların %80,16'sının bulvarı sınır olarak gördüğü, %19,8'sinin ise bulvarı sınır olarak görmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bulvarın güneyinde gerçekleştirilen 120 ankete bakıldığında bulvarı mahallenin kuzey sınırı olarak çizen 91 katılımcının oranının %75,8 olduğu, %24,1 kadar katılımcının ise bulvarı mahallenin sınırları içine alarak çizim yaptığı tespit edilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Bulvarın kuzeyinde ve güneyinde yapılan anket çizimlerinin sınır ögesi olarak bulvarı kullanma sayıları

	Bulvarı Sınır Olarak Çizenler	Bulvarı Sınır Olarak Çizmeyenler	Toplam Anket Adedi
Bulvarın Kuzeyinde Yapılan Anketler	208 (%82,2)	45 (%17,8)	253
Bulvarın Güneyinde Yapılan Anketler	91 (%75,8)	29 (%24,2)	120
Toplam Anket	299 (%80,2)	74 (%17,8)	373

Kanuni Bulvarı'nın güneyinde kalan bölgede toplam 120 adet anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu soruya verilen çizimli yanıtlara bakıldığında; Bu 120 katılımcının toplam 91 tanesi (%75,83'ü) mahallenin kuzey yönündeki sınırlarının kanuni bulvarına teğet çizimler yaptıkları görülmüştür. Kanuni Bulvarı'nın güneyinde yapılan anketlerin 29 tanesinde (%24,16'sı) katılımcılar mahalle sınırlarını bulvarı da içine alarak çizdiği görülmüştür. Bu çizimlerin kimi küçük bir alanı kapsamışken kimi de mahallenin hali hazırdaki sınırlarına yakın bir bölgeyi çizmiştir (Tablo 13).

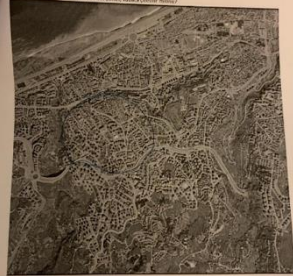
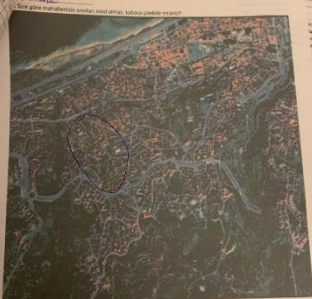
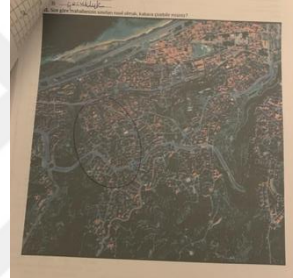
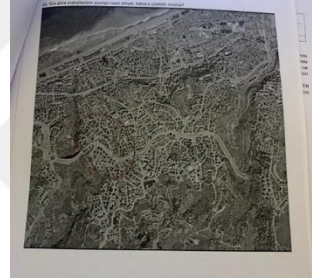
Tablo 13. Bulvarın güneyinden ankete katılanların çizimlerinden bulvarı içine alarak veya sınır olarak çizilen anket örnekleri

Ankete Bulvarın Güneyinden Katılanların Çizim Örnekleri	
Güneyden ankete katılanlardan mahalle sınırlarını Kanuni Bulvarının kuzeyi olarak çizilenlere örnek	
Güneyden ankete katılanlardan mahalle sınırlarını Kanuni Bulvarı' nı içine alarak çizilenlere örnek	

Kanuni Bulvarı'nın kuzey yönünde kalan mahalle parçasının sokaklarında toplam 253 anket çalışması yapılmıştır. Bu anketlerin 45 tanesinde (%17,79'unda) Kanuni Bulvarı, mahalle sınırlarının içerisinde çizilmişken, 208 tanesi ise (%82,21'i) Kanuni Bulvarı'nı mahallenin güney sınırı olarak çizmiştir. Buna göre mahallelinin %17,79'unun bulvarı bir sınır ögesi olarak değil, mahalle sınırları içinde kalan bir yol olarak değerlendirdiği, %82,21'inin ise bulvarı mahallenin güney yönündeki sınırı olarak çizdiği görülmüştür (Tablo 14).

Bu değerlendirmeler üzerinden, mahallelinin Kanuni Bulvarı'nın mahalle sınırının bütünlüğünü zedelediği görüşünde oldukları söylenebilmektedir.

Tablo 14. Bulvarın kuzeyinden ankete katılanların çizimlerinden bulvarı içine alarak veya sınır olarak çizilen anket örnekleri

Ankete Bulvarın Kuzeyinden Katılanların Çizim Örnekleri			
Kuzeyden ankete katılanlardan mahalle sınırlarını Kanuni Bulvarı' nın güneyi olarak çizilenlere örnekler			
Kuzeyden ankete katılanlardan mahalle sınırlarını Kanuni Bulvarı' nı içine alarak çizilenlere örnekler			

4. DEĞERLENDİRMELER

Kentlerde yaşanan nüfus artışı ile birlikte ihtiyaç duyulan yeni gelişim alanları çoğunlukla kentlerde çözülmesi gereken sorunları da beraberinde getirirler. Kentler büyüdükçe, nüfuslar arttıkça ve ekonomiler geliştikçe yolların da bu silsileyle gelişmesi kaçınılmazdır. Kimi zaman yollar birincil hedefi olan “bağlantı kurmak, iletme” fonksiyonlarının yanı sıra “bölmek, kesintiye uğratmak, ayırmak” gibi ikincil etkilere de sahip olabilmektedir. Bu çalışma kapsamında mahalle üzerindeki sınır algısına etkileri incelenen Kanuni Bulvarı en kesiti ortalama 50 metre olan ve sınırları içinden geçtiği mahallelerde bu ikincil etkiyi yaratan bir otoyoldur.

4.1. Aydınlikevler Mahalle Sınırlarının Algısında Sosyal ve Psikolojik Boyut

Yapılan anket çalışmasında Kanuni Bulvarı’nın nasıl algılandığının tespitine çalışılmıştır. Katılımcıların bulvar öncesi ve sonrasını değerlendirerek bulvarın sebep olduğu bir değişim olduğunu düşünüyorlarsa, bunun hangi alanlarda olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Lynch’in (2010) kullanıcının yol olarak kullanmadığı doğrusal parçalar olarak nitelendirdiği “sınır” (edge) etkisini tanımlarken, mekânlar arası sürekliliği engelleyen kent öğelerini sahil, demiryolu veya sur gibi örnekler vererek açıklamaktadır. Demiryolu da doğrusal uzanan ve kontrollü geçiş noktaları hariç yaya yollarını ikiye ayırdığı alanlar arasında geçişin mümkün olmadığı, sürekliliği koparan nitelik taşımaktadır. Bu anlamda Aydınlikevler Mahallesinde Kanuni Bulvarı demiryolu ile benzerlik içerir. Lynch’e (2010) benzer biçimde Jacobs (2011) kampüsler, otoyollar, büyük otoparklar, hastaneler, büyük oyun parkları, sanayi tesis alanları, askeri alanlar, toplu konut alanları gibi örnekler ile “devasa tekil kullanımlar” şeklinde ifade ettiği kullanımların mekânlar için kopukluk yarattığından bahsetmiştir. Bir diğer benzerlik de anket katılımcılarının açık uçlu yorum sorularında verdiği yanıtlardan görülmektedir ki; yolun taşıyıcı ayaklarının oluşturduğu 30 - 40 metrelik yükseltilerin zeminden ve hatta sınırındaki apartmanların her katından duvar-sur gibi algılanıyor ve düşeyde bir kesinti yaratıyor oluşudur.

Tablo 2 (bkz. Bölüm 1.6.2.) Aydınlikevler Mahallesi için değerlendirildiğinde, mahallenin sosyal ve psikolojik açıdan sınırları idari sınırlarından farklı olduğu

görülmektedir. Tanımlama işlevi ve ilişki ağları çoğunlukla kanuni bulvarına kadar gelişmekte olup, bulvarın ardının sosyal ağına içine alınmadığı görülmüştür. Bu sebeple mahallenin tümüne duyulan aidiyet ve iletişim düşüktür, mahalle hafızası kuzeyde ve güneyde ayrı oluşmaktadır

Kentsel mekânlardaki donatılar, yaya kaldırımları ve yürüyüş yolları ile sağır olamayan yapı cepheleri kent kullanıcılarının aidiyet duyguları üstünde olumlu, araç sayısı ise aidiyet duygusu üzerinde olumsuz etki yaratmakta olduğu tespit edilmiştir (URL- 44, 2023). Hem sağır cepheler ortaya çıkaran hem de araç yoğunluğunun arttırdığı düşünülen Kanuni Bulvarı'nın mahalleye aidiyet duygusuna zarar verir nitelikte olduğu söylenebilir.

Einser, vd. tarafından (1993) araç yoğunluğu, ses, gürültü gibi kentsel olumsuzlukların nadiren ortaya çıkması beklenen ve temel ihtiyaçların yaya olarak karşılanabileceği yapıları kent parçası olarak tanımlanan mahalle kavramında tariflenen ses gürültü gibi kentsel olumsuzluklar anket verilerinde mahallelilerin yüksek oranda eleştirdiği öğeler olarak ortaya çıkmaktadır.

4.2. Aydınlikevler Mahalle Sınırlarının Algısında Fiziksel ve Mekânsal Boyut

Çalışma alanı olan Aydınlikevler Mahallesi'nden geçen Kanuni Bulvarı'nın ikiye ayırdığı parçalar arasında yaya olarak geçişin sağlanabildiği tek geçiş noktası şeklindeki gibi Siyamoğlu ve Kuvvet Caddelerinin birleşim noktasıdır (Şekil 79).



Şekil 79. Aydınlikevler Mahallesi'nden geçen Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı'nın köprüyol altı geçişi (Kaynak: Google Earth, 2023)

Mahalle içinde Kanuni Bulvarı'nın yarattığı etkiyi değerlendirmek amacıyla ankete katılımcılarına yöneltilen “Mahallenizi aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.” sorusuna verilen cevaplar irdelendiğinde, yaya yollarının niteliğinin kötü olarak değerlendirdiği görülmüştür.

Özida'ya (2008) göre; engelsiz bir yaya kaldırmı için en az genişlik 1,5 metre olmalı iken, ortalama en uygun genişlik 2,0 metredir. İMO İzmir şube tarafından belirlenen standartlara göre ise ideal yaya kaldırım genişliği ana caddelerde 2,5 metre, ara sokaklarda ise 1.75 metre olmalıdır (URL- 45, 2023). Project for Public Spaces (PPS) ideal yürüyüş koşullarını sağlayan yaya kaldırım genişliğini 2,5 metre olarak belirtmektedir. Bu tespitle kıstas dört kişinin yan yana rahatça hareket edebileceği alanı sağlamak olduğu belirtilmiştir (Hepcan ve ark. 2006). Mahalle içindeki yaya yollarının çoğunlukla kötü olarak değerlendirildiği Aydınlikevler mahallesinin hizmetlere yaya olarak erişimde sıkıntılar mevcuttur. Bu sıkıntıların temel sebebi kaldırımların önerilen standartlara uygun olmamasıdır. Siyamoğlu Sokak'tan Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı altgeçidine bağlantı noktasında yani altgeçidin kuzey yönü ağzında sokak boyu gelen kaldırım altgeçitte devam etmemektedir. Altgeçitten geçip mahallenin güneyde kalan parçasına ulaşmak için altgeçidin batı tarafında bulunan kaldırıma ulaşılması gerekmektedir. Bunun için de yolun karşısına geçilmesi gerekir ki can güvenliği açısından tehlikeli olacağı için refüjle engellenmiştir (Şekil 80).



Şekil 80. Siyamoğlu Sokak'tan Kanuni Bulvarı köprüyol altı geçişine girişteki kaldırım bitişi (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Zaten coğrafyası gereği eğimli bir araziye sahip olan mahalledeki kaldırımlar nicel ve nitel olarak eksiktir. Örneğin bulvarın kuzeyi ve güneyi arasında tek yaya geçiş imkânı sunan alt geçidin batı tarafında kaldırım bulunmazken doğu tarafındaki kaldırım da yetersizdir (Şekil 81)



Şekil 81. Kuvvet Sokak'tan Kanuni Bulvarı köprüyol altı geçişine giriş (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Fotoğrafta da görüldüğü gibi, altgeçidin doğu yakasındaki kaldırım altgeçide kadar ulaşp altgeçidin içinde devam etmemektedir. Batı yakasında ise kaldırım standartlardan dar şekilde mevcut iken kaldırım altgeçidin kuzey çıkış noktasında kesintiye uğrayarak yaya erişimi engellemektedir (Şekil 82). Şekil 82'te karşıdan karşıya tehlikeli geçiş yapan bir yaya fotoğraflara yansımıştır.



Şekil 82. Siyamoğlu Sokak'tan Kanuni Bulvarı köprüyol altı geçişine giriş (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Ulaşımın günümüz şartlarında kent yaşamı için büyük bir sorun olduğu ve Trabzon'daki Karadeniz Sahil Yolu ve Yavuz Selim Bulvarı bandına sıkışan trafik yoğunluğunun by-pass edilebileceği geçişler sunan Kanuni Bulvarından memnuniyetin sebebi çok büyük farkla ulaşım açısından yarattığı kolaylık olmuştur. Bu sonuçlarda mahalle nüfusunun çoğunluğunu çalışan ve okuyan kesim gibi belli saatlerde işte ya da okulda olması gereken kişilerin oluşturmalarının da etkisi bulunduğu düşünülmektedir.

4.3. Aydınlikevler Mahalle Sınırlarının Algısında Ekonomik Boyut

Çalışma kapsamında irdelenen bir diğer kavram olan mahalle tanımının yapılmasında bazı kıstaslara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Örneğin mahallenin oluşması için cami, ilkokul, aile sağlığı merkezi ya da park gibi topluma hizmet edecek temel birimlere sahip olması beklenirken, büyüklük sınırları için de yasal düzlemde bazı tarifler yapılmaktadır. Bu tanımlamalara olması gerekenler listesinin kalemleri olarak bakılabilir. Ancak bir diğer mahalleyi mahalle yapan kavram ise mekânsal bütünlüğe sahip olmasıdır. Mekânsal olarak bütünlüğü sağlanması mahallenin sosyolojik etkileşimini sağlayan kıstastır.

Sağlanamayan ya da sağlandıktan sonra kaybolan bütünlük koşulları mahallelerde farklı sosyal psikolojik ekonomik etkiler doğurabilmekte, mahalle algısını etkileyebilmektedir.

4.4. Aydınlikevler Mahalle Sınırlarının Algısında Yasal- Yönetsel Boyut

Ülkemiz yasal mevzuatında 5393 Sayılı Türkiye Belediyeler Kanunu'nda mahalle tanımı yapılmıştır (Bkz. Bölüm 1.6). Aydınlikevler Mahallesi sınırları bu çerçevede tanımlanmıştır.

1977 Planı ile birlikte 805 hektarlık Beşirli ve Toklu köylerini de kapsayan, Üniversite ve Beşirli arasındaki alanın planlaması gerçekleştirilmiştir. Aydınlikevler mahallesi de bu alan kapsamındadır. (Beyazlı ve Özlü, 2020)

5. SONUÇLAR

Kentler doğaları gereği birçok ilişki ağına ev sahipliği yapan yerleşim birimleridir. Bu ilişki ağlarının etkin olarak kurulamadığı kentlerde yaşam konforunun pek yüksek olduğu söylenemez. Çağımızda nüfusun kontrolsüz artışı ve yapılan planların uzun erimli olmamasından dolayı kentlerde mekânsal sorunlar her geçen gün artmaktadır. Bütüncül değil parçacıl bir anlayışla çözülmeye çalışılan kent sorunları özellikle nitelikli yaşam alanları oluşmasını, nitelikli ulaşım koşullarının bulunmaması ve kamusal hizmetlerden verimli bir şekilde faydalanamamak gibi temel başlıklar altında gruplanabilir.

Çalışma kapsamında etkileri incelenen Kanuni Bulvarı'nın kentsel ulaşım hizmet ettiği şüphesizdir. Nitekim yapılan anket sonuçlarındaki ilgili sorulardan da, kullanıcılar tarafından ulaşım açısından yolun olumlu değerlendirildiği görülmektedir. Hiç şüphesiz bu değerlendirme yolun yapılış amacı ile uyumlu ve olumludur, ancak Kanuni Bulvarı yol kademelenmesi açısından bakıldığında, yerleşim birimlerini birbirine bağlayan üst kademede bir yol olması gerekirken, mahalle yerleşimlerinin içinden geçmektedir. Bulvar kentin güneyinde kalan pek çok mahalleyi ikiye ayırarak ilerlemektedir. Her ne kadar Aydınlikevler Mahallesi çalışma alanı olarak seçildiyse de Kanuni Bulvarı'nın yarattığı sınırlayıcı etki bulvarın geçtiği Ortahisar İlçesi'nde bulunan 1 Nolu Beşirli, 2 Nolu Beşirli, Karşıyaka, Aydınlikevler, 2 Nolu Erdoğan, 3 Nolu Erdoğan, Soğuksu, Bahçecik ve Boztepe Mahallelerinde de hissedilmektedir. Bu mahallelerin güneyde kalan parçaları kuzeyde kalan parçalarına oranla daha az yapılaşmıştır, tıpkı Aydınlikevler Mahallesi'nde olduğu gibi. Güneydeki parçalar da yapılaşmalarını tamamladıklarında Bulvarın ayırıcı ve bölücü etkisi kendisini daha çok hissettirecektir.

Bu nedenle de Bulvar, mahallelerdeki sınır algısını zedeleyen, ilişkiler ağını ve iletişimi koparan, yasa sürekliliğini engelleyen yeni sorunlar yaratan bir yol olmuştur. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen anket çalışmasında da ortaya çıkan sonuçlar da doğrulamaktadır ki, genelde mahalle, ait olmak istenilen, yasal sınırlarının yanında sosyal ilişki ağlarıyla bütünleşmesi beklenen sosyal olarak da anlam taşıyan bir kentsel mekân parçasıdır.

Bulvarın Aydınlikevler Mahallesi sınırlarına etkileri sosyal-psikolojik, fiziksel/mekânsal, ekonomik ve yasal-yönetimsel olarak değerlendirildiğinde, aşağıda listelenen sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sosyal ve Psikolojik Sonuçlar

Kanuni Bulvarı Aydınlikevler Mahallesi'ni ikiye bölerek mahalle sınır algısını etkileyerek mahalleliler tarafından mahallenin sınırı olarak algılanmasına sebep olmuştur. Mahalle bütünlüğünün bulvardan sonra ortadan kalktığı ve iletişimin sınırlandığı tespit edilmiştir.

Bulvarın üzerinde yükseldiği duvarlar kuzeyde kalan yapıların güneşlenme imkânını zeminden itibaren 3-5 kat boyunca ortadan kaldırmaktadır. Güneşin güney cepheden alındığı bölgede bu sebeple hiç güneş alamayan konutlar bulunmaktadır. Bu durum bedensel ve ruhsal açıdan sağlıksız yaşam alanları oluşturmakta ve mekâna duyulan aidiyet açısından olumsuz etkiler yaratmaktadır (Şekil 83).



Şekil 83. Bulvarın kuzey yönünde, yolun alt kotunda kalan apartmanlar zeminden görünüş (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

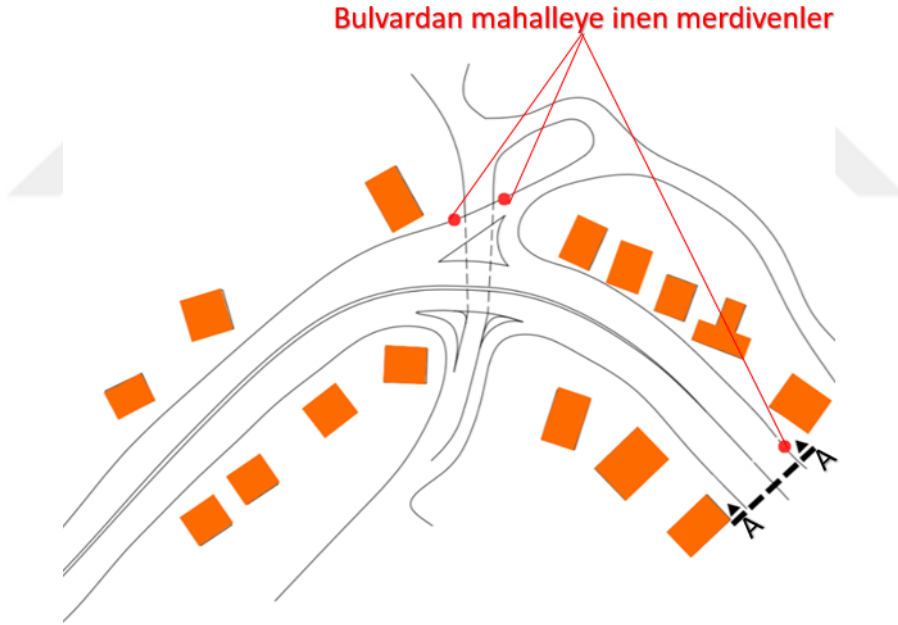
Bulvarın güneyinde bulunan konut yapılarının salon, mutfak ve balkon cepheleri, bulvarın kuzeyinde bulunan konutların yatak odaları bulvar üstü konumludur. Bu konutların hepsi yüksek ses ve yoğun toz etkisi altındadır. Bu yüksek ses ve toz güneydeki konutların balkon kullanımını, kuzeydeki konutlarda ise kaliteli uyku sorununa sebep olmaktadır.

Mahallenin kuzeyde kalan parçasında kent hayatı yaşanırken mahallenin güneyi için daha sakin, kıra dönük bir hayat yaşadığını ifade etmek mümkündür. Bu iki bölgede günlük rutinler farklı geliştiği için mahalle hafızası iki bölge arasında farklılaşmaktadır.

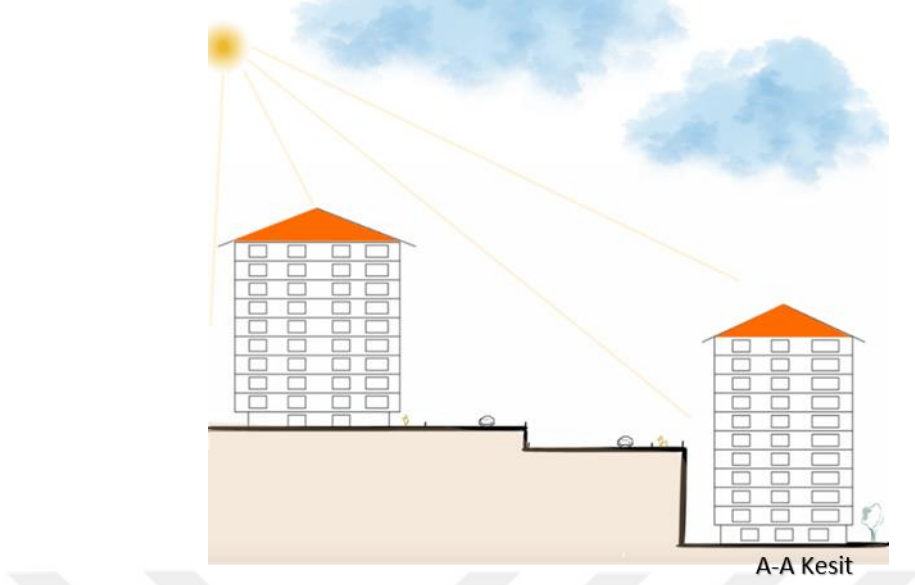
- Fiziksel ve Mekânsal Sonuçlar

Bulvar kentin güneyinde kalan pek çok mahalleyi ikiye ayırarak ilerlemektedir. Her ne kadar Aydınlikevler Mahallesi çalışma alanı olarak seçildiyse de Kanuni Bulvarı'nın yarattığı sınırlayıcı etki bulvarın geçtiği Ortahisar İlçesi'nde bulunan 1 Nolu Beşirli, 2 Nolu Beşirli, Karşıyaka, Aydınlikevler, 2 Nolu Erdoğan, 3 Nolu Erdoğan, Soğuksu, Bahçecik ve Boztepe Mahallelerinde de hissedilmektedir. Bu mahallelerin güneyde kalan parçaları kuzeyde kalan parçalarına oranla daha az yerleşimlidir. Tıpkı Aydınlikevler Mahallesi'nde olduğu gibi.

50 metrelik genişliğe sahip olan kanuni bulvarı yatayda oluşturduğu gibi düşey ekseninde de oluşturduğu kotlanmalarla bir kısıtlılık oluşturmaktadır. Bulvarın kuzeyinde kalan yapıların tümü yolun yarattığı kotun altında kaldığı için güneş, ışık, manzara gibi açılardan düşey kısıtlılığa maruz kalmaktadır (Şekil 84, 85).



Şekil 84. Bulvarın yatay düzlemde yarattığı yatay kesintinin planda görüntüsü



Şekil 85. Bulvarın düşey düzlemde yarattığı düşey kesintinin kesitte görüntüsü

Mevcut sayılar zaten yetersizken; bulvar ilkokul, sağlık ocağı, aile sağlığı merkezi ve parklar gibi sosyal altyapı alanlarına yaya ulaşımını olumsuz etkilemiş hatta engellemiştir.

Bulvarın kullanıcılar tarafından ulaşım açısından olumlu değerlendirildiği görülmektedir. Burada kastedilen araçla ulaşımıdır.

Kanuni Bulvarı yol kademelenmesi açısından üst kademede bir yol olması gerekirken, mahalle yerleşimlerinin içinden geçerek mahallelerdeki iletişimi koparan, yaya sürekliliğini engelleyen bir yol olmuştur.

Yaya yolları nitel ve nicel olarak yetersizdir. Bu durum mahallenin bütününde erişim sorunu yaratarak iletişim potansiyellerini ortadan kaldırıp, mekânsal bütünlüğün sağlanmasını engellemektedir.

Hizmetlere erişim bulvardan sonra kısıtlanmıştır.

Mahalle yaşamı içinde aranan birer duygu olan çekicilik ve rahatlık mekânsal konforu düşük olan bulvar çeperinde kaybolmaktadır. Bu sebeple bulvar kent ve bölge için ilişki kurma işlevi taşısa da mahalle için koparma ve ayırma sürecini başlatarak ortak yaşam kültürünü zayıflatmıştır.

Zaten nemli bir iklime sahip olan Trabzon ilinde bulvarın üzerinde yükseldiği istinat duvarı kuzeyinde kalan yapılar için hava akışını kesen bir etkiye sahiptir. Rüzgârın kesintiye uğramasıyla birlikte havalanamayana ve rutubet eğilimi gösteren sağlıklı mekânlar oluşmaktadır (Şekil 86).



Şekil 86. Bulvarın kuzeyinde bulunan istinat duvarlarının yarattığı sağır cephelere örnek
(Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

Mahallenin kuzeyinde kalan parçası ile bulvar arasında yaya akışı sağlamak için belli aralıklarla bulvardan aşağı istinat duvarı boyunca inen merdivenler bulunmaktadır. Bu bağlantı noktaları tekinsiz, bakımsız ve kontrolsüz alanlar yaratıp güvenlik sıkıntıları doğurmaktadır. Kanuni Bulvarı ile mahallenin kuzey parçası arasında yaya ulaşım amaçlı merdiven bu tip sorunlu bağlantı noktalarına örnek teşkil eder niteliktedir (Şekil 87, 88).



Şekil 87. Kanuni Bulvarı ile mahallenin kuzey parçası arasında yaya ulaşım amaçlı merdiven örneği (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)



Şekil 88. Kanuni Bulvarı ile mahallenin kuzey parçası arasında yaya ulaşım amaçlı merdiven mahalle bağlantı görünüşü (Kaynak: Gülçin Eren Arşivi, 2023)

- Ekonomik Sonuçlar

Ticaret birimleri için hizmet alanı tanımı değişmektedir. Bulvara yakın konumlu günlük ticarete yönelik ticari birimlerin etki alanları bulvar ile sınırlı kalmakta, mahalle ile bütünleşememekte ve mahalle ekonomisini sınırlandırmaktadır.

Mahalle ölçeğinde yüz yüze gelişen ekonomik faaliyetler için fiziki koşullar önemlidir. Ticari faaliyetler merkezi konumda bulunan bulvarın kuzeyindeki mahalle parçasında gelişerek bu bölgede bir yığılma yaratmaktadır.

Bulvarın güneyinde kalan mahalle parçasında ise seyrek bilinirlik ve buna bağlı zayıf ekonomik ilişkiler mevcuttur. Mahalledeki paylaşımın sınırlandığı bu ortamda ait hissedilen mahalle sınır bilinen mekânlar kadardır.

- Yasal Yönetmelik Sonuçları

Aydınlıkevler Mahallesi sınırları 5393 sayılı Kanun çerçevesinde tanımlanmıştır.

Tüm bu çıkarımlar sonucunda;

Sınırın mekân üzerindeki işlevleri olan düzen koruma, tanımlama ve ilişki kurma üzerinden Kanuni Bulvarı'nın incelendiğinde;

Bulvar arazi kullanım-ulaşım ilişkisi açısından değerlendirildiğinde yer yer konut alanlarının içerisinden geçen, plan kararlarına göre üzerinde birçok donatı ve konut alanını barındıran/barındıracak olan Kanuni Bulvarı, kent içi yol olması gerekirken transit geçişi sağlamak amacıyla hazırlanan ana dağıtıcı bir yola dönüştürülmüştür. Bu noktada konut alanları içerisinden geçen bu transit yolun amacı ve uygulaması arasında tezatlıklar bulunmakta olup yolun esas amacı belli olmamaktadır. Bu durum mahalle sınırlarının tanımlanma özelliğine zarar vererek sınırları silikleştirmektedir.

Bir sistem ve hiyerarşi dâhilinde ilerlemeyen bulvar projesinde farklı nitelikte yolların bir kavşakta toplanarak dağıtılması veya farklı nitelikteki yolların aynı kademede bir yola bağlanabilmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Birbirine bağlanamayan yollar, ilişki kurulamamasına sebep olarak sınır algısını olumsuz etkilemektedir.

Bulvar ulaşım sisteminde düzensizlik yaratarak sınırların iç içe geçmesine, sınırladığı alanları tanımsız mekânlara dönüştürmesine sebep olmaktadır. Bulvar ile kentin bütünleşmesini sağlamak amacıyla yapılan veya boyutları artırılan bağlantı ve kavşak noktaları da makro formu ve topoğrafyayı etkilemekte, yaya araç akışı açısından da düzensiz bir ortam yaratmaktadır.

Taşıt yolları 15er metrelik olacak şekilde genel olarak 40-50 mt bandında bir en kesite sahip olan Kanuni Bulvarının kimi bölgelerinde bu ölçü 50-60 mt'ye kadar çıkmaktadır. Aydınlikevler geçişi de en kesidin 50 metreye ulaştığı bölgelerden birisidir.

Mahalle sınırlarını belirleyen etmenler özelinde değerlendirildiğinde, Kanuni Bulvarı'nın Aydınlikevler mahallesi sınırlarının psiko-sosyal, fiziksel/mekânsal ve ekonomik boyutlarını açısından değiştirdiğini, Aydınlikevler mahallesi sınırlarının tekrar ele alınması ve düzenlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.



6. ÖNERİLER

Kanuni Bulvarı'nın Aydınlıkevler Mahallesi sınırları üzerindeki etkisi kuramsal bilgiler ışığında incelenip, yapılan anket çalışmasıyla analitik olarak değerlendirilerek analiz edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Kanuni Bulvarı'nın bölücü ve sınırlayıcı etkisinin azaltılmasına yönelik fikirler bulunmaktadır. Kanuni Bulvarı'ndan dolayı yaşanan ve hissedilen, mahalle sınırının fiziksel/mekânsal, psiko-sosyal ve ekonomik boyutlarında karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik öneriler verilecek olursa;

- Tüm mahallelilerin günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri şekilde her türlü donatıya erişimin yaya olarak sağlanması ve bunu teşvik edici şekilde kaldırım niteliklerinin standartlara uygun hale getirilmesi gibi ulaşım düzenlemeleri yapılarak yaya hareketliliği desteklenebilir.
- Erişimin zayıfladığı alanlarda kentsel donatı ihtiyacının karşılanmasına yönelik adımlar atılarak yaya hareketliliği desteklenebilir.
- Mevcut altgeçit yaya erişimi açısından uygun hale getirilebilir. Hâlihazırda alt geçidin batı kanadında mevcut olan kaldırımın genişliği artırılarak altgeçidin doğu tarafına da ideal ölçülerde bir kaldırım uygulaması yapılabilir. Altgeçidin her iki yöndeki çıkışları yaya kullanımına uygun hale getirilebilir.
- Özellikle bulvarın güneyinde kalan mahalle günlük ticari fonksiyonlar gerekli planlamalar ile artırılabilir.
- Muhtarlık kanalıyla mahallenin güneyinde kalan kırsal parçalarda bölgenin varlıklarını avantaja çevirecek şekilde pazarlar, etkinlikler ve organizasyonlar düzenlenebilir. Bu vesileyle bulvarın kuzeyinde yaşayanlar için güney kısım gitmeye değer özellikler kazanıp bilinir bir hal alabilir. Bu ayrıca ekonomik olarak da güney parçayı hareketlendirecektir.
- Bulvarın, özellikle kuzey kısmındaki mahalle parçasıyla temas ettiği bölgelerde, mahalle zemin kotunda ince uzun cins ağaçlar ile ağaçlandırma yapılarak ya da yol kotunda yansıtıcı panel uygulamalarıyla yapılarak ses ve toz kirliliği ile mücadele edilebilir.

- Ortaya çıkan sağır yüzeylerin ayrıştırıcı etkisi bitkilendirme, kuş yuvaları ya da tırmanış duvarları içeren oyun alanları gibi çözümlerle daha sıcak ve kullanılabilir bir hale getirilebilir.
- Kanuni Bulvarı gibi sınırlayıcı etkiye sahip bir ögeden sonra mahalle sınırları yeniden değerlendirilip yeniden düzenlenebilir.

Çalışma kapsamında yapılan tüm araştırmalar ve alan özelinde elde edilen bulgular ışığında, mahalle sınırlarının idari mekânsal ve psiko- sosyal açılardan aynı olabilmesi için dikkate alınabilecek bazı standartlar önerilmiştir (Tablo 15).

Tablo 15. Mahalle sınırlarının belirlenmesinde dikkate alınabilecek standart önerileri

İdari Faktörler	Nüfus	4000- 6000 kişi arası nüfus barındırması
	Yüzölçümü	20- 50 hektar arası bir alana yayılmış olması- 800 mt yürüme mesafesi
Fiziksel/ Mekânsal Faktörler	Doğal	Kayalık, tepe, orman, akarsu, su kanalı gibi eşik unsurları içermemesi
	Yapay	İçinde otoyol, bulvar gibi geniş yollar, demiryolu, istinat duvarları, sanayi alanı ya da alışveriş merkezi gibi büyük hizmet alanları bulunmaması
Psiko- Sosyal Faktörler	Sosyal	Temel iletişimin ve etkileşimin kesintisiz sağlanabileceği bir yerleşim ağı olması
	Psikolojik	Mahalle sakinlerinin yaşadıkları alana aidiyet hissedebilmeleri Kaldırım, aydınlatma, yeşil alan gibi unsurların yeterli konfor seviyesinde olması

Yapılan çalışma ortaya koymuştur ki idari sınırlar her zaman kullanıcıları tarafından bilinen, kabul edilen sınırlar ile örtüşmemektedir. Bu durumun sebepleri araştırıldığında ortaya mekânsal ve sosyo- psikolojik bazı sebepler çıktığı fark edilmiştir. Bu sebeplerin yaya hareketliliğini olumsuz etkileyerek mekânsal ve sosyal bütünlüğü bozabilen bir etkileri olduğu görülmüştür. Mahalle sınırları içinde olumlu sosyal ve ekonomik ilişkilerin oluşması ve pekişebilmesi için konforlu yaşam alanlarının bulunması mahalleler için hayati önemlidir.

7. KAYNAKLAR

- Alada, A. (1989). Osmanlı Türk Şehrinde Mahalle, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alver K. (2010). Mahalle: Mekân ve Hayatın Esrarlı Birlikteliği, İdealkent Dergisi, Sayı;2
- Alver, K. (2013). Mahalle – Mahallenin Toplumsal ve Mekânsal Portresi, Hece Yayınları, Ankara.
- Arıkboğa, E. (2000). Boşluk Doldurucu ve Aracı Kurum: Mahalle Muhtarlığı, Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, TODAİE YYAEM Yayınları, Ankara.
- Ataol, Ö. (2013). İstinye’de Sosyal ve Mekânsal Açıdan Sınır İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aytaç, F. (1995). Mahalle Muhtarının El Kitabı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Bakan, K. ve Konuk, G. (1987). Türkiye’deki Kentsel Dış Mekânların Düzenlenmesi, Tübitak Yayınları, Ankara.
- Bayartan, M. (2005). Osmanlı Şehrinde Bir İdari Birim: Mahalle, Coğrafya Dergisi, 13, İstanbul.
- Beyazlı, D. Ve Özlü S. (2020). Gelecek ve Kent, “Trabzon Kenti’nin Geçmişten Bugüne Mekânsal Planlama Serüveni”, Nobel, Ankara.
- Bielefeld, B. ve El Khouli, S. (2011). Adım Adım Tasarım Fikirleri, Yem, İstanbul.
- Clarence, A. P. (1929). The Neighborhood Unit: A Scheme Of Arrangement For The Family-Life Community Regional Plan Of New York And Its Environs, New York, Arno Press.
- Corbusier, L. (2014). Şehircilik, Diamon, İstanbul.
- Çetiner, A. (1972). Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, İ.T.Ü Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Diener, A. ve Hagen, J. (2012). Borders: A Very Short Introduction, Oxford University Press, New York.
- Dedeoğlu, E. (2008). Çağdaş Metropolde Görünmeyen Sınırlar ve Kamusal Alanın Yitimi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Derviş, S. (2021). Sınır, İthaki yayınları, İstanbul.
- Duman, T. (2014). Kenar Mahallede Gündelik Hayat, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Eisner, S. Gallion, A. Eisner, S. (1993). The Urban Pattern (Sixth Edition b.). John Wiley & Sons. New York. USA.
- Erdagöz, Ö. (2012). Mahalle Yönetimi ve Geleceği, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 59–101.
- Erdoğan, Ş. Ö. (2016). Mahalle ve Türkiye’de mahalle muhtarlığı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdönmez, M.E. ve Akı, A. (2005). Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, MEGARON, 1(1), 67-87.
- Ertemli, M. (2018). Mekân Tasarımında Sınır Öğelerinin Görselliğe Katkısı: Düşey Yüzeylerin Estetiği, Modular Journal, 1(1), 49-64.
- Güler B. A. (2009). Türkiye’nin Yönetimi –Yapı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Hançerlioğlu, O. (1979). Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar, 6, 87, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Harvey, D. (2006). Sosyal Adalet ve Şehir, Metis Yayınları, İstanbul.
- Hepcan Ş. Özkan M. B. Kaplan A. Küçükerbaş E. V. Kara B. Deniz B. Hepcan Ç. Altuğ İ. (2006). Yaya erişiminde süreklilik sorunu ve çözüm olanaklarının Bornova kent merkezi örneğinde araştırılması. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2006, 43(2):121-132 Issn 1018-8851, İzmir.
- Hillier, B. Hanson, J. Graham, H. (1987). Ideas are in Things: an Application of the Space Syntax Method to Discovering House Genotypes, Environment and Planning B: Planning and Design, 14 (4), 363-385.
- Jacobs, J. (2011). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Kara, Z. (2013). Kentli beden: Mardin’de dokunma eşikler, İdeal Kent.
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2007). Rekreasyon ve Kentleşme, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Katz, P. (1993). The New Urbanism: Toward an Architecture of Community, McGraw Hill-Education.
- Kavruk, H. (2018). Mahalle, yerleşimi ve yönetimi, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Keleş, R. (1972). 100 Soruda Türkiye’de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yayın, İstanbul.
- Kellekçi, Ö.L. ve Berköz, (2006). Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler, İTÜ dergisi/a mimarlık, planlama ve tasarım, 5(2), Kısım:1, 167-178.
- Konuk E. ve Karanfil N. (2018). Kentsel Mekân üretiminde Sınır İnşası, Betonart - Beton, Mimarlık ve Tasarım Dergisi, 48-51.

- Kürkçüoğlu, E. ve Orakçı, M. (2015). Kentsel Dokuda Mekânsal Yönelme Üzerine Bir Algı-Davranış Çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi, MEGARON, 10(3), 365-388.
- Lefebvre, H. (1984). Mekânın Üretimi, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Lynch, K. (2010). Kent İmgesi, İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Marcuse, P. (1997). "Walls of Fear", Architecture of Fear, Princeton Architectural Press, New York.
- Mumcu Uçar, Ö. Ve Özsoy, A. (2006). Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Bahçelievler örneği, İTÜ dergisi/a mimarlık planlama ve tasarım, 5(2), Kısım: 1, 11-24.
- Norberg- Schulz, C. (1971). Existence, Space and Architecture, Preager, New York.
- Özida (Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı), (2008). Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi: Örnek Uygulama Rehberi (aslından çeviri). Ankara: Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı.
- Özlü, S. ve Dedeoğlu Özkan, S. (2021). Kentsel Mekanı Biçimlendiren Kent İçi Ulaşım Kararları: Kanuni Bulvarı, Doğu Karadeniz Çevre Tartışmaları- Doğal Çevre B3- Kentsel Çekim- Erişim, Livre de Lyon, Lyon.
- Özkan, D. G. Çiğdem, A. Dedeoğlu Özkan, S. (2017). Etkileşim Yeri Olarak Mahallenin Sosyal Hayattaki İşlevleri: Tamzara Mahallesi Örneği, Kesit Akademi Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 12, Aralık 2017, 427-437.
- Perry, C. (1929). The Neighborhood Unit: A scheme of Arrangement For The Family Life Community, A Regional Plan for New York and Environs, 7.
- Rapoport, A. (1977). Human Aspects of Urban Form, Pergamon Press, Oxford.
- Rapoport, A. (1981). Human Aspects of Urban Form, Perception of Environmental Quality, Pergamon Press, Oxford.
- Simmel, G. (1903). Metropol ve Zihinsel Yaşam, Londra.
- Simmel, G. (1996). Modern Kültürde Çatışma, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sinirlioğlu H. (2015). Kentsel Sınır Kavramı: İstanbul, Batı Ataşehir'deki Fiziksel ve Sosyal Sınırlar Üzerine Bir Değerlendirme, Sınırla-ma, 9. Uluslararası Sinan Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 21-22 Nisan, Edirne. 63-70.
- Siyavuş, A. E. Belge, R. (2022). Trabzon Şehrinde Nüfusun Gelişimi ve Mekânsal Dağılımı, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 33, 215-232.
- Sommer, R. (1969). Personel Space: The Behavioral Basis of Design, N.J:Prentice Hall, EnglewoodCliffs, New Jersey.

- Suri, L. (2021). Mevzuatta Tanımlanmayan Donatı Alanı Gereksinimi, Anne-Çocuk Evi, Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, Sayı 25, 75-86,
- Tatlıldil, E. (1994). Kent Sosyolojisi: Kuram ve Kavramlar, EÜEFSD, S.3, İzmir, 25-44.
- Thorns, D. C. (2004). Kentlerin Dönüşümü, Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam, Soyak Yayınları, İstanbul.
- Tonkiss, F. (2005). Space, City and Social Theory: Social Relations and Urban Forms, Polity, Cambridge.
- Turgut, H. (1995). Çevre ve Kültür Çalışmalarında Temel Kavramlar, İTÜ, İstanbul.
- Türkan, O. (2020). Çankırı Şehri Sınırları ve Yönetmel Coğrafya Bağlamında Mahallelerin Yeniden Değerlendirilmesi, Çankırı Şehir Coğrafyası, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Türkan, O. (2021). İdari Coğrafya ve Yerleşme Coğrafyası Açısından Mahalle Kavramı, Coğrafya Dergisi, 42, 229-250.
- URL-1. (2023, Kasım 15). <http://aksozluk.org/sinir> adresinden alındı.
- URL-2. (2023, Kasım 7). <https://sozluk.gov.tr/?q=s%C4%B1n%C4%B1r&aranan=> adresinden alındı.
- URL-3. (2023, Aralık 21). <https://www.felsefe.gen.tr/sinir-nedir/> adresinden alındı.
- URL-4. (2023, Şubat 11). <https://tr.foursquare.com/v/tehlikelimekân/53346a5c11d2f0d39e875981/photos> adresinden alındı.
- URL-5. (2023, Şubat 11). <https://gazetecilerplatformu.com/2021/05/05/kustepeli-roman-kadinlar-derin-yok-sullugu-anlatti/> adresinden alındı.
- URL-6. (2023, Şubat 12). <https://izmir.istinyepark.com.tr/mimari/> adresinden alındı.
- URL-7. (2023, Mart 7). <https://strasam.org/ua-iliskiler/uluslararası-hukuk/ulke-savunmasi-ve-guvenligi-acisindan-dogal-ve-yapay-sinirlarin-onemi-263> adresinden alındı. bat 11
- URL-8. (2023, Mart 7). <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/icisleri-bakani-soylyu-turkiye-iran-sinirindaki-guvenlik-duvari-calismalarini-inceledi/2571927> adresinden alındı.
- URL-9. (2023, Mart 7). <https://www.karabuk.bel.tr/proje.asp?id=323> adresinden alındı.
- URL-10. (2023, Mart 7). www.neydineolduneolacak.com adresinden alındı.
- URL-11. (2023, Ocak 21). https://www.google.com/search?q=mahalleyi+b%C3%B6len+demiryolu&sca_esv=598597704&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwih3YOH5t-DAXU6cvEDHUhzC7sQ_AUoAXoECAIQAw&biw=766&bih=695&dpr=1.25#imgsrc=V05zejG0jZ6ZHM adresinden alındı.
- URL-12. (2023, Ocak 27). <https://www.haber32.com.tr/mahalleyi-ikiye-bolen-kanal-uzerinden-tehlikeli-gecis> adresinden alındı.

- URL-13. (2023, Kasım 15). <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-123-Temmuz-1999/2317/sao-paulo-da-yeni-mekânsal-ayrimlasma-duvarlar-insa-etmek/6454> adresinden alındı.
- URL-14. (2023, Temmuz 17). https://www.facebook.com/ilgincgerceklerrr/photos/a.151226368359651/212922712190016/?type=3&_rdr adresinden alındı.
- URL-15. (2023, Kasım 1). <https://www.pikist.com/free-photo-vjcql/tr> adresinden alındı.
- URL-16. (2023, Kasım 1). <https://flowersgardens.com.tr/cit-bitkileri-yapragini-dokmeyen-bitkiler-herdem-yesil/> adresinden alındı.
- URL-17. (2023, Kasım 1). <https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkey-remands-us-journalist-for-illegal-border-crossing/624967> adresinden alındı.
- URL-18. (2023, Ağustos 23). <https://www.haberturk.com/gorenleri-hayrete-dusuren-hollanda-ve-belcika-siniri-insanlar-dakikalar-icinde-ulke-degistiriyor-3617364> adresinden alındı.
- URL-19. (2023, Ağustos 23). pruvaakademi.com.tr/turkiyenin-bitki-ortusu/ adresinden alındı.
- URL-20. (2023, Ocak 29). <https://www.dokap.gov.tr/dokap-illeri/sayfa/71> adresinden alındı.
- URL-21. (2023, Ocak 29). <https://www.aliaga.bel.tr/haber/buyuyen-aliaga-nin-31-mahallesi-kuruldu/1317> adresinden alındı.
- URL-22. (2023, Ocak 29). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- URL-23. (2023, Ocak 29). <https://t24.com.tr/haber/kuzguncuk-mahallesi-kentsel-donusum-alani-ilan-edildi,670614> adresinden alındı.
- URL-24. (2023, Şubat 19). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/new-yorkta-cin-mahallesi/252302> adresinden alındı.
- URL-25. (2023, Şubat 19). <https://cevresehiriklimkutuphanesi.csb.gov.tr/ShowPDF/d3bef272-9274-4313-90ae-f6ad76c4ff87> adresinden alındı.
- URL-26. (2023, Şubat 19). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140614-2.htm> adresinden alındı.
- URL-27. (2023, Aralık 21). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf> adresinden alındı.
- URL-28. (2023, Haziran 18). <https://tr.euronews.com/2020/03/26/65-yas-ustu-sokaga-cikma-yasagi-yas-ayrim-ciligi-yaslılar-uzmanlar-ne-diyor-koronavirus> adresinden alındı.
- URL-29. (2023, Kasım 15). <https://www.sondakika.com/guncel/haber-marmaris-te-mahalle-meydani-projesi-ne-vatandaslard-16228679/> adresinden alındı.

- URL-30. (2023, Kasım 15). [https://otsimo.com/tr/ogrenme-guclugu-turleri-belirtileri/adresinden alındı.](https://otsimo.com/tr/ogrenme-guclugu-turleri-belirtileri/adresinden%20alindi)
- URL-31. (2023, Mayıs 5). <https://www.mynet.com/cocuk-parklari-tehlikeli-ve-bakimsiz-180100200229> adresinden alındı.
- URL-32. (2023, Mayıs 5). <https://webdosya.csb.gov.tr/db/e-plan/webmenu/webmenu13088.pdf> adresinden alındı.
- URL-33. (2023, Nisan 22). <http://yaylaasefcobanasm.com/> adresinden alındı.
- URL-34. (2023, Ekim 7). <https://www.karabuk.bel.tr/proje.asp?id=245> adresinden alındı.
- URL-35. (2023, Ekim7). <https://www.facebook.com/umraniyeterzi/photos/a.113552570398045/113553097064659/?type=3> adresinden alındı.
- URL-36. (2023, Şubat 11). <https://ahmetfazilgunes.com/2021/10/11/esnaf/> adresinden alındı.
- URL-37. (2023, Ağustos 23). https://www.google.com/search?q=trabzon+ortahisar+t%C3%BCrkiye%27deki+konumu&tbm=isch&prmd=ivnbtz&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwiB4PCE54SFAxVAv_0HHUefBR4QBxoECAEQRw&biw=1519&bih=703#imgsrc=JGjREz3MJL7tCM adresinden alındı.
- URL-38. (2023, Aralık 12). https://en.wikipedia.org/wiki/Ortahisar#/media/File:Trabzon_location_Ortahisar.PNG adresinden alındı.
- URL-39. (2023, Aralık 25). <https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Projeler/ProjelerDetay.aspx?q=102> adresinden alındı.
- URL-40. (2023, Eylül 14). https://www.trabzonortahisar.bel.tr/uploads/FCK_SAYFALAR/5.pdf adresinden alındı.
- URL-41. (2023, Ekim 7). <https://www.trabzon.bel.tr/Web/YatirimAyrinti/33> adresinden alındı.
- URL-42. (2023, Ekim 15). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ayd%C4%B1nl%C4%B1kepler,Ortahisar> adresinden alındı.
- URL-43. (2023, Eylül 10). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140614-2.htm> adresinden alındı.
- URL-44. (2023, Ocak 29). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1960226> adresinden alındı.
- URL-45. (2023, Mayıs 9). https://izmir.imo.org.tr/Eklenti/3475,11301pdf.pdf?0&_tag1=7E5DAF9E0307F A270A752EA64B141E5523A49C6D adresinden alındı.
- Ünlü, A. (1998). Çevresel Tasarımda İlk Kavramlar, İTÜ, İstanbul.

- Venturi, R. (2005). Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki. Çev: S. Merzi Özaloğlu, 2. Baskı. Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları. Ankara.
- Yücel, A. ve Düzgün Bekdaş, H. (2023). Mimarlıkta Bulanıklaşan Sınırlar: 2000 Sonrası Yapılar Üzerinden Bir İnceleme, Bab Mimarlık ve Tasarım Dergisi, 4(2), 135-158.



8. EKLER

Ek 1. Anket Soru Formu Örneği

Anket No:	Adres: Sokak/Cadde:
.....	
...	

Bu kısım anketör tarafından doldurulacaktır.

Sayın Katılımcı:

Bu anket çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bilim Dalı'nda yürütülen '**Kanuni Bulvarı'nın Aydınlikevler Mahalle Sınırlarına Etkisinin Kullanıcı Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi**' konulu yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Bu çalışma **bulvarın mahalle yaşantısına ve mahallenin algılanışı üzerinde oluşturduğu etkileri tespit etmeyi** amaçlamaktadır. Bu konuda doğru ve eksiksiz vereceğiniz cevaplar çalışmanın sağlıklı gerçekleştirilmesi için önemlidir.

Gülçin EREN
KTÜ FBE Yüksek Lisans öğrencisi

**DEĞERLİ VAKTİNİZİ AYIRARAK ANKET SORULARIMIZI CEVAPLADIĞINIZ
VE BU ÇALIŞMAYA YAPTIĞINIZ KATKILAR İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.**

Katılımcıya Dair Genel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz? ☐ Kadın ☐ Erkek
2. Yaşınız?
3. Doğum yeriniz? İl..... İlçe..... Köy.....
4. Medeni Haliniz?
☐ Hiç Evlenmedi ☐ Evli ☐ Boşandı ☐ Eşi Öldü
5. Eğitim Durumunuz?
☐ Okuma yazma bilmeyen ☐ Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen
☐ İlkokul mezunu ☐ İlköğretim mezunu
☐ Ortaokul veya dengi meslek ortaokul mezunu ☐ Lise ve dengi meslek okulu mezunu
☐ Yüksekokul veya fakülte mezunu ☐ Yüksek lisans (5 veya 6 yıllık fakülteler dahil) mezunu
☐ Doktora mezunu
6. İktisadi Durumunuz?
☐ Çalışıyor ☐ İşsiz ☐ Emekli ☐ Ev hanımı ☐ Öğrenci
Çalışıyor iseniz; işyerindeki konumunuz
☐ Ücretli ☐ İşveren ☐ Kendi hesabına (Yalnız çalışıyorum)
7. Mesleğiniz?.....
8. Ailede kaç kişi yaşıyorsunuz?.....
9. Çocuğunuz var mı? ☐ Evet (Var ise kaç adet?.....) ☐ Hayır
10. Ailenizde kaç kişi çalışmaktadır?.....
11. Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır?
☐ U 11.402 TL'nin altında
☐ U 11.402 - 25.000 TL arası
☐ U 25.001 - 50.000 TL arası
☐ U 50.001 – 100.000 TL arası
☐ U 100.000 ve üzeri

Ek 1'in devamı

12. Mahallenizdeki insanların refah düzeyini düşündüğünüzde aşağıdaki sınıflamada KENDİNİZİ nereye yerleştirirsiniz?

☐ Çok İyi ☐ İyi ☐ Orta ☐ Kötü ☐ Çok kötü

13. Ailenizin arabası var mı? ☐ Evet ☐ Hayır

Varsa; türü: ☐ Özel otomobil ☐ Ticari Taksi ☐ Ticari kamyon ☐ Diğer (Belirtiniz)

Mahalleye Dair Değerlendirmeler

14. Kaç yıldır bu mahallede oturuyorsunuz?.....

15. Oturduğunuz konut kendinize mi ait? ☐ Ev sahibi ☐ Kira ☐ Lojman ☐ Diğer (lütfen belirtiniz).....

16. Şu an oturmakta olduğunuz ev dışında kendinize ait başka eviniz var mı? ☐ Evet ☐ Hayır

17. Kendinizi oturduğunuz yere/mahalleye ait hissediyor musunuz?

☐ Evet, her zaman ☐ Genellikle ☐ Bazen hissedirim

☐ Hissetmediğim anlar çoğunlukta hayır ☐ Kesinlikle buraya ait değilim

18. Oturduğunuz mahalleyi seçerken aşağıdaki etmenlere ne derece önem verdiniz? (Lütfen her satırdan bir kutu işaretleyiniz.)

	Çok önemli	Oldukça önemli	Önemli	Az önemli	Önemsiz
İş yerine / okula yakınlığına	☐	☐	☐	☐	☐
Merkeze yakınlığına	☐	☐	☐	☐	☐
Akraba /arkadaşa yakınlığına	☐	☐	☐	☐	☐
Daha önce oturduğum mahalle olması/bildiğim çevre olmasına	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonomik duruma uygun olmasına	☐	☐	☐	☐	☐
Kaliteli ve nitelikli bir yerleşim alanı olmasına	☐	☐	☐	☐	☐
Diğer (Belirtiniz).....	☐	☐	☐	☐	☐

19. Sokağınızdaki kaç komşunuzu tanıyorsunuz?

☐ Neredeyse hepsini ☐ Çoğunluğunu ☐ Yarısını ☐ Bir kısmını ☐ Hiçbirini

20. Mahallenizde komşuluk ilişkilerini nasıl tanımlarsınız? ☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Orta ☐ Kötü ☐ Çok kötü

21. Komşularınızla en çok nerede karşılaşsınız/sohbet edersiniz?

☐ Evde ☐ Kapı önü ☐ Sokakta ☐ Bahçede/Park/rekreasyon alanı vb. ☐ Okul önünde ☐ Camide ☐ Kahvehane ☐ Market/bakkal vb. ☐ Çeşme ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

22. Mahallenin merkezi neresidir, nerede toplanıp buluşursunuz?

☐ Evde ☐ Kapı önü ☐ Sokakta ☐ Bahçede/Park/rekreasyon alanı vb. ☐ Okul önünde ☐ Camide ☐ Kahvehane ☐ Market/bakkal vb. ☐ Çeşme ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

23. Çocuklarınız dışarıda nerede oynar?

☐ Evin kendi bahçesi/Site içi park ☐ Sokak ☐ Okul bahçesi ☐ Cami Bahçesi ☐ Park/rekreasyon alanı vb. ☐ Diğer (Belirtiniz)

24. Lütfen aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

Evime en yakın çocuk oyun alanı ; YÜRÜYEREKmetre mesafede/dakika uzaklıktaki gidiyorum.

Evime en yakın dini tesis ; YÜRÜYEREKmetre mesafede/dakika uzaklıktaki gidiyorum.

Evime en yakın ilkokul birimi ; YÜRÜYEREKmetre mesafede/dakika uzaklıktaki gidiyorum.

Evime en yakın sağlık birimi ; YÜRÜYEREKmetre mesafede/dakika uzaklıktaki gidiyorum.

Evime en yakın otobüs durağı ; YÜRÜYEREKmetre mesafede/dakika uzaklıktaki gidiyorum.

Evime en yakın otopark ; YÜRÜYEREKmetre mesafede/dakika uzaklıktaki gidiyorum.

Ek 1'in devamı

25. Günlük ihtiyaçlarınızı karşılayacak alışverişlerinizi hangi mahalle, cadde/sokaktan temin ettiğinizi belirtiniz.

Mahalle.....

Cadde/Sokak.....

Tanımlama:

26. Mahalleniz yürüyüş için güvenli mi? U Evet U Hayır

27. Mahallenizi aşağıdaki kriterlere göre değerlendiriniz.

	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok Kötü
Yaya yollarının niteliği	U	U	U	U	U
Dini tesisin yeterliliği	U	U	U	U	U
Eğitim tesislerinin yeterliliği	U	U	U	U	U
Ticaret birimlerinin yeterliliği	U	U	U	U	U
Sağlık tesislerinin yeterliliği	U	U	U	U	U
Park-spor-oyun alanlarının yeterliliği	U	U	U	U	U
Otopark alanlarının yeterliliği	U	U	U	U	U
Güzellik/Estetik	U	U	U	U	U
Güvenlik	U	U	U	U	U
Komşuluk ilişkileri	U	U	U	U	U

28. Oturduğunuz mahalleden genel olarak memnun musunuz?

U Evet U Kısmen U Hayır

29. Mahallenizden ayrılmayı düşünüyor musunuz?

U Evet U Genellikle U Zaman zaman U Çok seyrek U Hiç

Neden (Lütfen

belirtiniz.....
.....)

30. Mahalle deyince aklınıza gelen üç şeyi belirtiniz.

1)

2)

3)

Ek 1'in devamı

31. Size göre mahallenizin sınırları nasıl olmalı, kabaca çizebilir misiniz?



Ek 1'in devamı

Kanuni Bulvarı'na Yönelik Değerlendirmeler

32. Kanuni Bulvarı sonrası mahallenizin değiştiğini düşünüyor musunuz?

U Evet U Hayır

33. Değiştiğini düşünüyorsanız, memnun musunuz ve neden?

U Evet, memnunum,

çünkü.....

U Hayır, memnun değilim,

çünkü.....

34. Kanuni Bulvarı'nın aşağıdaki alanlara yaya olarak erişimi nasıl etkilediğini değerlendiriniz.

	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok Kötü
Çocuk oyun alanına erişimi	U	U	U	U	U
Dini tesis birimine erişimi	U	U	U	U	U
İlkokul birimine erişimi	U	U	U	U	U
Sağlık birimine erişimi	U	U	U	U	U
Ticaret birimlerine erişimi	U	U	U	U	U
Toplu taşıma araçlarına erişimi	U	U	U	U	U
Otoparklara erişimi	U	U	U	U	U
Komşulara erişimi	U	U	U	U	U

35. Kanuni Bulvarı'ndan sonra aşağıdaki kriterlerin değişimini değerlendiriniz.

	Arttı	Aynı	Azaldı
Mahallenizdeki araç trafiği yoğunluğu	U	U	U
Mahallenizdeki bina yoğunluğu	U	U	U
Mahallenizdeki konutların yapı kalitesi	U	U	U
Mahallenizdeki gürültü kirliliği	U	U	U
Mahallenizdeki yeşil alanların niteliği	U	U	U
Mahallenizin çekiciliği ve refahı	U	U	U
Mahalleler arasındaki refah farkı	U	U	U
Mahallenizde güvenli olmayan, kullanılmayan/ atıl alanlar	U	U	U

36. Kanuni Bulvarı sonrasında mahallenizde en çok karşılaştığınız sorun/sorunlar nedir?

1) Otopark

2) Yeşil Alan

3) Yönetim

4) Güvenlik - emniyet

5) Hizmetlere erişim (dini, sağlık, eğitim, kültür, vb.)

6) Sosyal ilişkiler (Komşuluk-Esnaf Vb.)

7)

Diğer.....

37. Mahallenizi düşündüğünüzde Kanuni Bulvarı deyince aklınıza gelen üç şeyi belirtiniz.

1)

2)

3)

ÖZGEÇMİŞ

1991-1998 yılları arasında Rize Anadolu Lisesi'nde, 1998-2003 yıllar arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası Finans Bölümü'nde, 1999-2003 yılları arasında Portsmouth Üniversitesi Uluslararası Finans ve Ticaret Bölümü'nde (uzaktan eğitim ile) ve 2011-2015 yılları arasında Avrasya Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde (onur öğrencisi olarak) lisans eğitimlerini tamamladı. 2024 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ndeki yüksek lisans programından mezun oldu. İyi derecede İngilizce bilmektedir.

